Omgevingsvisie Hattem 2040 - ONTWERP

Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel

CONCEPT

KuiperCompagnons

8 september 2021

gemeente Hattem

Omgevingsvisie Hattem 2040

Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel

ONTWERP

CONCEPT

8 september 2021

618.114.50

KuiperCompagnons

Inhoudsopgave

Kern Omgevingsvisie Hattem (samenvatting)

1 Inleiding
1.1 Een kompas voor Hattem
1.2 Waarom een omgevingsvisie?
1.3 Samen
1.4 Leeswijzer

2 De kracht van Hattem

3 Aandachtspunten en ontwikkelingen

4 Omgevingsvisie Hattem 2040
4.1 Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel
- 4.1.1 Hanzestad Hattem
- 4.1.2 Vitale samenleving
- 4.1.3 Samen duurzaam
- 4.1.4 Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel
- 4.1.5 Integraal afwegingskader

4.2 Koersen op karakter per deelgebied
- 4.2.1 Binnenstad
- 4.2.2 Woongebieden
- 4.2.3 Kernrand
- 4.2.4 Uiterwaarden
- 4.2.5 Polders
- 4.2.6 Veluwe
- 4.2.8 Veluwerand
- 4.2.8 Bedrijvenparken

4.3 Omgevingsvisiekaart

5 Uitvoering en monitoring
5.1 Inleiding
5.2 Sturingsfilosofie
5.3 Regionale verbondenheid en samenwerking
5.4 De Omgevingsvisie en de andere Omgevingswetinstrumenten
5.5 Grondbeleid
5.6 Samenhang met de milieueffectrapportage
5.7 Monitoring, evaluatie en handhaving

BIJLAGE
Links naar websites met documenten en kaarten van bovengemeentelijk beleid

Kern Omgevingsvisie Hattem (samenvatting)

Veel kwaliteiten

Er is veel om trots op te zijn in Hattem! Het historisch Hanzekarakter en de prachtige ligging op de overgang van Veluwe naar IJssel maken onze gemeente tot een fijne plek om te wonen, te werken en te recreëren. Hattem kent bovendien een hechte en vitale samenleving. Dat heeft te maken met de prettige dorpse sfeer in onze kleine Hanzestad. Onze gemeente is bovendien gunstig gelegen in de groeiregio Zwolle, op een knooppunt van belangrijke ruimtelijke en maatschappelijke verbindingen.

Koers uitzetten

In de omgevingsvisie zetten we de koers uit voor de gemeente Hattem op weg naar 2040. De belangrijkste opgave voor de toekomst is de verschillende kwaliteiten te behouden en waar mogelijk te versterken. Dat gaat niet vanzelf. Om te behouden is hier en daar ook verandering noodzakelijk. Bestaande aandachtspunten, autonome ontwikkelingen en maatschappelijke trends hebben invloed op de fysieke leefomgeving in Hattem, zoals de energietransitie, de woningbouwopgave, klimaatadaptatie en de transitie in de landbouw. Ze maken het noodzakelijk mee te bewegen en te blijven werken aan kwaliteit en leefbaarheid. Ze vormen soms bedreigingen, maar bieden gelukkig vaak ook kansen voor verbetering. We spelen hier in de omgevingsvisie vroegtijdig op in, zodat we voorbereid zijn op de toekomst en onze gemeente kunnen blijven verbeteren.

Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel

Samen met onze inwoners en ondernemers blijven we werken aan een duurzame en vitale Hanzestad. Ook blijven we hiervoor de samenwerking zoeken met onze partners op de Veluwe en aan de IJssel, net zoals vroeger ten tijde van het Hanzeverbond. In deze omgevingsvisie beschrijven we de visie voor de lange termijn: welke koers gaat Hattem varen op weg naar 2040, wat is onze stip op de horizon? We zetten de lijnen vanuit ons rijke verleden als Hanzestad naar het heden door naar de toekomst. Dat doen we aan de hand van drie thema's:

- Vitale samenleving
- Samen duurzaam
- Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel

Vitale samenleving

We willen ook in 2040 een vitale samenleving zijn waar mensen hun hele leven samen gezond en gelukkig wonen: een leven lang Hattem! Om dat te bereiken richten we ons op een aantal thema's: gezondheid, veiligheid, erfgoed, kunst en cultuur, toegankelijkheid, maatschappelijke voorzieningen, werk en een passend woningaanbod.

Om een gezonde en veilige leefomgeving te creëren zetten we in op zowel het beschermen van de gezondheid als op het bevorderen van de gezondheid. Onder het bevorderen van de gezondheid valt het groen en beweegvriendelijk inrichten van de openbare ruimte en het op peil houden van het aanbod aan sportvoorzieningen. Onder het beschermen van de gezondheid vallen maatregelen die erop gericht zijn de negatieve invloed van milieufactoren (zoals geluidsoverlast, stankoverlast, slechte luchtkwaliteit, slechte waterkwaliteit) te minimaliseren.

Ook erfgoed, kunst en cultuur dragen bij aan het welbevinden van mensen en daarmee aan een gezonde leefomgeving. Samen met eigenaren, bewoners, gebruikers en beheerders streven we waar nodig naar toekomstgerichte functies van het erfgoed. Lokale evenementen blijven we stimuleren en nieuwe evenementen waar mogelijk faciliteren.

We vinden het belangrijk dat de binnenstad, de woongebieden en de aanwezige voorzieningen voor iedereen bereikbaar en toegankelijk zijn en dat iedereen zich er thuis kan voelen, ook kwetsbare inwoners. We zetten in op een modern aanbod aan maatschappelijke voorzieningen, dichtbij de mensen die ze nodig hebben. Het aanbod moet aansluiten op de behoefte van de Hattemers, bijvoorbeeld als het gaat om onderwijs, welzijn en (geïndiceerde) zorg. Maatschappelijke voorzieningen worden zoveel mogelijk geclusterd en we zien deze als plekken voor ontmoeting en activiteiten. De komende jaren worden de zes Hattemse basisscholen samengevoegd in drie integrale kindcentra (IKC's). In de zorg clusteren we het zorgaanbod en we combineren dat met woningen voor hulpbehoevende Hattemers in zogenaamde 'woonzorgzones'. Hattem heeft al twee woonzorgzones: Hof van Blom en De Bongerd. Beide zones worden vernieuwd en/of uitgebreid.

We willen dat Hattemers een leven lang prettig in Hattem kunnen wonen en leven. Dit betekent dat we (betaalbare) woningen en levensloopbestendige woningen nodig hebben voor jong en oud. Om te kunnen voorzien in de 'eigen' woningbehoefte zullen er tot 2040 volgens de huidige prognoses ongeveer 570 woningen gebouwd moeten worden in Hattem. Hiervoor hebben we ruim voldoende locaties voor handen. We bieden daarbij onder voorwaarden ruimte voor bijzondere woonvormen, mits het gaat om kleinschalige initiatieven.

Binnen de regio Zwolle is een grote behoefte aan extra woningen in de periode tot 2040. We willen in Hattem een bijdrage leveren aan het voorzien in deze regionale behoefte. Daarvoor realiseren we in de periode tot 2040 ongeveer 550 extra woningen, bovenop de 570 nieuwe woningen die nodig zijn om aan de eigen woningbehoefte van Hattemers te voldoen. Het bouwen van deze extra 550 woningen zorgt er bovendien voor dat we ook echt goed kunnen voorzien in de eigen behoefte, ook als we rekening houden met een onvermijdelijk instroom van circa 30% van huishoudens van buiten Hattem.

In totaal komt de woningbouwopgave voor Hattem tot 2040 daarmee op ongeveer 1.120 woningen. Deze opgave kan (vrijwel) volledig binnen het bestaand stedelijk gebied van Hattem worden gerealiseerd. Dit betekent dat we het bestaand bebouwd gebied meer gaan verdichten, maar wel in combinatie met meer ruimte voor groen en minder ruimte voor de auto (met lagere parkeernormen). Grootschalige uitbreidingslocaties zijn niet nodig. De grootste en belangrijkste herontwikkelingslocatie is Het Veen aan de zuidkant van Hattem, waar bedrijventerrein wordt omgevormd tot een duurzame en groene woonwijk, gemengd met lichte bedrijvigheid.

Binnen Hattem bieden we ruimte aan grote bedrijven op bedrijvenpark H2O en Netelhorst. Hier is ook plek voor de kleinere, lokale bedrijven waaronder bedrijven die een nieuwe locatie zoeken als Het Veen wordt omgevormd tot gemengd woon-werkgebied. We zetten bij de ontwikkeling van de bedrijvenparken H2O en Netelhorst in op kwaliteit(sverbetering): we willen toekomstbestendige en duurzame bedrijvenparken. Detailhandel clusteren we in een kernwinkelgebied in de binnenstad.

Samen duurzaam

Om ook voor toekomstige generaties een vitale stad te kunnen zijn gaan we een grote verduurzamingsslag maken. Dat is nodig om een gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit in stand te houden en te bereiken. Daarbij richten we ons op het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering. Hiervoor is het belangrijk dat we omschakelen naar duurzame vormen van energieopwekking en tegelijkertijd het energieverbruik in onze gemeente terugdringen. Ook is het nodig dat we ons aanpassen aan

de klimaatverandering (klimaatbestendig worden) en dat we omschakelen naar een circulaire samenleving.

In 2050 moet de energievoorziening in Nederland CO_2-neutraal zijn. Ook Hattem werkt hier hard aan mee. Dit doen we niet alleen, maar samen met de andere gemeenten op de Noord-Veluwe. We werken samen aan een energieneutrale energievoorziening in 2050. Dit betekent dat we in 2050 alle energie die we nodig hebben binnen de regio zelf duurzaam produceren. Daarvoor is het enerzijds nodig dat we energie besparen en anderzijds dat we in onze elektriciteits- en warmtebehoefte voorzien door gebruik te maken van hernieuwbare energiebronnen of restbronnen. Hierover maken we in regionaal verband afspraken in de Regionale Energie Strategie (RES). Als gemeentelijke organisatie geven we het goede voorbeeld door in 2040 zelf klimaatneutraal te zijn (vastgoed, verlichting, etc.).

We stimuleren maximaal het benutten van daken voor zonnepanelen. Dat heeft prioriteit. Daarnaast bieden we ruimte aan zonnevelden op zogenaamde restruimtes. In de polders bieden we - onder voorwaarden - tussen of langs de grootschalige infrastructuur ruimte voor grootschalige zonnevelden, in combinatie met landschaps- en natuurontwikkeling. Pas in tweede instantie bieden we - onder voorwaarden - ook op andere plekken in de polders ruimte voor zonnevelden op water of agrarische grond, maar alleen als deze kleinschalig zijn en een meerwaarde opleveren voor het gebied (bijvoorbeeld op de zandwinplas op de locatie Wielink). Daarnaast hebben we het voornemen ruimte te bieden aan een zonneveld op de vuilstort langs de Oranje Nassaulaan, in combinatie met het verhogen van de natuurwaarden (meervoudig ruimtegebruik). [Hierover moet nog besluitvorming plaatsvinden. Naar verwachting is hierover voor vaststelling van de Omgevingsvisie in februari 2022 duidelijkheid.]

Uit de voorlopige conclusies van de milieueffectrapportage (plan-m.e.r.) die voor deze omgevingsvisie wordt opgesteld blijkt dat in Hattem geen geschikte locaties zijn te vinden voor grote windturbines. We bieden hiervoor dan ook geen ruimte. Wel is er - in lijn met het 'Beleidskader Hernieuwbare Energie' - ruimte voor kleine windturbines, met de kanttekening dat per locatie een nadere afweging noodzakelijk is van eventuele negatieve effecten op de omgeving.

Bij projecten voor zonnevelden en (kleine) windturbines is een zorgvuldig (participatie)proces van groot belang. We vinden het bovendien heel belangrijk dat de omgeving die hinder ondervindt meeprofiteert van de opbrengsten van projecten voor het opwekken van duurzame (zonne- en wind-)energie.

In de toekomst zijn aanvullende inspanningen noodzakelijk om als gemeente en regio de doelstelling te behalen om energieneutraal te worden. Op dit moment is nog niet te overzien waar en op welke wijze we hier invulling aan gaan geven. Dit is mede afhankelijk van mogelijke technologische ontwikkelingen in de toekomst.

In 2050 zullen alle woningen, bedrijfsgebouwen en andere bebouwing op een andere manier verwarmd moeten gaan worden dan met aardgas. Deze 'warmtetransitie' is een grote opgave. Reële opties voor Hattem zijn het gebruik van restwarmte van de waterzuivering, warmte uit oppervlaktewater en elektrisch verwarmen (all electric). Ook onderzoeken we de mogelijkheden van waterstof. Daarnaast zijn energiebesparende maatregelen aan bestaande woningen/gebouwen (isolatie) belangrijk en daarom gaan we inwoners hiertoe stimuleren. Nieuwe woningen worden aardgasloos gebouwd en zijn energieneutraal of leveren energie op. In de Transitievisie Warmte geven we inzicht in de totale opgave, kansrijke oplossingen en een logische volgorde en tempo voor het aardgasvrij maken van de eerste wijken of buurten in Hattem.

Het is belangrijk dat toekomstige ontwikkelingen bijdragen aan een klimaatadaptieve en leefbare inrichting en toekomstbestendige

gebouwen. Extremer weer, zoals hevige buien of langere perioden van droogte en hogere temperaturen, vragen om een weerbare stad. We zullen slim moeten omgaan met water, bijvoorbeeld door water zoveel mogelijk vast te houden. Hemelwater benutten we als bron voor het lokale watersysteem. Belangrijk is ook het ontwikkelen van meer groen binnen de bebouwde kom om water te kunnen bergen en met (droogtebestendige) bomen en planten die schaduw en verkoeling bieden op hete dagen. Ook zetten we in op een goede waterkwaliteit en waterveiligheid (met voldoende ruimte voor de rivier en sterke dijken).

Voor een duurzame samenleving is het op lange termijn wenselijk dat we zoveel mogelijk circulair gaan wonen, werken en leven. Dit kan op allerlei manieren, bijvoorbeeld door hergebruik van (bouw)materialen, huishoudelijk afval en afvalwater en het sluiten van stoffenkringlopen op bedrijven. Daarbij stimuleren en faciliteren we onze inwoners en bedrijven daar waar dat kan.

Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel

Ook in 2040 willen we onderdeel zijn van een levendig landschap tussen Veluwe en IJssel, op een knooppunt van robuuste ruimtelijke structuren en verbindingen. Daarbij gaat het om landschappelijke structuren in het buitengebied en om groenstructuren in de stad, met daarbinnen een grote afwisseling aan natuurwaarden en toeristisch-recreatieve mogelijkheden. Verder zijn infrastructurele verbindingen en mobiliteit en de verbindingen tussen boven- en ondergrond belangrijke aspecten in de fysieke leefomgeving.

Ons streven is de landschappelijke structuren te behouden of terug te brengen en de belevingswaarde en ecologische waarde ervan te vergroten, voor Hattemers en voor bezoekers van buiten. Nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied moeten dan ook passen bij het lokale karakter en dit versterken. Groenstructuren laten we zoveel mogelijk vanuit het buitengebied de stad in lopen om zo stad en ommeland in zowel landschappelijke, ecologische als recreatieve zin met elkaar te verknopen. Vooral de overgang en uitstraling aan de randen van de stad is belangrijk.

We gaan de biodiversiteit in Hattem verhogen. Voor veel diersoorten zijn goede verbindingen tussen natuurgebieden erg belangrijk. De belangrijkste ecologische verbinding is die aan de zuidkant van Hattem tussen de Veluwe en de Hoenwaard/IJssel: de ‘Hattemerpoort’. Deze is momenteel in ontwikkeling en brengen we de komende jaren met onze partners tot afronding. Daarnaast verhogen we de biodiversiteit door zoveel mogelijk (doorgaande) groenstructuren (zoals bloemrijke bermen) te realiseren en ecologisch te beheren en door natuurinclusief te bouwen en te ontwikkelen, zowel in de stad als in het buitengebied. In de agrarische gebieden zoeken we samen met agrariërs, waterschap en provincie naar mogelijkheden voor een omschakeling naar een duurzame, natuurinclusieve en circulaire landbouw, met behoud van een rendabele bedrijfsvoering. We faciliteren agrariërs waar dat kan ook bij het komen tot kortere ketens.

Ten behoeve van de recreatie willen we het netwerk van recreatieve fiets- en wandelroutes uitbreiden en waar dat kan nog aantrekkelijker maken. Toerisme in de gemeente willen we jaarrond attractief maken, onder andere door meer mogelijkheden te bieden voor overnachtingen.

We stimuleren duurzame mobiliteit. Fietsers en voetgangers staan op één in Hattem, onder meer vanuit het oogpunt van gezondheid. We optimaliseren daarom de bereikbaarheid met de fiets en stimuleren het gebruik ervan. Dit doen we door aantrekkelijke, snelle/directe, veilige en herkenbare (hoofd)fietsroutes te creëren. Daarnaast stimuleren we het gebruik van schone en stille voertuigen als elektrische auto’s.

We vinden het belangrijk dat iedereen binnen Hattem veilig en fijn van A naar B komt. We gaan daarom binnen de bebouwde kom het

grootste deel van de wegen inrichten als 30 km/u-zone en vrachtverkeer zoveel mogelijk weren. Bovendien zetten we in op het verbeteren van de bereikbaarheid met (hoogwaardig) openbaar vervoer.

Ten slotte is van belang dat we in de toekomst meer en meer rekening houden met het ruimtebeslag in de ondergrond. Zeker bij vraagstukken als de energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie kunnen we gebruik maken van de kwaliteiten van de ondergrond, maar moeten we ook rekening houden met de kenmerken van die ondergrond.

Koersen op karakter per deelgebied

De bovengenoemde ambities en uitgangspunten hebben we in de omgevingsvisie verder uitgewerkt voor verschillende deelgebieden binnen de gemeente met elk een eigen karakter: de binnenstad, de woongebieden, de kernrand, de polders, de uiterwaarden, de Veluwe, de Veluwerand en de bedrijvenparken. Per deelgebied beschrijven we op basis van het huidige karakter de koers op hoofdlijnen op weg naar 2040: hoe willen we de bestaande kwaliteiten van het deelgebied behouden en versterken en welke typen ontwikkelingen kunnen daaraan bijdragen?

Ondersteunen van initiatieven

Ondersteuning van initiatieven is heel belangrijk. We willen de ambities / doelen samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties realiseren. Het kan ook niet anders. De gemeente zal - helemaal in de geest van de Omgevingswet - dus van harte die initiatieven ondersteunen die bijdragen aan de ambities uit de visie (zie ook paragraaf 4.1.5). We hopen u met deze omgevingsvisie hiertoe te inspireren en te verleiden!

1 Inleiding

1.1 Een kompas voor Hattem

De gemeente Hattem heeft een rijke geschiedenis, die zich uit in de historische binnenstad maar ook in het zeer gevarieerde landschap rondom. Toeristen uit het hele land komen naar onze Hanzestad en het omliggende landschap van de Veluwe en de IJsselvallei. De economie floreert, er is een grote verscheidenheid aan woonmilieus te vinden en Hattem is gunstig gelegen in de groeiregio Zwolle. Kortom, Hattem is een heerlijke plek om te wonen, te werken en te ontspannen in een unieke omgeving!

In deze omgevingsvisie worden de verschillende belangen vanuit landschap, de stad, recreatie en toerisme, de agrarische sector en de gemeenschap samengesmolten tot een integrale ontwikkelingsrichting voor de periode tot 2040. We benoemen ons karakter, onze identiteit en zetten in op het behouden en verbeteren hiervan aan de hand van toekomstige ontwikkelingen, kortom behouden en verbeteren door ontwikkeling.

De kaders worden zo helder mogelijk geschetst, maar de verre tijdshorizon maakt het onmogelijk en onwenselijk om nu alles exact vast te leggen. Deze visie is veel meer een route of een richting dan een hard einddoel op zichzelf en vormt een uitnodiging om bij te dragen aan het behoud en de verbetering van onze omgeving.

Kompas
Gebruik de omgevingsvisie niet als een horloge waarbij je van tevoren precies weet op welk punt de wijzer op een tijdstip staat, maar zie de omgevingsvisie als een kompas waarmee de richting wordt aangegeven.

Wij hebben de huidige en gewenste kwaliteiten van Hattem gevangen in de titel van deze omgevingsvisie: ‘Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel’. Dit beeld willen wij met de visie versterken en verder uitbouwen. Met deze gedachte nemen wij u graag mee op onze toekomstreis. Wij hopen u met deze omgevingsvisie te enthousiasmeren, te verleiden en te inspireren en u daarbij uit te nodigen te komen met passende initiatieven en investeringen.

1.2 Waarom een omgevingsvisie?

Koers uitzetten

Met de omgevingsvisie zetten we de koers uit op weg naar 2040. Bij het uitzetten van die koers hebben we ons afgevraagd ‘welke kwaliteiten van Hattem zijn belangrijk en hoe kunnen we die koesteren?’ Het behouden van die verschillende kwaliteiten maakt het soms noodzakelijk te veranderen. Door verandering ontstaat immers ook de mogelijkheid voor verbetering. Er zijn allerlei zaken die invloed hebben op onze leefomgeving. Ook spelen er ingewikkelde vraagstukken waar we in de omgevingsvisie een antwoord op moeten formuleren. Daarbij gaat het om landelijke trends zoals vergrijzing, het kleiner worden van de huishoudens (‘gezinsverdunning’), schaalvergroting, milieu- en klimaatproblematiek en individualisering, maar ook om lokale aandachtspunten als de woningbouwopgave, het behoud van een aantrekkelijke binnenstad, het clusteren van voorzieningen, het verhogen van natuur- en recreatieve waarden en verschillende sociaal-maatschappelijke thema’s (onderwijs, zorg, sport, welzijn, enz.).

Er spelen in onze gemeente verschillende gedachten, initiatieven en ontwikkelingen die soms al heel concreet zijn, maar soms ook nog abstract of misschien nog wel helemaal niet bekend. Wij vinden het belangrijk ruimte te geven aan initiatieven van inwoners en ondernemers. We werken met de omgevingsvisie op basis van het ‘ja, mits-principe’. Dit betekent dat een initiatief mogelijk is als er een bijdrage geleverd wordt aan de doelstellingen van de omgevingsvisie.

Een zorgvuldige afstemming tussen al deze opgaven is cruciaal. De gemeente moet zich niet ad hoc gaan ontwikkelen, maar juist steeds - met de visie in de hand - blijven zoeken naar meerwaarde door het versterken van de leefbaarheid, de economie, het landschap en de natuur in Hattem.

Onze gemeente kan niet los gezien worden van de grotere verbanden en is op het vlak van bijvoorbeeld infrastructuur, voorzieningen, energie, de woningmarkt, landbouw, recreatie en natuur onlosmakelijk verbonden met omliggende gemeenten en andere bestuurslagen. Samenwerking met andere overheden is belangrijk. We werken daarom nauw samen (inhoudelijk en bedrijfsmatig) met onze buurgemeenten in de Kop van de Veluwe (Hattem, Oldebroek, Heerde, Nunspeet en Elburg). We maken deel uit van de sterke economische en bestuurlijke Regio Zwolle, de Arbeidsmarktregio Zwolle en de Zorgregio Midden-IJssel/Oost-Veluwe. En we werken samen in het Hanzestedenverbond en op de Veluwe.

Bovendien zijn er naast buurgemeenten, regio’s, provincie en Rijk nog vele andere partijen betrokken bij het beheer en de verdere ontwikkeling van specifieke onderdelen van de gemeente, zoals het waterschap, de omgevingsdienst, de woningcorporatie, natuur- en landschapsorganisaties, de LTO, verenigingen en ondernemers. Daarbij gaat het zowel om formele als informele partijen. Gezamenlijk dragen al deze partijen een steentje bij aan de fysieke omgeving en het functioneren van de gemeente Hattem. Alleen met elkaar kunnen we (blijven) zorgen voor een gezonde en veilige leefomgeving, een hechte samenleving, goede voorzieningen en een passend woningaanbod. Ideeën en initiatieven van organisaties en inwoners die bijdragen aan deze doelen ondersteunen we daar waar mogelijk.

Wij willen met een heldere visie aangeven waar we met onze gemeente naar toe willen. Zo kunnen we onze positie bepalen en waar dat nodig is - stelling nemen. De omgevingsvisie is daarbij de kapstok voor toekomstig beleid en initiatieven. Daarbij richt de omgevingsvisie zich op de fysieke leefomgeving. Sociaal-

maatschappelijke thema's zijn onderdeel van deze visie voor zover ze een fysieke component hebben.

De omgevingsvisie begint uiteraard niet op nul, maar bouwt verder op eerder opgesteld beleid (van gemeente, regio, provincie en Rijk). De visie brengt deze stukken bij elkaar, waardoor kansen van functiecombinaties inzichtelijk worden en strijdigheden kunnen worden aangepakt. Tegelijkertijd vormt de omgevingsvisie zelf weer de basis voor het omgevingsplan (de opvolger van het bestemmingsplan onder de nieuwe Omgevingswet) en gemeentelijke programma's.

Een omgevingsvisie is 'zelfbindend' voor de bestuurslaag die de visie heeft opgesteld. Dit betekent dat de Omgevingsvisie Hattem alleen verplichtingen schept voor het gemeentebestuur van de gemeente Hattem. Het gemeentebestuur moet bij het inzetten van instrumenten van de Omgevingswet (omgevingsplan, programma's en bij samenwerking met partners en de inzet van andere instrumenten zoals subsidies) rekening houden met het beleid in de omgevingsvisie. De omgevingsvisie bevat dus geen rechtstreekse regels voor burgers, bedrijven of andere overheden, maar vormt dus wel de basis van (onder meer) het omgevingsplan, dat wel juridisch bindend is voor burgers en bedrijven.

Omgevingswet
Momenteel is de Omgevingswet in voorbereiding. Deze nieuwe wet is in het voorjaar van 2016 door de Eerste Kamer aangenomen en treedt naar verwachting halverwege 2022 in werking. De Omgevingswet - die vele wetten over de leefomgeving vervangt - moet meer snelheid, flexibiliteit en samenhang brengen.

Integrale visie
In de Omgevingswet wordt het oude instrument 'structuurvisie' vervangen door de 'omgevingsvisie', waarin bijvoorbeeld ook het beleid voor water, milieu, verkeer en vervoer wordt opgenomen. Anders dan in een structuurvisie worden ook sociaal-maatschappelijke aspecten - voor zover deze betrekking hebben op de fysieke leefomgeving - in de omgevingsvisie meegenomen. De omgevingsvisie is dus een integrale visie, die de lange termijnkeuzes voor de fysieke leefomgeving vastlegt en een beleidsmatige basis biedt voor de uitwerking in het omgevingsplan (de opvolger van het bestemmingsplan) en eventueel een of meerdere programma('s). De Omgevingswet verplicht elke gemeente één omgevingsvisie op te stellen voor het gehele eigen grondgebied. Tot de inwerkingtreding van de wet heeft deze omgevingsvisie echter juridisch gezien de status van structuurvisie ingevolge de Wet ruimtelijke ordening.

Met de voorliggende omgevingsvisie voor Hattem lopen we vooruit op de komst van de Omgevingswet. De visie nodigt vooral uit, is flexibel en geen harnas. Bovendien is de visie samen met de bevolking, ondernemers en maatschappelijke partijen opgesteld. De belangrijkste verandering die de Omgevingswet beoogt met de omgevingsvisie ten opzichte van de structuurvisie is echter niet zo zeer het product, als wel de manier van werken van gemeenten in de toekomst en de houding die daarbij wordt aangenomen. Integraal samenwerken komt nog meer centraal te staan. Dit betekent dat goed gekeken wordt hoe verschillende beleidsvelden elkaar beïnvloeden. Ook wordt van gemeenten verwacht dat ze meer vanuit uitnodigende ambities/kwaliteiten (bijvoorbeeld 'bij de omgeving passende hoogte') werkt dan vanuit normen en regels (bijvoorbeeld 'niet meer dan 9 meter hoog'). Bovendien verschuift de rol van gemeenten van uitvoerende partij naar ondersteunend aan de maatschappij. Daarbij hoort ook het vereenvoudigen en versnellen van procedures. Het gaat dus vooral om de uitvoeringsstrategie.

De Omgevingsvisie Hattem 2040 in bredere context
Ook op verschillende bovengemeentelijke schaalniveaus zijn de laatste jaren omgevingsvisies opgesteld: de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) van het Rijk, de Provinciale Omgevingsvisie (POVI) van de provincie Gelderland en de Blauwe Omgevingsvisie (BOVI) van het waterschap Vallei en Veluwe. Omdat omgevingsvisies zoals hierboven aangegeven alleen zelfbindend zijn, werken de omgevingsvisies van deze overheden niet rechtstreeks door in een gemeentelijke omgevingsvisie. Desalniettemin hebben we de belangrijkste principes uit de verschillende bovengemeentelijke omgevingsvisies meegenomen in onze eigen omgevingsvisie voor Hattem. Deze staan hieronder kort samengevat. Middels overleg met onze partners borgen we bovendien de afstemming van de Hattemse ambities met de ontwikkelingen in de regio.

Nationale Omgevingsvisie (NOVI)
In de Nationale Omgevingsvisie 'Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving' (2020) benoemt het Rijk de volgende prioriteiten:

- ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie;
- duurzaam economisch groeipotentieel;
- sterke en gezonde steden en regio's;
- toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied.

De NOVI hanteert drie basisprincipes voor de afweging van belangen:

- combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies;
- de kenmerken en de identiteit van het gebied staan centraal;
- afwentelen wordt voorkomen.

Regio Zwolle heeft een bijzondere status in de Nationale omgevingsvisie (NOVI): de regio is aangewezen als zogeheten NOVI-gebied. Het Rijk heeft Regio Zwolle gevraagd hiervoor een plan te maken. Het doel van dit plan is Regio Zwolle te ontwikkelen tot de delta van de toekomst: een klimaatbestendige, blijvend aantrekkelijke woon- en leefomgeving en een economisch vitale topregio in Nederland. De regio neemt klimaatverandering mee als fundament onder alle ontwikkelingen.

Provinciale Omgevingsvisie (POVI)
In de Provinciale Omgevingsvisie 'Gaaf Gelderland' (2019) zet de provincie Gelderland in op een schoon, gezond, veilig en welvarend Gelderland aan de hand van zeven ambities:

- energietransitie, van fossiel naar duurzaam;
- klimaatadaptatie, omgaan met veranderend weer;
- circulaire economie, sluiten van kringlopen;
- biodiversiteit, werken met de natuur;
- bereikbaarheid, duurzaam verbonden;
- vestigingsklimaat, krachtige duurzame topregio;
- woon- en leefomgeving dynamisch, divers en duurzaam.

Blauwe Omgevingsvisie (BOVI)
Waterschap Vallei en Veluwe heeft in 2018 de Blauwe Omgevingsvisie 2050 opgesteld. Hierin zet het waterschap koers naar een duurzame en waterinclusieve leefomgeving. Daarbij zoekt het waterschap maximale samenhang en samenwerking. In de BOVI staat, in de geest van de Omgevingswet, het zogenoemde 'nieuwe waterdenken' centraal. De essentie van het nieuwe waterdenken is de uitkomst van het één voor één uitwerken van de uitdagingen waar de Gelderse Vallei en de Veluwe mee te maken krijgen. Dat heeft geleid tot een strategie en drie zogenoemde waterprincipes:

- water is een ordenend principe in de ruimtelijke ordening;
- maximaal vasthouden en schoonhouden van water;
- partnerschap als watermerk.

Deze principes leiden tot één samenhangende weergave van water in het landschap van Vallei en Veluwe: één kringloop van bron tot monding, door stedelijk en landelijk gebied en van boven- en ondergrond. Deze benadering wordt verder uitgediept aan de hand

van verschillende verhaallijnen en komt op gebiedsspecifieke wijze terug in de visiekaart: een inspirerend beeld voor 2050.

Uitvoering en monitoring van de visie
Om ervoor te zorgen dat de visie echt tot uitvoering van projecten leidt, voegen we een hoofdstuk ‘Uitvoering en monitoring’ toe (hoofdstuk 5). In dit hoofdstuk geven we aan hoe de ambities verwezenlijkt moeten gaan worden. Belangrijk element daarin is de ‘beleidscyclus’. Dit houdt in dat beleid in een continu proces wordt gemaakt, geëvalueerd en weer wordt aangepast. Daarom is de relatie van de omgevingsvisie met andere instrumenten uit de Omgevingswet belangrijk, zoals het omgevingsplan en gebiedsprogramma’s en thematische programma’s (bijvoorbeeld een programma wonen, een programma duurzame energie en een programma gezondheid). De bedoeling is om al het beleid voor de fysieke leefomgeving in deze instrumenten op te nemen.

Ook gaan we in op hoe we de voortgang van de uitvoering gaan meten (‘monitoren’). Concrete projecten werken we uit in een separate uitvoeringsagenda. Deze gaan we jaarlijks herzien, waarbij we de projectplannen steeds verder uitwerken en updaten. De uitvoeringsagenda wordt jaarlijks als onderdeel van de begroting vastgesteld.

1.3 Samen

Voor een echt integrale en breed gedragen visie is participatie door en communicatie met inwoners en onze keten- en netwerkpartners essentieel. De gemeenteraad heeft daarom voor het proces om te komen tot de omgevingsvisie gekozen voor het participatieniveau ‘adviseur’ (zoals verwoord in de ‘Participatiecode gemeente Hattem’). Dat betekent dat de omgevingsvisie opgesteld wordt samen met inwoners. Er wordt serieus gekeken naar alle input: als er geen gegronde bezwaren zijn, wordt deze input meegenomen in de omgevingsvisie.

Om goede kaders mee te geven aan de participatie, hebben we eerst het bestaande beleid op de verschillende schaalniveaus geïnventariseerd en geanalyseerd, als ook de lopende en geplande projecten, ontwikkelingen, opgaven en maatschappelijke trends. Tijdens een ‘Week van de Omgevingsvisie’ in november 2018 hebben we met onze keten- en netwerkpartners gesproken over de kracht van Hattem en de aandachtspunten voor de toekomst. Met de gemeentelijke organisatie hebben we onder andere een moodboardsessie gehouden en (samen met de gemeente Heerde, die parallel aan een omgevingsvisie werkte) een ‘Vergezicht’ op Hattem (en Heerde) geschetst. Ook college en raad hebben in de ‘Week van de Omgevingsvisie’ moodboards opgesteld en gesproken over wat wel en wat niet wenselijk is in Hattem. Dit heeft geresulteerd in een overzicht van de kernwaarden (‘de kracht’) van Hattem en de belangrijkste aandachtspunten voor de toekomst (zie respectievelijk hoofdstuk 2 en 3).

Vervolgens hebben we in februari 2020 de kernwaarden tijdens een dialoogavond voorgelegd aan de Hattemers. Ook hebben we aan de hand van een aantal thema’s de aandachtspunten voor de toekomst besproken en hoe we daar op zouden moeten inspelen. De opbrengst van de dialoogavond hebben we gebruikt om te komen tot een concept van de koers op weg naar 2040. Deze conceptkoers - voor Hattem als geheel en voor acht deelgebieden binnen Hattem specifiek - hebben we opgenomen in een koersdocument voor de

omgevingsvisie. Dit koersdocument geeft op hoofdlijnen een eerste richting aan de toekomst van Hattem.

In maart 2021 hebben we vervolgens participatieactiviteiten georganiseerd waarbij we dit koersdocument hebben voorgelegd aan inwoners en partners. Rekening houdend met de op dat moment benodigde coronamaatregelen hebben alle activiteiten online plaatsgevonden. Concreet ging het om de volgende activiteiten:

- webinars;
- een enquête via SamenHattem.nl;
- input en reacties via mail en sociale media;
- overleg met koepelorganisaties Hattem;
- overleg met collega-overheden.

Die activiteiten hebben tot vele en uiteenlopende reacties geleid op het koersdocument. Deze waren van grote waarde voor het opstellen van de omgevingsvisie. Dat betekent overigens niet dat elke opmerking uit het participatietraject in de omgevingsvisie is overgenomen, want er moeten keuzes worden gemaakt. Het MER dat parallel aan de omgevingsvisie wordt opgesteld kan daarbij helpen en is daar ook voor bedoeld. Dat geldt concreet voor twee onderwerpen: de energietransitie en de woningbouwopgave. Daarbij zijn bovendien de lopende regionale samenwerkingstrajecten van belang op het gebied van energie (Regionale Energiestrategie: RES) en woningbouw (Verstedelijkingsstrategie Regio Zwolle). Voor beide onderwerpen geldt dat we voor een grote opgave staan, namelijk om als regio energieneutraal te worden respectievelijk te voorzien in de woningbehoefte.

Zonder de inbreng van de vele betrokkenen in het proces had de omgevingsvisie er anders uitgezien. Door de constructieve en zeer positieve manier waarop we het gesprek over de omgevingsvisie hebben kunnen voeren, hebben ook wij als gemeente een goede stap kunnen maken naar een integrale visievorming zoals de Omgevingswet die van ons gaat vragen. Op deze plek spreken wij dan ook graag een dankwoord uit aan alle personen en instanties die een bijdrage hebben geleverd aan deze visie.

Met de omgevingsvisie dragen wij bij aan ons uitgangspunt om te denken vanuit de ‘hoe kan het wel’-houding. In de voorbereiding hebben we veel gesproken over de manier waarop we initiatieven kunnen ondersteunen en er tegelijkertijd een bijdrage wordt geleverd aan de kwaliteit van de fysieke leefomgeving in Hattem. Met deze visie als onderlegger gaan we daar de komende tijd concreet mee aan de slag. Wij hebben de ambitie ook na vaststelling van de omgevingsvisie een dialoog met de samenleving te onderhouden. We geven dit in 2022 verder vorm door onder andere het participatiebeleid onder de Omgevingswet vast te stellen, waarbij we aangeven hoe zowel de gemeente als een initiatiefnemer inwoners en belanghebbenden bij initiatieven betrekt.

1.4 Leeswijzer

In deze paragraaf beschrijven we de opbouw van de visie.

In hoofdstuk 2 vindt u een beschrijving van de kracht van Hattem: wat maakt Hattem tot Hattem en waarom is dat bijzonder? In dit hoofdstuk geven we een overzicht van de belangrijkste kwaliteiten van onze leefomgeving. Deze kwaliteiten willen we behouden en vormen daarom het vertrekpunt op weg naar de toekomst.

In hoofdstuk 3 zetten we kort de belangrijkste aandachtspunten voor de toekomst op een rij. Welke zaken kunnen nog worden verbeterd en met welke trends en ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op onze kwaliteiten (denk bijvoorbeeld aan verduurzaming en het inspelen op de vergrijzing) moeten we de komende jaren rekening houden?

In hoofdstuk 4 beschrijven we de visie voor de lange termijn: welke koers gaat Hattem varen op weg naar het jaar 2040, wat is onze stip op de horizon? In dit hoofdstuk beschrijven we eerst de belangrijkste ambities voor de hele gemeente en vervolgens werken wij deze uit voor verschillende deelgebieden met een eigen karakter. Voor elk deelgebied beschrijven we eerst de huidige kenmerken en geven we vervolgens aan hoe we de koers richting 2040 vorm willen geven en welke ontwikkelingen daar op welke wijze aan bij kunnen dragen. Aan het einde van dit hoofdstuk treft u ook de omgevingsvisiekaart. Op deze kaart ziet u de belangrijkste ambities, kansen en uitdagingen voor onze gemeente.

Tot slot vindt u in hoofdstuk 5 een toelichting op de manier waarop we onze visie tot uitvoering brengen. We geven ook een toelichting op aspecten die nog moeten worden uitgewerkt of waar we al mee bezig zijn, bijvoorbeeld in een gebiedsprogramma of thematisch programma. Tevens vindt u hier informatie over de manier waarop we deze visie gaan verwerken in het omgevingsplan (de opvolger van het bestemmingsplan). Ook gaan we in op hoe we de voortgang van de uitvoering bijhouden (‘monitoren’) en hoe we zorgen dat de omgevingsvisie actueel blijft.

2 De kracht van Hattem

Een belangrijk doel van de omgevingsvisie is om de kracht van Hattem in de toekomst te behouden en waar mogelijk te versterken. In dit hoofdstuk beschrijven we de belangrijkste kwaliteiten van onze gemeente. Deze kwaliteiten vormen de fundering voor de koers van Hattem op weg naar 2040.

Hanzestad Hattem - een rijke historie
Hattem heeft goud in handen met het monumentale karakter van de historische Hanzestad en het middeleeuwse stratenpatroon. Onze stad heeft bijna 100 rijksmonumenten en bijna 100 gemeentelijke monumenten met historische bouwwerken zoals de vestingmuur, de Dijkpoort, de Andreaskerk en molen De Fortuin. De monumenten staan er over het algemeen goed bij. Zelfs in vergelijking met andere Hanzesteden is de karakteristiek van Hattem uniek. De totale historische binnenstad (binnen de stadsmuur) ligt namelijk op een forse verhoging ten opzichte van het omringende land.

Afwisseling van fraaie landschappen en hoge natuurwaarden
Onze stad wordt omsloten door het natuurlijke landschap van de IJssel aan de ene zijde en de Veluwe aan de andere zijde. Deze natuurgebieden zijn van internationaal belang. De Veluwe en de uiterwaarden van de IJssel zijn Europees beschermde gebieden (Natura2000) met veel verschillende natuurtypen en een grote variatie aan planten- en diersoorten. De IJssel met haar uiterwaarden en de Hoenwaard vormen een dynamisch waterrijk gebied. Deze mix van open agrarisch cultuurlandschap en natuurgebieden is belangrijk voor ganzen en weidevogels. Ten zuiden van Hattem ligt de hoger gelegen Veluwe met zijn uitgestrekte droge bossen. Die zijn niet alleen van belang voor groot wild als wilde zwijnen, edelherten en reeën en voor veel verschillende soorten bosvogels, maar ook als recreatiegebied voor Hattemers en bezoekers uit heel Nederland. Tussen de Veluwe en de IJssel, op de overgang van hoog naar laag, ligt een halfopen cultuurlandschap met de landgoederen Molecaten en Hezenberg. Veluwe en IJssel worden verbonden door de Hattemerpoort, een belangrijke ecologische verbinding (in ontwikkeling). Het Apeldoorns Kanaal vormt een fraaie en historische lijn in het landschap, die noord-zuid loopt door de zone tussen Veluwe en IJssel.

In Hattem is het goed wonen
In Hattem hebben we mooie woonwijken nabij het fraaie historisch centrum en de aantrekkelijke landschappen rondom. De leefomgeving is kleinschalig, maar heeft alle dagelijkse voorzieningen. Meer stedelijke voorzieningen zijn vlakbij te vinden in Zwolle. Deze zijn gemakkelijk te bereiken door de uitstekende bereikbaarheid van Hattem. We wonen in een prettige en veilige leefomgeving, met weinig problemen en geen (extreme) overlast. Bovendien is ons woningaanbod aantrekkelijk en gedifferentieerd. Hierdoor is de stad aangenaam voor zowel gezinnen (ouders en kinderen) als ouderen en jongeren.

Veel recreatieve trekkers
Onze oude Hanzestad is aantrekkelijk voor recreanten en toeristen door de verscheidenheid aan hoogwaardige en kleinschalige voorzieningen en horeca. De stad is rijk aan musea, zoals het Voermanmuseum, het Anton Pieckmuseum en het Nederlands Bakkerijmuseum. Tevens zijn er (twee)jaarlijks veel aantrekkelijke evenementen zoals het Dikke Tinne Festival en de Lentemarkt. Veel bezoekers verblijven graag één of meerdere nachten in Hattem. Dit kan op hoogwaardige locaties, zoals bed&breakfasts en Park De Leemkule.

Recreanten genieten niet alleen van onze prachtige Hanzestad, maar ook van de fraaie landschappen van de Veluwe en de IJssel. Dit is aantrekkelijk door de aanwezigheid van verschillende fiets- en

wandelroutes, waaronder het Hanzestedenpad: een populaire langeafstandswandelroute. De jachthaven vormt een recreatieve verbinding tussen de IJssel en de stad, terwijl de Hoenwaard een recreatief uitloopgebied in de uiterwaarden van de IJssel is, vlak buiten de stad.

Samen leven in Hattem
Hattem is een prettige gemeente om in te wonen. We kennen elkaar en samen maken wij de stad. Kleinschaligheid staat centraal in onze samenleving. Daarnaast is er een bloeiend verenigingsleven, een afwisselend sportaanbod en zijn er actieve kerken. De sociale cohesie is sterk in Hattem. Inwoners waarderen hun eigen maatschappelijke betrokkenheid relatief hoog. Er zijn veel mantelzorgers en vrijwilligers en de sociale veiligheid is de afgelopen jaren toegenomen. En ook bij de verduurzaming van Hattem werken burgers samen, in de lokale duurzame energiecoöperatie PowerdbyHattem.

Een stad vol voorzieningen
Hattem bezit een divers winkel- en horeca-aanbod. Dit maakt de stad aantrekkelijk voor inwoners, maar ook voor bezoekers. Toerisme is voor Hattem dan ook een belangrijke sector, belangrijker dan in plaatsen van vergelijkbare omvang. Er zijn relatief veel voorzieningen voor recreatie en ontspanning. Dat is iets waar bezoekers van genieten, maar zeker ook de Hattemers zelf. Naast voorzieningen voor recreatie kent Hattem ook een goed maatschappelijk voorzieningenniveau, gericht op het welzijn van onze inwoners. Er is een veelzijdig aanbod aan vrij toegankelijke voorzieningen op het gebied van preventie, ondersteuning en (geïndiceerde) zorg dichtbij onze inwoners. Hierin werkt de gemeente actief samen met haar ketenpartners.

Voor onze kinderen hebben we een goed aanbod aan kinderopvang, voorschool, primair onderwijs en naschoolse opvang. Stedelijke voorzieningen, zoals een middelbare school zijn dichtbij te vinden in Zwolle.

Er is bovendien een divers aanbod aan faciliteiten voor ontmoeting, sport en beweging die zorgen voor de nodige ontspanning. Hiermee helpen we verenigingen om hun activiteiten aan te bieden.

In het Kulturhus MFC De Marke zijn meerdere voorzieningen te vinden op het gebied van welzijn, zoals het Centrum voor Jeugd en Gezin, de bibliotheek, het zwembad en een sporthal. Andere, meer stedelijke voorzieningen zoals een theater en bioscoop, zijn dichtbij te vinden in Zwolle.

Een bloeiende economie
Het sterke verenigingsleven in Hattem is ook terug te vinden bij de vele actieve ondernemers die zich verenigen in bedrijvenkringen en ondernemersverenigingen. Hoewel Hattem niet een uitgesproken karakter heeft van een ‘werkstad’ is er een bloeiende lokale en regionale economie. Hattem heeft relatief veel kleinschalige en hoogwaardige maakindustrie in specifieke marktsectoren. De industrie en collectieve dienstverlening vormen de grootste werkgevers in onze gemeente. Het bedrijvenpark H2O biedt hierin nieuwe kansen. Dit all electric bedrijventerrein is in ontwikkeling en biedt plaats aan grootschalige bedrijven dankzij de ligging nabij de rijkswegen A28 en A50.

Door de goede ligging in de regio zijn Zwolle, Apeldoorn, Deventer, Kampen en Harderwijk goed bereikbare (boven)regionale economische centra, vooral met de auto. Deze zorgen voor voldoende werkgelegenheid in de regio, zowel voor hoog- als voor laagopgeleiden. Hierdoor zijn relatief weinig inwoners werkloos en afhankelijk van een uitkering. De meeste mensen hebben betaald werk in Hattem of in de regio. Dit zorgt voor een sterke economische basis.

3 Aandachtspunten en ontwikkelingen

De kwaliteiten zoals die in het vorige hoofdstuk staan beschreven laten zien dat er veel is om trots op te zijn! Onze gemeente is mooi zoals deze nu is. De belangrijkste opgave voor de toekomst is dan ook deze waarden te behouden en waar mogelijk te versterken. Dat gaat niet vanzelf. Om te behouden is hier en daar ook verandering noodzakelijk. Bestaande aandachtspunten, autonome ontwikkelingen en maatschappelijke trends maken het noodzakelijk mee te bewegen en te blijven werken aan kwaliteit en leefbaarheid. Ze vormen soms bedreigingen, maar bieden gelukkig vaak ook kansen voor verbetering. We willen hier in deze omgevingsvisie vroegtijdig op inspelen, zodat we voorbereid zijn op de toekomst en onze gemeente kunnen blijven verbeteren. In dit hoofdstuk geven we daarom een overzicht van de belangrijkste aandachtspunten waar we rekening mee moeten houden in de visie.

Demografische ontwikkelingen

De ‘vergrijzing’ (een term die wordt gebruikt om aan te geven dat het aandeel van ouderen in de bevolking stijgt, met een stijging van de gemiddelde leeftijd tot gevolg) bereikt landelijk haar hoogtepunt rond 2040. Dit heeft gevolgen voor het behouden van een dynamische samenleving. Ook in Hattem is dit terug te zien. In onze gemeente wonen relatief weinig mensen in de leeftijdsgroep 18-30 jaar en is er een hoge ‘grijze en groene druk’: er zijn relatief veel ouderen en jongeren. Dit zorgt voor een dalend aandeel aan werkenden.

Welzijn en zorg

Verreweg de meeste ouderen of mensen met een beperking en met een zorgvraag wonen zelfstandig, ook als ze in toenemende mate afhankelijk worden van extramurale zorg (zorg bij mensen thuis) / formele zorg. Het langer zelfstandig wonen vraagt om andere voorzieningen, zoals levensloopbestendige woningen. Een deel van de zorg voor ouderen of mensen met een beperking wordt opgevangen door mantelzorgers. Door toenemende vergrijzing, wordt er een groter en langduriger beroep op mantelzorgers gedaan met het risico op overbelasting.

Het hebben van een sociaal netwerk draagt bij aan het welbevinden en welzijn van ouderen en kwetsbare inwoners. We zien dat in onze gemeente 40% van onze ouderen zich met regelmaat eenzaam voelt.

Mobiliteit en bereikbaarheid

Openbaar vervoer

Het openbaar vervoer is belangrijk voor mensen zonder auto of rijbewijs (waaronder jongeren), ouderen en als milieuvriendelijkere mobiliteitsvorm. De frequentie is nu te laag en er is maar een beperkt aanbod aan vervoersvormen. Als we willen dat meer mensen gebruik gaan maken van het openbaar vervoer, moeten de frequentie en het aanbod beter worden.

Mobiliteit

De automobiliteit neemt al jaren toe. Dit is ongunstig voor de woon- en leefkwaliteit omdat dit zorgt voor toenemende drukte en geluid, verkeersonveiligheid en extra vraag naar ruimte voor parkeerplaatsen. Dit speelt vooral in de binnenstad. Het parkeren in de binnenstad in relatie tot de aantrekkelijkheid en verkeersveiligheid voor fietsers en voetgangers, alsmede het bereikbaar houden van voorzieningen is een opgave, vooral tijdens piekmomenten.

Steeds meer inwoners hebben een elektrische fiets of elektrische auto. Dit vraagt om meer ruimte voor elektrisch laden, andere parkeervormen, deelconcepten en snelfiets-/e-bikeroutes. De

veiligheid van de huidige fietsroutes kan beter en dat geldt ook voor het aanbod van (snel)fietsfaciliteiten in en om de binnenstad en in de regio.

Bereikbaarheid
De rijkswegen A28 en A50 lopen door onze gemeente. Dat maakt Hattem goed bereikbaar met de auto. Maar het heeft ook nadelige gevolgen ten aanzien van geluid en de luchtkwaliteit en daarmee voor de gezondheid van de Hattemers en ook voor de lokale bereikbaarheid als Hattem wordt gebruikt als sluiproute tijdens files op de rijkswegen. Mogelijk wordt de A28 in de toekomst verbreed, waardoor het sluipverkeer afneemt. De verwachting is overigens dat de pieken blijvend kleiner zullen blijven dan voor de Coronacrisis, omdat meer mensen thuis blijven werken.

Voor onze bedrijventerreinen moeten we de bereikbaarheid waarborgen. De bereikbaarheid van H2O en Netelhorst is nu niet optimaal maar deze wordt verbeterd door de komst van een nieuwe aansluiting op de A28 bij Wezep.

Energietransitie
De energievoorziening in Nederland moet in 2050 duurzaam en CO_2-neutraal zijn. In de Klimaatnotitie Hattem 2018-2021 'Op weg naar een klimaatneutraal Hattem' hebben we aangegeven dat we binnen de gemeente Hattem streven naar een klimaatneutrale energievoorziening in 2050 of eerder indien mogelijk. Dat betekent dat in 2050 het totale energieverbruik in Hattem niet langer bijdraagt aan het proces van klimaatverandering en de Hattemse energievraag in balans is met de Hattemse (duurzame) energieproductie. Dit doel kan behaald worden door te besparen op energieverbruik, alsmede door binnen de grenzen van de gemeente zoveel mogelijk duurzame energie op te wekken. In de doelstelling is tevens ruimte gelaten om een resterend deel (lokale vraag blijft toch groter dan het aanbod) te mogen compenseren door middel van import van groene energie van elders, dan wel het compenseren van CO_2-uitstoot middels aanplant van bomen.

Ten behoeve van de energietransitie werken we samen met de regio Noord-Veluwe aan de Regionale Energie Strategie (RES). De RES-regio's in Nederland hebben onder meer als doel zoekgebieden aan te geven voor zonnepanelen op grote daken, zonnevelden en windturbines op land en de verdeling daarvan binnen de regio. De regio Noord-Veluwe verwacht 0,5 TWh aan duurzame elektriciteit in 2030 grootschalig op te wekken. Dit is vastgelegd in de RES versie 1.0 (vastgesteld in 2021). De opbrengsten van zonnepanelen op kleine daken en de opbrengsten van windturbines op zee (zoals vastgelegd in het 'Programma Noordzee 2022-2027' van het Rijk) zijn geen onderdeel van de RES. De RES'en zien het plaatsen van zoveel mogelijk zonnepanelen op kleine daken en het plaatsen van windturbines op zee als autonome ontwikkelingen. De RES'en richten zich uitsluitend op de aanvullende opgave die binnen de regio moet worden ingevuld met zonnepanelen op grote daken, grond- en watergebonden zonnevelden en windturbines op land om als regio energieneutraal te worden. Daarbij gaan de RES'en ook al uit van een maximale besparing op het energieverbruik.

Onderdeel van de energietransitie (en van de RES) is ook dat we geen aardgas meer gebruiken in de toekomst: in 2050 zullen alle woningen/gebouwen in Nederland op een andere manier verwarmd moeten gaan worden dan met aardgas. Deze 'warmtetransitie' is een grote opgave. In de Transitievisie Warmte Hattem 'Op weg naar een aardgasvrije gebouwde omgeving' (oktober 2020) staat beschreven hoe het traject er uit ziet om tot een aardgasvrij Hattem te komen. Op dit moment bestaat 23% van de totale energievraag in Hattem uit het gebruik van aardgas in de gebouwde omgeving. Deze warmtevraag moet op een andere manier ingevuld worden. Op basis van analyses zijn kansrijke wijken gesignaleerd en is een tijdpad opgesteld waarin de wijken worden benaderd en de kansen verder worden verkend. Met deze Transitievisie Warmte wordt

inzicht gegeven in de totale opgave, kansrijke oplossingen en een logische volgorde en tempo voor het aardgasvrij maken van de eerste wijken of buurten in Hattem. De Transitievisie Warmte is input voor de RES, waarin de warmtevraag van de bebouwde omgeving is meegenomen in de Regionale Structuur Warmte (RSW).

Natuur

Met de Veluwe in het zuidwesten en de IJssel in het noordoosten heeft Hattem een grote variatie aan natuurtypen. De biodiversiteit neemt echter binnen en vooral ook buiten de natuurgebieden al decennia sterk af door onder andere de intensivering in de landbouw, ontwatering, verzuring, vermesting en het gebruik van insecticiden. Zo zijn bijvoorbeeld de aantallen insecten en boerenlandvogels de afgelopen decennia gekelderd en dat zet zich nog steeds voort.

Veel Natura2000-gebieden - waaronder de Veluwe en de uiterwaarden van de IJssel - zijn overbelast door stikstofdeposities. We zien hierdoor sterfte van onder meer eiken. De stikstofdeposities zijn vooral afkomstig van de landbouw, de industrie en het verkeer. De stikstofdeposities leidt tot vermesting en verzuring van habitats en leefgebieden van soorten en daarmee tot een afname van de biodiversiteit. Ontwikkelingen die leiden tot een verdere toename van stikstofdepositie op Natura2000-gebieden zijn alleen mogelijk als per saldo de stikstofbelasting op overbelaste Natura2000-gebieden afneemt. Dit kan het bijvoorbeeld heel lastig maken om woningen te bouwen.

De huidige hoofdgroenstructuur in Hattem is enigszins versnipperd. Dit betekent dat groenstructuren niet altijd goed op elkaar aansluiten, waardoor dieren moeilijk van het ene naar het andere gebied kunnen bewegen. Aan de zuidkant van Hattem is een robuuste ecologische verbindingszone in ontwikkeling tussen de Veluwe en de IJssel: de Hattemerpoort. Het is een opgave om de Hattemerpoort als goed werkende verbindingszone in te richten gezien de beperkte ruimte hiervoor (onder meer door de aanwezige sportvoorzieningen). Ook het passeerbaar maken van de Apeldoornseweg en het Apeldoorns Kanaal voor kleine en grote dieren zijn aandachtspunten.

Ruimtelijke kwaliteit

Hoewel Hattem een hele mooie gemeente is, zijn er ook plekken waar de ruimtelijke kwaliteit wat onder druk staat. De verstedelijking (woningbouw en de komst van bedrijventerreinen) oefent een grote druk uit op het landelijk gebied. Bij bouwen in de bebouwde kom is het behoud van het groen in de stad een aandachtspunt.

Het behoud van de cultuurhistorische elementen en structuren in het buitengebied en in de stad (bijvoorbeeld de vele monumenten) is een belangrijk aandachtspunt.

In het buitengebied hebben transities in de landbouw, zoals verbreding en schaalvergroting, invloed op het gebruik en uiterlijk van het landelijk gebied. De schaalvergroting heeft onder meer tot gevolg dat agrarische bedrijven leeg komen te staan. Het is belangrijk om aan te geven welke nieuwe functies mogelijk zijn op vrijkomende agrarische bedrijfspercelen (VAB's). De laatste tijd klinkt er ook een steeds luidere roep om verduurzaming van de landbouwsector, met minder stikstofemissies en waarbij ingezet wordt op omschakeling naar een natuurinclusieve en circulaire landbouw.

De energietransitie en klimaatadaptatie zorgen voor veranderingen in het landschap, zowel in het buitengebied als in de stad. Denk hierbij aan zonnepanelen die op daken worden geplaatst, elektrische laadpunten en vooral het grootschalig opwekken van duurzame energie in het buitengebied met grondgebonden zonnevelden en/of windturbines. Het is belangrijk deze opgave te koppelen aan andere opgaven, zoals het herstellen van

landschappelijke structuren, het verhogen van de biodiversiteit en de bovengenoemde transitie van de landbouw.

Klimaatadaptatie en water
In de toekomst zullen we door klimaatverandering meer te maken krijgen met langere periodes van droogte en warme dagen en momenten met hevigere piekbuien. Dat vraagt om een andere kijk op hoe we omgaan met regenwater, grondwater, riolering en de voeding van bestaande waterlopen. Waar we in het verleden vooral het water zo snel mogelijk wilden afvoeren is het nu belangrijk het water langer vast te houden en ruimte te geven in geval van hevige neerslag. Dit is van belang om het water voor de natuur te behouden en overlast te voorkomen.

Er liggen kansen op het gebied van (circulair) omgaan met afvalwater. Dit vraagt echter wel om nieuwe ontwikkelingen voor het terugwinnen van energie, warmte en grondstoffen en het afkoppelen van het riool.

Openbare ruimte
De openbare ruimte is een plek waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten en kinderen buiten kunnen spelen. Iedereen maakt gebruik van de openbare ruimte en daarom is het belangrijk om deze zo goed mogelijk in te richten. De toegankelijkheid, verblijfskwaliteit en de beweegvriendelijkheid van de openbare ruimte zijn daarbij belangrijke aspecten, maar ook speelruimte en de kwaliteit van sportvoorzieningen.

In de openbare (en ook de particuliere) ruimte zal bovendien meer rekening moeten worden gehouden met klimaatadaptieve inrichtingsmaatregelen om wateroverlast te voorkomen en hittestress op warme dagen tegen te gaan. Tegelijk moeten we ook inspelen op langere periodes van droogte.

Recreatie en toerisme
Het ‘Hanzekarakter’ van Hattem kan nog meer worden benut. De cultureel-toeristische mogelijkheden van Hattem en omgeving kunnen beter geëtaleerd worden aan de bewoners, recreanten en toeristen. Dit roept een aantal vragen op, die vooral betrekking hebben op de historische binnenstad. Hoe vermarkten we de binnenstad? Moet de binnenstad toeristisch/historisch zijn of een klassiek winkelgebied? Wie is de primaire doelgroep?

Ook de recreatieve potenties van de IJssel worden nog niet optimaal benut. De jachthaven kan daar een rol in spelen, maar de exploitatie staat onder druk. Dit komt onder meer door een afnemende markt voor pleziervaart.

Leegstand in de binnenstad
De retailsector heeft het moeilijk, onder andere door toenemend online winkelgedrag. De leegstand in de binnenstad neemt toe, bijvoorbeeld door het verdwijnen van winkels en landelijke formules. De coronacrisis zou deze trend (ook op de lange termijn) kunnen (blijven) versterken. Dit heeft een negatieve invloed op het winkelaanbod in onze binnenstad en daarmee op de uitstraling en aantrekkingskracht.

Wonen
De bestaande woningvoorraad moet klaar gemaakt worden voor de toekomst (levensloopbestending, renovatie, isolatie, zonnepanelen, aardgasloos). Dit is een grote opgave, waar veel kosten mee gemoeid zijn. Het risico is dat de woonlasten hierdoor toenemen.

Ook de combinatie van zorg en wonen is een opgave, gericht op de wens om langer zelfstandig te kunnen blijven wonen. Daarnaast is er een tekort aan intramurale zorgplekken terwijl de vraag naar intramurale zorg de komende jaren in Hattem nog verder zal stijgen.

De vraag naar nieuwe woningen verandert door de vergrijzing, gezinsverdunning (het lager worden van het gemiddeld aantal personen per huishouden, waardoor meer woningen benodigd zijn voor hetzelfde aantal mensen), scheidingen en zorg aan huis. De vraag is in welk segment en welke stijl er woningen bij moeten komen in Hattem. De huidige woningvoorraad sluit onvoldoende aan op woonbehoeften zoals het aanbod voor ouderen die kleiner willen gaan wonen. Daardoor is er weinig 'doorstroming' op de lokale woningmarkt. Uit de participatie is bovendien gebleken dat er in Hattem behoefte is aan bijzondere woonvormen, zoals tiny houses, mantelzorgwoningen, woonboten, woonwagens en kunsternaarswoningen.

In kwantitatief opzicht is de 'eigen' woningbehoefte in Hattem volgens de huidige prognoses ongeveer 570 woningen tot 2040: daarmee kan de behoefte als gevolg van natuurlijke groei en/of gezinsverdunning worden opgevangen. Met de reeds bekende woningbouwplannen (zowel vastgestelde plannen als plannen die in voorbereiding zijn) kunnen we ruimschoots voldoen aan de eigen woningbehoefte.

De grootste woningbouwontwikkeling in Hattem betreft de transformatie van Het Veen van bedrijventerrein naar gemengd woon- en werkmilieu met woningen, lichte bedrijfsactiviteiten, dienstverlening, educatie en recreatie (goed voor circa 600 woningen). Hiervoor is uitplaatsing van bedrijven een belangrijke voorwaarde. Bedrijven bepalen zelf of en wanneer ze gaan. Een andere belangrijke voorwaarde voor het mogelijk maken van de transformatie van Het Veen is de ondergrondse verkabeling (het ondergronds brengen) van de aanwezige hoogspanningsleiding. Hiervoor is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd in opdracht van TenneT. Er zijn nog geen besluiten genomen over de ondergrondse verkabeling, maar de voorbereiding is vergevorderd.

We moeten een keuze maken of we in Hattem aanvullend aan de woningbouw voor de eigen behoefte ook een substantieel aantal woningen willen bouwen voor de grote regionale woningbehoefte: binnen de gehele regio Zwolle wordt rekening gehouden met een bandbreedte van 40.000-80.000 nieuwe woningen.

Overigens is (grootschalige) woningbouw niet zonder meer mogelijk in verband met de stikstofproblematiek. Met het Programma Aanpak Stikstof (PAS) werkte Nederland aan maatregelen om de uitstoot van stikstof te verminderen. Op 29 mei 2019 oordeelde de Raad van State dat het PAS niet meer gebruikt mag worden als basis voor toestemming voor (bouw)activiteiten. De uitspraak leidde ertoe dat (bouw)projecten door heel Nederland zijn gestagneerd of op losse schroeven kwamen te staan. Voor Hattem is de stikstofproblematiek bij (woningbouw)projecten zeer relevant, gezien de ligging nabij (onder meer) het Natura2000-gebied 'Veluwe'. De Veluwe herbergt verschillende stikstofgevoelige habitats waar in de huidige situatie al te veel stikstof terecht komt (die hoofdzakelijk afkomstig is uit de landbouw). Door woningbouw en het extra verkeer dat nieuwe woningen met zich mee brengen neemt de stikstofbelasting nog verder toe, wat niet is toegestaan als habitats al overbelast zijn.

Grote bedrijven nabij woongebieden
Op dit moment zitten bedrijven in Hattem niet altijd op de juiste plek. Grootschalige en zware bedrijvigheid bevindt zich idealiter op bedrijvenpark H2O, maar is nu soms gesitueerd op andere, minder optimale locaties dichtbij woongebieden (zoals op Het Veen). Dit leidt tot overlast en negatieve effecten op de verkeersveiligheid en de gezonde leefomgeving, bijvoorbeeld door vrachtverkeer.

Milieu

Er is momenteel geen structurele meting en borging van milieudata op gemeentelijk niveau. Dit leidt tot onduidelijkheid over wat de exacte invloed van milieufactoren is, zoals geluid en luchtkwaliteit. Meer inzicht hierin is nodig. Meer kennis over milieufactoren kan ons namelijk helpen in het verbeteren van de leefomgeving van onze inwoners.

Indien de ontwikkeling van Lelystad Airport doorgaat, zorgt dat in de toekomst ook voor nadelige effecten op onze leefomgeving. Wij verzetten ons daarom tegen opening van Lelystad Airport.

4 Omgevingsvisie Hattem 2040

In dit hoofdstuk beschrijven we de visie voor de lange termijn: welke koers gaat Hattem varen op weg naar 2040, wat is onze stip op de horizon? Uitgangspunt voor de koers voor de komende jaren is het behouden en waar mogelijk groter maken van de bestaande kwaliteiten (zie hoofdstuk 2). Daarvoor is het belangrijk in te spelen op de verschillende aandachtspunten (zie hoofdstuk 3).

Hieronder beschrijven we eerst onze belangrijkste ambities voor de hele gemeente aan de hand van drie overkoepelende thema's (paragraaf 4.1). Vervolgens werken wij deze ambities verder uit voor verschillende deelgebieden binnen de gemeente met een eigen karakter (paragraaf 4.2). Van elk deelgebied geven we eerst een overzicht van de huidige kenmerken die tezamen het karakter (de identiteit) vormen. Vervolgens geven we aan hoe we de koers richting 2040 vorm willen geven en welke ontwikkelingen daar op welke wijze aan bij kunnen dragen. Aan het einde van dit hoofdstuk is de omgevingsvisiekaart opgenomen (paragraaf 4.3). Op deze kaart zijn de belangrijkste ambities, kansen en uitdagingen voor onze gemeente aangegeven die te maken hebben met de fysieke leefomgeving.

4.1 Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel

4.1.1 Hanzestad Hattem

Hattem was ooit een belangrijke grensplaats van Gelre en lid van het Hanzeverbond. Hattem groeide in de 14e en 15e eeuw uit tot een belangrijk economisch en cultureel centrum door het Hanzeverbond. Lange tijd trok dit handelaren, maar ook schilders en filosofen aan vanuit veel verschillende plaatsen.

Het Hanzekarakter van Hattem is nog altijd duidelijk herkenbaar: natuurlijk aan de historische binnenstad, maar ook aan de mentaliteit van onze inwoners. Hattem is ook vandaag de dag een ondernemend stadje dat brede regionale samenwerking zoekt.

Hattem ligt op een knooppunt van ruimtelijke en maatschappelijke verbindingen. Het historisch Hanzekarakter en de prachtige ligging op de overgang van Veluwe naar IJssel maken Hattem tot een fijne plek om te wonen, te werken en te recreëren. Hattem kent bovendien een hechte en vitale samenleving. Dat heeft te maken met de prettige dorpse sfeer in onze kleine stad.

Samen met onze inwoners en ondernemers blijven we werken aan een duurzame en vitale Hanzestad. Het karakter als Hanzestad - het belangrijkste merk van Hattem - willen we in de toekomst via één gezamenlijk marketingplatform uitdragen. Ook blijven we de samenwerking zoeken met onze partners op de Veluwe en aan de IJssel, net zoals vroeger ten tijde van het Hanzeverbond. We zetten de lijnen vanuit ons rijke verleden als Hanzestad naar het heden door naar de toekomst. Dat doen we aan de hand van drie thema's:

- Vitale samenleving
- Samen duurzaam
- Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel

Onder deze thema's beschrijven we de belangrijkste ambities en uitgangspunten op weg naar 2040. Die vertalen we vervolgens in een integraal afwegingskader voor (toekomstige) ontwikkelingen.

4.1.2 Vitale samenleving

Hattem wil ook in 2040 een vitale samenleving zijn waar mensen hun hele leven samen gezond en gelukkig wonen: een leven lang Hattem! Om dat te bereiken richten we ons op een aantal thema's: gezondheid, veiligheid, erfgoed, kunst en cultuur, toegankelijkheid, maatschappelijke voorzieningen en een passend woningaanbod. Hieronder werken we onze ambities ten aanzien van deze thema's nader uit.

Gezond en veilig leven

Een gezond en veilig leven is belangrijk voor iedereen. Ons uitgangspunt is dat Hattemers gezond en veilig kunnen wonen en leven. In de fysieke leefomgeving zetten we daartoe in op zowel het beschermen van de gezondheid als op het bevorderen van de gezondheid. Onder het bevorderen van de gezondheid valt het groen en beweegvriendelijk inrichten van de openbare ruimte en het op peil houden van het aanbod aan sportvoorzieningen. Onder het beschermen van de gezondheid vallen maatregelen die erop gericht zijn de negatieve invloed van milieufactoren (zoals geluidsoverlast, stankoverlast, slechte luchtkwaliteit, slechte waterkwaliteit) te minimaliseren.

Gezonde en veilige openbare ruimte

We blijven werken aan een gezonde en sportieve samenleving in een gemeente waar het schoon, rustig en veilig is en die inwoners ook als veilig ervaren. De inrichting van de leefomgeving kan hierin een belangrijke bijdrage leveren. We vergroenen daarom de openbare ruimte en zorgen ervoor dat deze uitnodigt tot sporten, spelen, bewegen en ontmoeten. Denk bijvoorbeeld aan veilige en aantrekkelijke wandel- en fietsroutes waarmee we ouders en kinderen stimuleren te lopen of te fietsen naar school.

Sport

Onze missie is dat Hattem iedereen meedoet in een gezonde en sportieve samenleving! Sport is een populaire vorm van vrijetijdsbesteding die bijdraagt aan een actieve en gezonde levensstijl en aan de fysieke, mentale en sociale ontwikkeling van mensen. Via sport kunnen inwoners zich maatschappelijk ontplooien en sport helpt bij het leggen van sociale contacten en het participeren in de samenleving. Sport verbindt inwoners en zorgt voor grote sociale betrokkenheid. Sport - en een sportvereniging in het bijzonder - is daarom belangrijk voor de sociale binding en de leefbaarheid van onze stad. De komende jaren werken we samen met Hattemse sportverenigingen- en aanbieders aan de uitvoering van het lokale sportakkoord. Dit lokale sportakkoord is een concreet uitvoeringsplan van de sportagenda.

Water en riolering

We zetten in op een doelmatig beheer van de afvalwaterketen, waarin gezondheidsrisico's zo veel mogelijk beperkt worden. Inwoners en bezoekers van onze gemeente mogen niet in contact komen met ongezuiverd afvalwater als gevolg van het niet goed functioneren van het systeem.

Milieu

Ons streven naar een gezonde leefomgeving betekent ook dat we in beginsel geen woningen bouwen nabij drukke infrastructuur (waaronder de A28 en A50). Mogelijk wordt dat in de toekomst anders als bijvoorbeeld auto's schoner en stiller worden en er geluidsschermen komen langs de rijkswegen die ook NO_2 en fijnstof afvangen, zodat de concentraties in de buitenlucht afnemen. Als gemeente gaan we voor onze eigen wegen waar mogelijk werken aan verbeteringen, bijvoorbeeld door het aanleggen van stil asfalt. Ook stimuleren we het gebruik van schone vervoermiddelen ten behoeve van een schone lucht (zie paragraaf 4.1.4 onder 'Infrastructuur en mobiliteit').

Voorzorgsbeginsel
Het voorzorgsbeginsel in de Omgevingswet houdt in dat de overheid maatregelen kan nemen als er goede redenen zijn om te vrezen dat activiteiten negatieve gevolgen kunnen hebben. Het gaat dan om activiteiten waarbij nog geen uitvoerige risico-evaluatie gemaakt kan worden. Zulke onzekere risico's kunnen zich bijvoorbeeld voordoen bij veiligheidskwesties, maar vaak ook uit oogpunt van gezondheid. [PM Wat dit betekent voor Hattem kunnen we beter inschatten zodra het milieueffectrapport (MER) beschikbaar is dat voor deze omgevingsvisie wordt opgesteld.] Veiligheid is een belangrijk aandachtspunt dat daarom terugkomt in het afwegingskader met onder andere aandacht voor ondermijning, transport gevaarlijke stoffen (inclusief leidingen) en natuurbranden (zie paragraaf 4.1.5).

Erfgoed, kunst en cultuur
Erfgoed, kunst en cultuur dragen bij aan een aantrekkelijke en herkenbare leefomgeving en bepalen mede onze identiteit. Dit draagt bij aan het welbevinden van mensen en daarmee aan een gezonde leefomgeving. Dat geldt zeker voor het vele culturele erfgoed in onze gemeente en in het bijzonder in de binnenstad: de vele rijks- en gemeentelijke monumenten waaronder de vestingmuur, de Dijkpoort, de Andreaskerk en molen De Fortuin. We willen het cultureel erfgoed vanzelfsprekend behouden. Samen met eigenaren, bewoners, gebruikers en beheerders streven we waar nodig naar toekomstgerichte functies van het erfgoed.

Ook de drie musea en het bruisende culturele verenigingsleven willen we graag behouden in Hattem. Lokale evenementen blijven we stimuleren en nieuwe evenementen waar mogelijk faciliteren en we sluiten aan bij evenementen die in regionaal verband plaatshebben. Particulier initiatief, gekoppeld aan expertise, is daarvoor onmisbaar.

Op de basisschool stimuleren we het aanbod dat gericht is op (kennismaken met) kunst en cultuur. Dat vinden wij belangrijk voor de algemene ontwikkeling van kinderen. De vorming van integrale kindcentra ondersteunt deze ontwikkeling (zie hierna onder 'Jeugd en onderwijsvoorzieningen').

Toegankelijkheid
Kwetsbare en/of eenzame inwoners hebben extra steun nodig. We houden rekening met de behoeften van specifieke doelgroepen zoals mensen met een beperking (fysiek of mentaal), kinderen en chronisch zieken. Daarbij zijn voor ons niet de beperkingen, maar de mogelijkheden van inwoners met een ondersteunings- of zorgvraag leidend. We zetten samen met onze maatschappelijke organisaties en de kerken in op het realiseren van betekenisvolle sociale netwerken rondom Hattemers, gericht op minder eenzaamheid en minder overbelaste mantelzorgers. Door een goede inrichting van de buitenruimte (met bijvoorbeeld bankjes en sport- en spelmogelijkheden) en de aanwezigheid van voorzieningen kunnen Hattemers elkaar bovendien op een aangename en veilige manier ontmoeten.

Het is belangrijk dat de binnenstad, de woongebieden en de aanwezige voorzieningen voor iedereen bereikbaar en toegankelijk zijn (onder meer met routes die toegankelijk zijn met rollator, rolstoel en kinderwagen). We willen dat iedereen zich thuis kan voelen in Hattem, ook kwetsbare inwoners (bijvoorbeeld ouderen en mensen met een beperking).

Goede maatschappelijke voorzieningen
Clusteren van voorzieningen
We zetten in op een modern aanbod aan maatschappelijke voorzieningen, dichtbij de mensen die ze nodig hebben. Het aanbod moet aansluiten op de behoefte van de Hattemers, bijvoorbeeld als het gaat om onderwijs, welzijn en (geïndiceerde) zorg. Maatschappelijke voorzieningen worden zoveel mogelijk geclusterd

en we zien deze als plekken voor ontmoeting en activiteiten. Daarmee dragen ze bij aan sterke sociale verbanden en steunstructuren in Hattem, zeker als voorzieningen voor jong en oud bij elkaar in de buurt liggen.

Jeugd en onderwijsvoorzieningen
We vinden het belangrijk dat kinderen en jongeren in Hattem gezond opgroeien in een veilige en vertrouwde omgeving en zich maximaal kunnen ontwikkelen tot zelfredzame mensen. Goede voorzieningen en sterke sociale netwerken en verbondenheid zijn daarbij belangrijk.

Onderwijs is heel belangrijk voor een brede ontwikkeling van elk kind. Bovendien kan via het onderwijs gesignaleerd worden welke kinderen en ouders ondersteuning nodig hebben.

De komende jaren worden de zes Hattemse basisscholen samengevoegd in drie integrale kindcentra (IKC's). Kinderen van 0 tot 13 jaar kunnen in de IKC's leren, spelen, zich ontwikkelen en elkaar ontmoeten. In de IKC's zijn basisonderwijs, kinderdagverblijf, buitenschoolse opvang, peuterspeelzaal en welzijnsactiviteiten samengevoegd. Zo kunnen we optimaal aandacht geven aan de verschillende stadia van de ontwikkeling van kinderen (doorgaande leerlijn, zorglijn en ontwikkellijn). Na het IKC gaan kinderen naar het voortgezet onderwijs in de regio (voornamelijk in Zwolle).

Zorgvoorzieningen
In de zorg clusteren we het zorgaanbod en we combineren dat met woningen voor hulpbehoevende Hattemers in zogenaamde 'woonzorgzones' (of 'woonzorggebieden'). Hattem heeft al twee woonzorgzones: Hof van Blom en De Bongerd. Beide zones worden vernieuwd en/of uitgebreid. De woonzorgzone aan de Hof van Blom wordt uitgebreid ter plaatse van het ijsbaanterrein aan de Geldersedijk. Hier komen onder meer intramurale zorg en woningen met zorg. De Bongerd ligt aan de rand van het centrum. De beide locaties liggen nabij voorzieningen (zorg, dagelijkse boodschappen). We onderzoeken of en hoe ook op Het Veen wonen en zorg kunnen worden gecombineerd.

Passend woningaanbod
Lokale woningbehoefte
Iedereen moet een leven lang prettig in Hattem kunnen wonen en leven. Dit betekent dat we (betaalbare) woningen en levensloopbestendige woningen nodig hebben voor jong en oud. Om te kunnen voorzien in de 'eigen' woningbehoefte van Hattemers moeten er tot 2040 volgens de huidige prognoses ongeveer 570 woningen worden gebouwd in Hattem, vooral voor starters, senioren en (andere) één- of tweepersoonshuishoudens. Daarbij gaat het zowel om appartementen als grondgebonden woningen (bijvoorbeeld in voor delen van Hattem kenmerkende tuindorpen/tuinwijken), waaronder woningen in de sociale huursector. We vinden het belangrijk dat wordt voldaan aan de behoefte aan sociale huurwoningen. Bovendien hebben we speciale aandacht voor het aanbod aan seniorenwoningen (bijvoorbeeld appartementen), waardoor ouderen kunnen verhuizen en hun huizen weer vrij komen voor bijvoorbeeld gezinnen. Zo ontstaat 'doorstroming' op de woningmarkt. Bij nieuwbouw krijgen levensloopbestendige woningen de prioriteit. Hoogbouw kan een mogelijkheid zijn, maar blijft nabij het centrum lager dan het schip van de Andreaskerk. Vier tot zes bouwlagen is een passende maat voor de directe omgeving van het centrum. Op afstand van het centrum - vooral richting de rivier - is ruimte voor meer bouwlagen. Bij het realiseren van hoogbouw is het belangrijk dat extra aandacht wordt besteed aan een aantrekkelijke (openbare) ruimte voor bewoners om elkaar te ontmoeten.

We gaan een woonprogramma opstellen waarin we de mogelijkheden voor meer woningen per kavel inclusief de mogelijkheden voor hoogbouw verder uitwerken. In het woonprogramma onderzoeken we ook andere oplossingen voor het

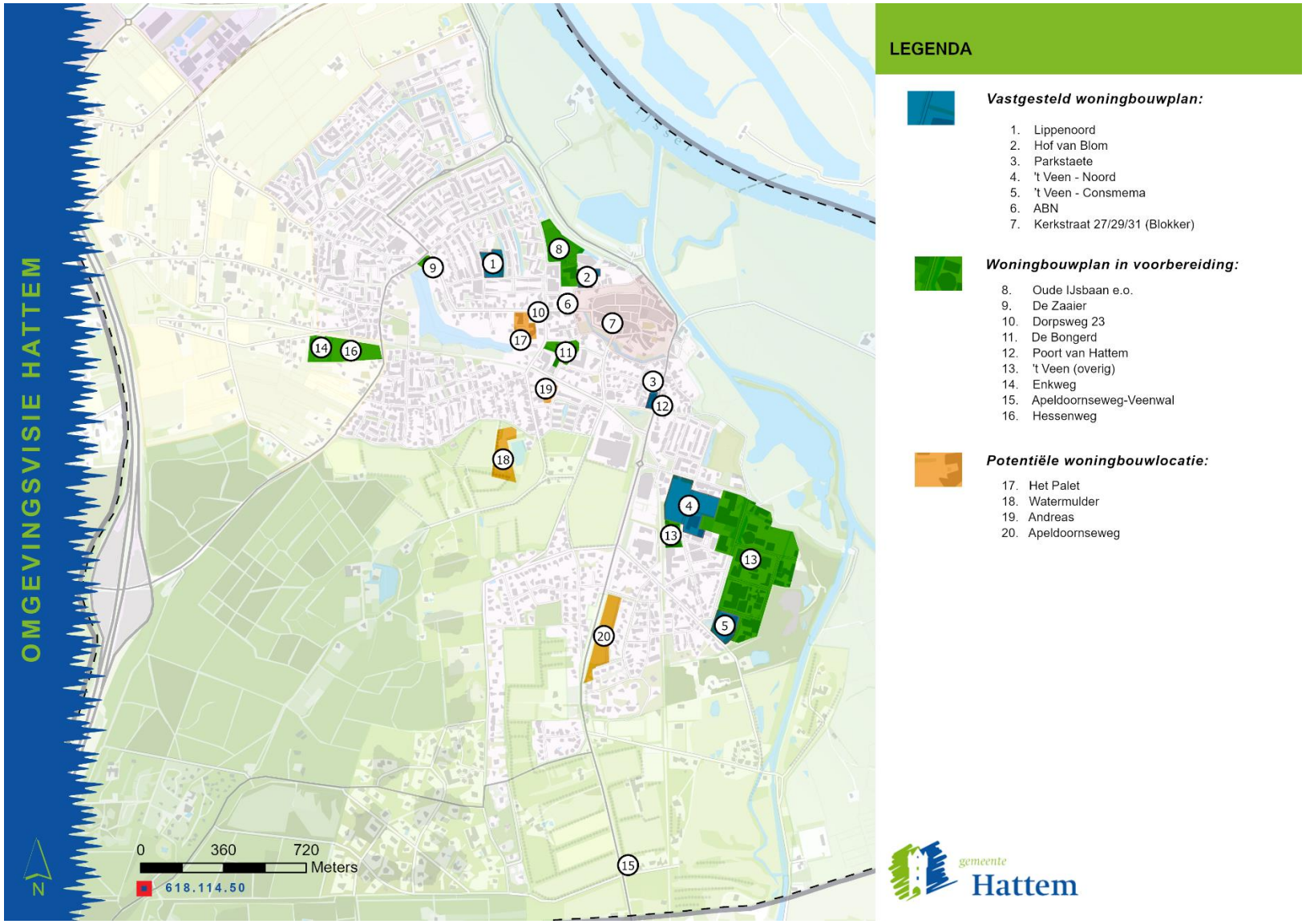
woningtekort, zoals het splitsen van grote woningen, het splitsen van kavels, het verlenen van startersleningen en Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO).

Bijdragen aan de regionale woningbehoefte
Binnen de regio Zwolle is een grote behoefte aan extra woningen in de periode tot 2040. In de regionale verstedelijkingsstrategie wordt rekening gehouden met een bandbreedte van 40.000-80.000 nieuwe woningen (een actueel regionaal behoefteonderzoek wordt nog uitgevoerd). We willen in Hattem een bijdrage leveren aan het voorzien in deze regionale behoefte. Daarvoor realiseren we in de periode tot 2040 ongeveer 550 extra woningen, bovenop de 570 nieuwe woningen die nodig zijn om aan de eigen woningbehoefte van Hattemers te voldoen. Het bouwen van deze extra 550 woningen zorgt er bovendien voor dat we ook echt goed kunnen voorzien in de eigen behoefte, ook als we rekening houden met een onvermijdelijk instroom van circa 30% van huishoudens van buiten Hattem. In totaal komt de woningbouwopgave voor Hattem tot 2040 daarmee op ongeveer 1.120 woningen. Als bij actualisatie van de omgevingsvisie blijkt dat de vraag groter is en de bouw sneller gaat dan nu voorzien, is een verhoging van de woningbouwambities (waarbij gezocht zal moeten worden naar een uitleglocatie) mogelijk.

Woningbouwplannen
Op dit moment zijn circa 5.277 woningen aanwezig binnen de gemeente; 1.120 woningen erbij betekent dus een groei van ruim 20% in de komende jaren. Binnen Hattem wordt een deel van de woningbehoefte al gerealiseerd in reeds vastgestelde woningbouwplannen (zie de kaart woningbouwlocaties). Ook zijn er verschillende plannen waarvoor het bestemmingsplan nog niet is vastgesteld maar die al wel in voorbereiding zijn, bijvoorbeeld binnen Het Veen en op de oude ijsbaanlocatie langs de Geldersedijk (woonzorgzone). De reeds vastgelegde woningbouwplannen en de woningbouwplannen die reeds in voorbereiding zijn, bieden de mogelijkheid ruim 1.100 woningen te bouwen. Daarnaast is er een aantal potentiële woningbouwlocaties, waarvoor nog geen planvorming is opgestart. Al deze locaties samen bieden waarschijnlijk voldoende ruimte om de benodigde 1.120 woningen een plek te geven, ook als sommige plannen niet doorgaan. Er is hierbij geen actieve grondpolitiek benodigd.

Zowel de reeds vastgelegde woningbouwplannen als de woningbouwplannen in voorbereiding en de potentiële woningbouwlocaties hebben (vrijwel) allemaal betrekking op locaties binnen het bestaand stedelijk gebied van Hattem die in aanmerking komen voor herontwikkeling. Dit betekent dat we het bestaand bebouwd gebied meer gaan verdichten, maar wel in combinatie met meer ruimte voor groen en minder ruimte voor de auto (met lagere parkeernormen). Grootschalige uitbreidingslocaties zijn niet nodig.

De grootste en belangrijkste herontwikkelingslocatie is Het Veen aan de zuidkant van Hattem, waar bedrijventerrein wordt omgevormd tot een duurzame en groene woonwijk, gemengd met lichte bedrijvigheid. Verder gaat het bijvoorbeeld om de scholenlocaties die vrijkomen bij het ontwikkelen van de IKC's. Ook het terrein van het voormalige buitenzwembad Watermulder is een herontwikkelingslocatie. We herkennen de behoefte aan watergebonden recreatiemogelijkheden in Hattem, maar heropening van het buitenzwembad in zijn oorspronkelijke vorm is niet voor de hand liggend. Dat neemt niet weg dat er zeker mogelijkheden zijn voor verbetering van de inrichting van het terrein. We staan open voor voorstellen die passen in de omgeving en kunnen rekenen op een breed draagvlak. Te denken valt aan recreatie in combinatie met wonen.

Kaart woningbouwlocaties: vastgestelde woningbouwplannen, woningbouwplannen in voorbereiding en potentiële woningbouwlocaties.

Uit de voorlopige conclusies van de milieueffectrapportage (plan-m.e.r.) die voor deze omgevingsvisie wordt uitgevoerd, blijkt dat bij woningbouw de aspecten verkeer, stikstof, natuur en biodiversiteit, geluid, gezondheid en landschappelijke en cultuurhistorische inpassing het meest van belang zijn. Alleen de toenemende stikstofdeposities op stikstofgevoelige habitats in Natura2000-gebied Veluwe als gevolg van de woningbouw vormen een belemmering. Binnen de gemeente Hattem zijn wel enige salderingsmogelijkheden te vinden, maar deze zijn niet toereikend. Een structurele oplossing is afhankelijk van Rijks- en provinciaal beleid dat in ontwikkeling is. Voor de overige aspecten geldt dat de bouw van 1.120 woningen uitvoerbaar is, waarbij wel van belang is dat het extra verkeer zoveel mogelijk via een noordelijke route richting de A28 geleid wordt, aanvullende investeringen in openbaar vervoer wenselijk zijn en een zorgvuldige inpassing nodig is.

Bijzondere woonvormen
Uit de participatie is gebleken dat er behoefte bestaat aan bijzondere (flexibele) woonvormen, zoals tiny houses, mantelzorgwoningen, woonboten, woonwagens en kunsternaarswoningen. Ook het ontwikkelen van een (Knarren)hofje - een woongroep bedoeld voor mensen die het leuk vinden elkaar af en toe te helpen, zonder dat dat verplicht is - is genoemd. Dit kan interessant zijn voor bijvoorbeeld senioren of ouders van kinderen met een beperking. We bieden ruimte voor dergelijke bijzondere woonvormen, mits het gaat om kleinschalige initiatieven (10-20 woningen) en op basis van nog uit te werken voorwaarden (planologisch, financieel, qua draagvlak et cetera). We blijven actief in gesprek met maatschappelijke organisaties en inwoners om zicht te houden op de behoefte aan bijzondere woonvormen.

Sterke economie
De regio Zwolle heeft een sterke economische positie die de komende jaren alleen maar in belang zal toenemen. Dit betekent veel werkgelegenheid voor Hattemers. Ook op de Kop van de Veluwe wordt een grote marktvraag naar bedrijventerreinen verwacht, vooral in de logistiek. Van belang is ook dat de energietransitie en duurzaamheidsambities tot nieuwe vormen van industrie en bedrijvigheid kunnen leiden. Dat biedt kansen. Binnen Hattem bieden we ruimte aan grote bedrijven op bedrijvenpark H2O en Netelhorst. Hier is ook plek voor de kleinere, lokale bedrijven waaronder bedrijven die een nieuwe locatie zoeken als Het Veen wordt omgevormd tot woongebied (gemengd met lichte bedrijfsactiviteiten: vooral dienstverlening en grootschalige detailhandel). We zetten bij de ontwikkeling van de bedrijvenparken H2O en Netelhorst in op kwaliteit(sverbetering): we willen toekomstbestendige en duurzame bedrijvenparken. Overigens loopt H2O snel vol. We ronden de ontwikkeling van H2O af en willen daarna geen uitbreiding meer van de bedrijvenparken. Voor uit te plaatsen bedrijven is er dan plek op locaties in de regio.

Detailhandel clusteren we in de binnenstad: in de Kerkstraat en de Kruisstraat. Dit is het kernwinkelgebied van Hattem. Buiten de binnenstad is alleen plek voor supermarkten, mits deze gesitueerd zijn nabij een woonzorgzone (zie hierboven onder ‘Zorgvoorzieningen’). Voor zeer grootschalige detailhandel - die niet past in de binnenstad (zoals een bouwmarkt) - is plek op de bedrijvenparken H2O en Netelhorst.

4.1.3 Samen duurzaam

Om ook voor toekomstige generaties een vitale stad te kunnen zijn gaan we een grote verduurzamingsslag maken. Dat is nodig om een gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit in stand te houden en te bereiken. Daarbij richten we ons op het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering. Hiervoor is het belangrijk dat we omschakelen naar duurzame vormen van energieopwekking en tegelijkertijd het energieverbruik in onze gemeente terugdringen. Ook is het nodig dat we ons aanpassen aan de klimaatverandering (klimaatbestendig worden) en dat we omschakelen naar een circulaire samenleving. Hieronder werken we onze ambities ten aanzien van deze duurzaamheidsaspecten nader uit.

Samenwerken aan verduurzaming
In 2050 moet de energievoorziening in Nederland CO_2-neutraal zijn. Ook Hattem werkt hier hard aan mee. Dit doen we niet alleen, maar samen met de andere overheden op de Noord-Veluwe. We werken samen aan een energieneutrale energievoorziening in 2050. Dit betekent dat we in 2050 alle energie die we nodig hebben binnen de regio zelf duurzaam produceren. Daarvoor is het enerzijds nodig dat we energie besparen en anderzijds dat we in onze elektriciteits- en warmtebehoefte voorzien door gebruik te maken van hernieuwbare energiebronnen of restbronnen. Hierover maken we in regionaal verband afspraken in de Regionale Energie Strategie (RES). De RES 1.0 is vastgesteld door de gemeenteraad van Hattem; dit is de eerste versie van de RES die de komende jaren gevolgd gaat worden door de RES 2.0, 3.0 en verder, aangezien de RES elke twee jaar wordt herijkt.

De voorwaarden die van toepassing zijn op windmolens, maar ook op zonnepanelen en eventueel waterkrachtturbines, staan genoemd in het ‘Beleidskader Hernieuwbare Energie’. Dit beleidskader geeft richting aan de ruimtelijke en participatieve aspecten die aandacht vragen wanneer de gemeente gevraagd wordt vergunning te verlenen voor initiatieven voor het (grootschalige) opwekken van hernieuwbare energie.

De afspraken uit de RES borgen we in de omgevingsvisie en het omgevingsplan. Hattem neemt hierin haar verantwoordelijkheid voor een duurzame toekomst. We zetten realistisch in op ontwikkelingen die passen bij het Hattems karakter en de lokale vraag. We doen dit samen met inwoners, ondernemers, duurzaamheidscoöperatie Powered by Hattem en onze ketenpartners. Een voorbeeld is de verkoop van certificaten door Powered by Hattem, waarmee zonnepanelen op daken kunnen worden gelegd.

Als gemeentelijke organisatie geven we het goede voorbeeld door in 2040 zelf klimaatneutraal te zijn (vastgoed, verlichting, etc.). Voorbeelden van maatregelen kunnen zijn het overkappen van het parkeerterrein op De Bleek met zonnepanelen en het verduurzamen van het machinepark en al het eigen vervoer.

Duurzame energie: elektriciteit
In de milieueffectrapportage (plan-m.e.r.) die voor deze omgevingsvisie wordt uitgevoerd, worden de mogelijkheden voor het opwekken van windenergie in de gemeente Hattem onderzocht. De voorlopige conclusie uit het plan-m.e.r is dat er, rekening houdend met de normering voor geluid en trillingen en met de bescherming van de wespendief (een van de broedvogelsoorten waarvoor het Natura2000-gebied Veluwe als zodanig is aangewezen en waarvoor windturbines een gevaar kunnen vormen), geen geschikte locaties zijn te vinden voor grote windturbines. We bieden hiervoor dan ook geen ruimte.

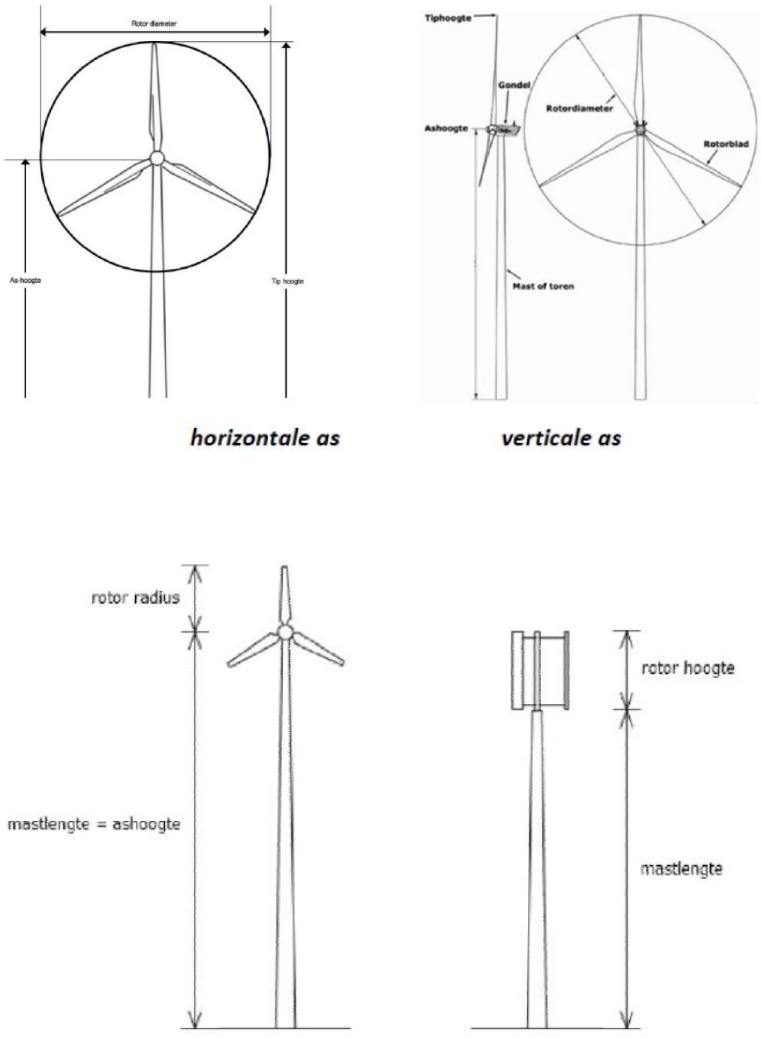
Er is in Hattem - in lijn met het ‘Beleidskader Hernieuwbare Energie’ - wel ruimte voor kleine windturbines, met de kanttekening dat per locatie een nadere afweging noodzakelijk is van eventuele negatieve

effecten op de omgeving. Kleinere windmolens lijken ook veel invloed te hebben op de vliegbewegingen van vogels. In die nadere afweging per locatie zal niet alleen onderzoek moeten worden gedaan naar geluid, trillingen en de effecten op Natura2000, maar dient ook te worden aangesloten bij de uitgangspunten in het 'Beleidskader Hernieuwbare Energie'. Dat betekent onder meer dat de kleine windturbines goed ingepast moeten worden in het landschap en wegvallen in de zichtlijnen. Onder kleine windturbines verstaan we:

- windturbines met een verticale as met een bouwhoogte (tevens tiphoogte) van maximaal 32 meter;
- windturbines met een horizontale as met een bouwhoogte (tevens tiphoogte) van in totaal maximaal 40 meter.

Bij de inpassing van windturbines is een zorgvuldig (participatie)proces van groot belang.

Ashoogte en tiphoogte van windturbines
Bij windenergie zijn begrippen als ashoogte en tiphoogte als volgt gedefinieerd:

Omdat de mogelijkheden voor het opwekken van duurzame energie met windturbines in Hattem beperkt zijn, is het opwekken van duurzame energie met zonnepanelen des te belangrijker om optimaal invulling te geven aan onze doelstelling om als gemeente en als regio energieneutraal te worden. We stimuleren daarom maximaal het benutten van daken voor zonnepanelen. Dat heeft prioriteit en daarom zetten we - samen met de inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties (met name Powered by Hattem) - in op een versnelling. Daarbij gaat het zowel om de daken in de woongebieden als de grote dakoppervlakken van onder meer (agrarische en niet-agrarische) bedrijven. Combinaties van groene daken met zonnepanelen zijn interessant omdat groene daken het rendement van de panelen vergroten en tegelijk goed zijn voor waterberging en de biodiversiteit. Ook het plaatsen van zonnepanelen boven parkeerterreinen op de bedrijvenparken en op (nog te plaatsen) geluidsschermen/-wallen langs de A50 (ten zuiden van knooppunt Hattemerbroek) kan een mogelijkheid zijn, evenals wellicht het plaatsen van zonnecellen in fietspaden.

Daarnaast bieden we op een aantal plekken ruimte voor zonnevelden (op de grond of op water). De eerst analyse in de plan-m.e.r. wijst uit dat grond- en watergebonden zonnevelden mogelijk zijn binnen de zoekgebieden die in het kader van de RES 1.0 zijn aangewezen. De ‘Gelderse ZonneWIJzer’ (Gelders Energieakkoord, 2019) en de ‘De constructieve zonneladder’ (Natuur en Milieufederaties, 2018) bieden goede aanknopingspunten voor een zorgvuldige afweging en inpassing van locaties voor zonnevelden.

In eerste instantie bieden we ruimte aan zonnevelden op zogenaamde restruimtes en in sommige gebieden nabij hoofdinfrastructuur. Tussen of langs de hoofdinfrastructuur in de polders ten noorden van de kern Hattem bieden we - onder voorwaarden - ruimte voor grootschalige zonnevelden. Pas in tweede instantie bieden we - eveneens onder voorwaarden - ook ruimte aan zonnevelden op water of agrarische grond in andere delen van het poldergebied, maar dan alleen kleinschalig en op basis van een zorgvuldige afweging en inpassing van concrete voorstellen en initiatieven (zie paragraaf 4.2.5). Belangrijk is dat de zonnevelden een meerwaarde opleveren voor het gebied. Een voorbeeld van een wenselijke ontwikkeling is het initiatief om op de locatie Wielink (zandwinplas) zonnepanelen te plaatsen.

Ook op de vuilstort langs de Oranje Nassaulaan willen we ruimte bieden aan een zonneveld, waarbij we uitgaan van meervoudig ruimtegebruik. Hier speelt een lastige afweging tussen Natura2000-belangen en de opgave van de energietransitie, die we zorgvuldig zullen maken. Daarom is een combinatie met het verhogen van de natuurwaarden op de locatie een belangrijk uitgangspunt. [PM Hiervoor lopen momenteel onderzoeken en worden gesprekken gevoerd met onder andere de provincie Gelderland over de mogelijkheden. Er moet nog besluitvorming plaatsvinden. Naar verwachting is hierover voor vaststelling van de omgevingsvisie in februari 2022 duidelijkheid.]

Het is belangrijk te constateren dat de RES 1.0 nog geen sluitende energiebalans heeft opgeleverd en dat in de RES 2.0 opnieuw zal worden gekeken naar de mogelijkheden om als gemeente en regio energieneutraal te worden. In de toekomst zijn hiervoor aanvullende inspanningen noodzakelijk. Op dit moment is nog niet te overzien waar en op welke wijze we hier invulling aan gaan geven. Dit is mede afhankelijk van mogelijke technologische ontwikkelingen in de toekomst. Op termijn komen er waarschijnlijk meer en betere oplossingen beschikbaar.

Ten slotte vinden we het van groot belang dat de omgeving die hinder ondervindt meeprofiteert van de opbrengsten van projecten voor het opwekken van duurzame (zonne- en wind-)energie. Dit zorgt ook voor meer draagvlak.

Duurzame energie: warmte
In 2050 zullen alle woningen en andere bebouwing (waaronder bedrijfsgebouwen en detailandel) op een andere manier verwarmd moeten gaan worden dan met aardgas. Deze ‘warmtetransitie’ is een grote opgave. Reële opties voor Hattem zijn het gebruik van restwarmte van de waterzuivering, warmte uit oppervlaktewater en elektrisch verwarmen (all electric). Ook onderzoeken we de mogelijkheden voor het gebruiken van het bestaande gasleidingnetwerk voor waterstof. Daarnaast zijn energiebesparende maatregelen aan bestaande woningen/gebouwen (isolatie) belangrijk en daarom gaan we inwoners hiertoe stimuleren. Het is belangrijk dat de warmtetransitie niet tot problemen leidt bij mensen met een kleine portemonnee. Nieuwe woningen worden aardgasloos gebouwd en zijn energieneutraal of leveren energie op.

In de Transitievisie Warmte geven we inzicht in de totale opgave, kansrijke oplossingen en een logische volgorde en tempo voor het aardgasvrij maken van de eerste wijken of buurten in Hattem. De Transitievisie Warmte is input voor de RES.

Klimaatadaptatie en water
Het is belangrijk dat toekomstige ontwikkelingen bijdragen aan een klimaatadaptieve en leefbare inrichting en toekomstbestendige gebouwen. Extremer weer, zoals hevige buien of langere perioden van droogte en hogere temperaturen, vragen om een weerbare stad. We zullen slim moeten omgaan met water, bijvoorbeeld door water zoveel mogelijk vast te houden (in plaats van het snel af te voeren zoals nu nog veel gebeurt). Hemelwater benutten we als bron voor het lokale watersysteem. Op deze manier zorgen we voor een klimaatrobuuste inrichting en verbetering van de leefomgeving. Ook het planten van bomen en struiken die goed bestand zijn tegen droogte wordt steeds belangrijker.

We redeneren bij ontwikkelingen vanuit het natuurlijk systeem. Door het natuurlijk systeem leidend te laten zijn bij onze keuzes zijn we weerbaarder tegen de gevolgen van klimaatverandering. Denk bijvoorbeeld aan woningbouw op plekken die van nature ‘hoog en droog’ zijn. In het ‘Beleids- en beheerplan Water en Riolering’ staan de eisen beschreven die we stellen voor onder meer waterberging en de ontwateringsdiepte bij (her)ontwikkelingen.

Belangrijk onderdeel van de aanpassing aan de klimaatverandering is ook het ontwikkelen van meer groen binnen de bebouwde kom (in plaats van verharding zodat het water beter kan worden opgenomen door de grond) om water te kunnen bergen en met bomen en planten die schaduw en verkoeling bieden op hete dagen (zodat hittestress kan worden tegengegaan). Ons doel is om binnen 300 meter (vijf minuten loopafstand) van iedere woning een toegankelijke groenstructuur te hebben. Zorginstellingen (voor ouderen) zijn in het bijzonder kwetsbaar voor hittestress. Deze locaties gaan we zo groen als mogelijk inrichten.

Dezelfde aandachtspunten gelden overigens ook voor (private) tuinen en andere terreinen. Voorlichting aan inwoners en bedrijven is belangrijk om verstening terug te dringen en te komen tot meer groen in Hattem. We stimuleren burger- en bedrijfsinitiatieven bij klimaatadaptieve maatregelen.

We blijven ook werken aan een goede waterkwaliteit, voor de natuur, voor onze gezondheid en voor onze drinkwatervoorziening. Dit doen we onder meer door hemelwater dat op daken en verharding valt zoveel mogelijk te scheiden (af te koppelen) van het afvalwater en het niet via het riool af te voeren. Zo voorkomen we riooloverstorten bij hevige neerslag en houden we het oppervlaktewater schoon. Van belang voor de waterkwaliteit zijn ook het zorgen voor een goede doorstroming van watergangen en natuurvriendelijke oevers met waterplanten die het water zuiveren (zoals riet). Ook de omschakeling naar een duurzamere landbouw in

de polders draagt bij aan de waterkwaliteit en zorgt ervoor dat waterpeilen veel meer natuurlijk kunnen worden. Hogere grondwaterstanden in de polders zijn goed voor de natuur, niet alleen in de polders zelf maar ook op de hoger gelegen Veluwe die daardoor minder verdroogt.

Hattem ligt deels in een gebied dat kan overstromen bij een dijkdoorbraak. In de winter zullen steeds hogere afvoeren de waterstand in de IJssel doen stijgen en de druk op de dijken verhogen. Met het programma 'Ruimte voor de Rivier' is op sommige locaties de afvoercapaciteit vergroot waardoor de overstromingskans kleiner is geworden. Een groot deel van de dijken langs de IJssel voldoet echter niet en moet worden versterkt. In overleg met Rijkswaterstaat en het waterschap zoeken we bij dijkverbeteringen naar mogelijkheden om deze te combineren met dynamische (rivier)systeemmaatregelen, versterking van ruimtelijke kwaliteiten en andere opgaven, zoals op het gebied van natuur, (water)recreatie of scheepvaart.

Dijken beschermen ons tegen overstromingen en zijn ook belangrijke landschappelijke elementen met verschillende functies en waarden. Hetzelfde geldt voor het aanliggende gebied binnendijks en buitendijks. Het landschap wordt beleefd door de routes op en langs de dijken. In het beheer en bij noodzakelijke verbeteringen houden wij daar rekening mee. Op en aan de dijk is ruimte voor meer natuurwaarden in combinatie met aantrekkelijke en kleinschalige landbouw- en recreatielandschappen. We willen dat civiele kunstwerken (zoals stuwen en sluizen) die de verbinding vormen tussen de binnendijkse gebieden en de (uiterwaarden van de) IJssel visvriendelijk en energieneutraal zijn en waar mogelijk te passeren zijn voor waterrecreanten (bijvoorbeeld met kano's). Ook willen we graag schoon water in onze gemeente, waaronder een schone rivier.

We zien water als waarde: niet alleen als bron van leven maar ook als mogelijke bron voor energie, warmte en grondstoffen. Samen met het waterschap onderzoeken we de mogelijkheden voor het toepassen van water als energiebron (zie ook hieronder onder 'Circulaire samenleving').

Circulaire samenleving
Voor een duurzame samenleving is het op lange termijn wenselijk dat we zoveel mogelijk circulair gaan wonen, werken en leven. Dit kan op allerlei manieren, bijvoorbeeld door hergebruik van (bouw)materialen en het sluiten van kringlopen van grondstoffen op bedrijven. In het kader van het afvalbeleid zijn in Hattem al belangrijke stappen gezet richting een meer circulaire samenleving.

Het Hattems afvalbeleid past in de doelstelling van Nederland om bij te dragen aan de circulaire economie. Dit is vastgelegd in het Landelijk Afvalplan LAP3. In deze doelstelling is de ambitie om in 2020 maximaal 100 kg restafval per inwoner in te zamelen en in 2025 maximaal 30 kg restafval per inwoner.

Het beleid in Hattem waarbij omgekeerd inzamelen het uitgangspunt is en mensen betalen naar rato van aard en hoeveelheid van de afvalstof (diftar) leidt tot het behalen van de doelen. Inwoners brengen afval gescheiden grotendeels zelf weg naar de diverse ondergrondse containers. In 2020 heeft Hattem de doelstelling minder dan 100 kg ruimschoots gehaald (51 kg restafval per inwoner).

De ambitie voor de komende periode is de lijn richting een circulaire samenleving verder door te trekken bijvoorbeeld in de vorm van het faciliteren van de inwoners bij het inzamelen van grof huishoudelijk en groen afval via een eigen milieubrengstation en het inzamelen van GFT voor hoogbouw.

Vanuit onze ambitie een bijdrage te leveren aan de totstandkoming van een circulaire economie, zien we afvalwater als grondstof en energiebron, in plaats van als afval. Wij volgen met belangstelling de ontwikkelingen in de afvalwaterketen op dat gebied. Daar waar kansen zich voordoen kijken we er met een realistische blik naar. Voorbeelden van zulke kansen zijn:

- toepassing van riothermie: warmte terugwinnen uit afvalwater;
- toepassing van aquathermie: warmte winnen uit oppervlaktewater;
- inzet van gezuiverd afvalwater (effluent) voor het watersysteem.

4.1.4 Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel

Ook in 2040 wil Hattem onderdeel zijn van een levendig landschap tussen Veluwe en IJssel, op een knooppunt van robuuste ruimtelijke structuren en verbindingen. Daarbij gaat het om landschappelijke structuren in het buitengebied en om groenstructuren in de stad, met daarbinnen een grote afwisseling aan natuurwaarden en toeristisch-recreatieve mogelijkheden. Verder zijn infrastructurele verbindingen en mobiliteit en de verbindingen tussen boven- en ondergrond belangrijke aspecten in de fysieke leefomgeving. Hieronder werken we onze ambities op deze onderwerpen nader uit.

Landschap en ruimtelijke kwaliteit

Hattem is van oudsher nauw verbonden met haar omgeving, met de prachtige landschappen van de Veluwe en de IJssel. Er zijn veel kenmerkende landschappelijke en cultuurhistorische elementen, zoals het Apeldoorns Kanaal, de landgoederen, lanen en enken. Deze zijn belangrijk voor de herkenbaarheid en de uitstraling van de omgeving. Op sommige plaatsen, zoals in het kampenlandschap aan de westzijde van Hattem en op de oeverwallen in de polders in het noorden zijn oude structuren soms verdwenen. Ons streven is de landschappelijke structuren te behouden of terug te brengen en de belevingswaarde en ecologische waarde ervan te vergroten, voor Hattemers en voor bezoekers van buiten. Nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied moeten dan ook passen bij het lokale karakter en dit versterken. In paragraaf 4.2 gaan we hier per deelgebied binnen de gemeente nader op in.

Het beleid voor ruimtelijke kwaliteit ten aanzien van de bebouwing en de inrichting van de bijbehorende erven in het buitengebied is recent uitgewerkt in de ‘Nota Ruimtelijke Kwaliteit Buitengebied’. Voor het stedelijk gebied zal het welstandsbeleid worden geactualiseerd in het kader van het nog op te stellen omgevingsplan voor Hattem.

Groenstructuren

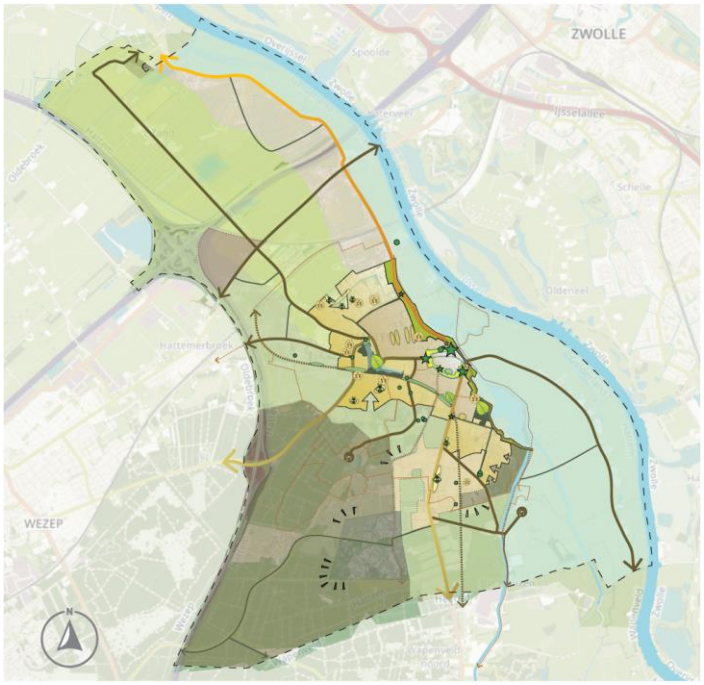
Waar de kans zich voordoet versterken we ook de verbinding tussen stad en buitengebied. Groenstructuren laten we zoveel mogelijk vanuit het buitengebied de stad in lopen om zo stad en ommeland in zowel landschappelijke, ecologische als recreatieve zin met elkaar te verknopen. Vooral de overgang en uitstraling aan de randen van de stad is belangrijk. Ontwikkelingen moeten zeker hier bijdragen aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Groene (natuur- en recreatie)zones aan de rand van de stad kunnen bovendien werken als een soort ‘klimaatmantels’, waar water kan worden geborgen en waar je verkoeling kunt zoeken op hete dagen.

We hanteren de volgende uitgangspunten ten aanzien van groenstructuren in de openbare ruimte:

- bestaand groen wordt behouden en versterkt met kleurrijke soorten in verschillende verschijningsvormen (textuur);
- we geven ruimte aan initiatieven voor de vergroening van de wijk, zoals het aanbrengen van gevelgroen of geveltuinen;
- we beschermen of herintroduceren zoveel mogelijk gebiedseigen (inheemse) soorten beplanting en aan de andere kant verwijderen we invasieve soorten waar mogelijk/wenselijk;
- we gaan waar mogelijk ecologisch beheer toepassen in bermen met een minimale breedte van 3 meter (waar mogelijk ingezaaid met een inheems bloemrijk mengsel);
- we creëren waar mogelijk natuurvriendelijke oevers door geen beschoeiingen toe te passen en flauwe overgangen te maken;
- we stimuleren een divers gebruik van buurtgroen door een meer diverse soortengebruik op de groene plekken in de wijken;
- grotere plekken richten we zo in met groen dat er een gelaagdheid ontstaat.

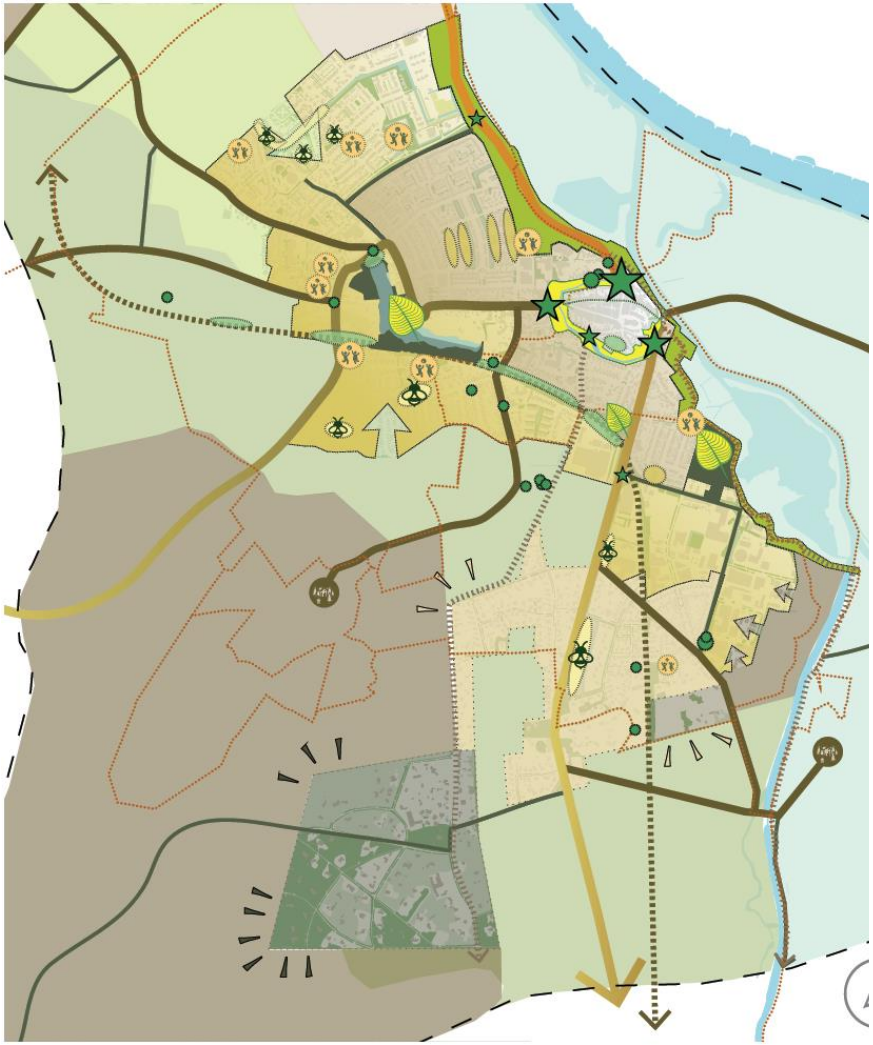
In de ‘Groenstructuurvisie Hattem; Een vrucht van het landschap’ hebben we het wensbeeld qua inrichting en beheer voor de belangrijke groene elementen (‘punten’) en structuren (‘lijnen’)

nader uitgewerkt. Onderdeel van de ‘Groenstructuurvisie’ is het ‘Groenstructuurplan’, waarin een groenstructuurkaart is opgenomen (respectievelijk voor de hele gemeente en voor de bebouwde kom; zie de kaarten hieronder). Op deze kaart maken we onderscheid in verschillende deelgebieden en geven we ook aan welke verbindingen en kenmerkende plekken belangrijk zijn binnen de groenstructuur. Ook worden er plekken uitgelicht waar kansen liggen om de structuur uit te breiden of te versterken, waar ecologische ontwikkelingen mogelijk zijn en waar de huidige speelplaatsen liggen. In een ‘Groenvisie’ en ‘Gebiedspaspoorten’ (eveneens onderdeel van de ‘Groenstructuurvisie’) hebben we een meer uitgebreide visie uitgewerkt voor de belangrijkste locaties.

Groenstructuurkaart gehele gemeente (bron: Groenstructuurvisie Hattem; Een vrucht van het landschap, Cyber & Starling Structures 2021).

Groenstructuurkaart bebouwde kom (bron: Groenstructuurvisie Hattem; Een vrucht van het landschap, Cyber & Starling Structures 2021).

Natuur

We gaan de biodiversiteit in Hattem verhogen. Voor veel diersoorten zijn goede verbindingen erg belangrijk, zodat een stevig ecologisch netwerk ontstaat van natuurgebieden die met elkaar zijn verbonden. De belangrijkste ecologische verbinding is die aan de zuidkant van Hattem tussen de Veluwe en de Hoenwaard/IJssel: de 'Hattemerpoort'. Deze is momenteel in ontwikkeling en brengen we de komende jaren met onze partners tot afronding. Daarnaast verhogen we ook op andere manieren de biodiversiteit, bijvoorbeeld:

- in de stad door waar mogelijk (doorgaande) groenstructuren zoals bloemrijke bermen te realiseren en natuurinclusief te bouwen en te ontwikkelen; groen in de stad draagt ook bij aan de uitstraling van de stad (visueel aantrekkelijk), aan het tegengaan van hittestress en biedt ruimte aan waterberging bij extreme buien;
- in het buitengebied door bloemrijke bermen en (natuurvriendelijke) oevers en - vooral in het gebied rond het Vijzelpad en de Hilsdijk (het kampenlandschap) - door het herstel van verdwenen groenstructuren als houtwallen en hagen;
- in de agrarische gebieden door met agrariërs, waterschap en provincie te zoeken naar mogelijkheden voor een omschakeling naar een duurzame landbouw waarbij ook ruimte is voor insecten, kleine zoogdieren, weidevogels en andere natuurwaarden. We beseffen ons dat daarbij een goed bodem- en watersysteem nodig is, dat bovendien helpt om de gevolgen van klimaatverandering aan te kunnen. Een gezonde bodem kan beter tegen droogte, kan meer water vasthouden en is goed voor de biodiversiteit.

De ligging van Hattem aan de rand van de Veluwe is een voorrecht maar geeft ons ook de verantwoordelijkheid ons in te zetten voor het behoud van deze natuurwaarden. Daar waar het kan laten we

de mensen genieten van de natuur, daar waar het nodig is laten we de natuur met rust. De natuur rondom de stad is ook heel belangrijk om de gevolgen van klimaatverandering voor de stad te beperken. Daar gaan we zorgvuldig mee om.

Landbouw
We stimuleren agrariërs een omslag te maken naar een duurzame, circulaire en 'natuurinclusieve' bedrijfsvoering. Dat betekent bijvoorbeeld dat reststoffen worden hergebruikt, de stikstofuitstoot wordt verminderd, waterstanden hoger worden, er geen insecticiden worden gebruikt en er ruimte is voor onder meer insecten en boerenlandvogels op de erven, in de weilanden en op de akkers. Uiteraard moet dat wel gepaard gaan met behoud van een rendabele bedrijfsvoering. We gaan in gesprek met onze agrariërs om te bespreken wat zij nodig hebben om deze omslag te maken en hoe we ze daarbij kunnen ondersteunen. Samenwerking met provincie en waterschap is daarbij essentieel. In overleg kunnen we samen op zoek gaan naar koppelkansen en verdienmodellen, zodat boeren beter beloond kunnen worden voor maatschappelijke diensten. Te denken valt aan natuur- en landschapsbeheer, klimaatadaptatie (tegengaan van droogte door water vast te houden in plaats van snel af te voeren), opwekken van duurzame energie en recreatie (zoals een minicamping). Voor nieuwe intensieve veehouderijen is in Hattem geen plek.

Programma Agrifood 2021-2030 'Toekomst voor de Gelderse boer'
Met de omgevingsvisie sluiten we aan op het provinciale landbouwbeleid zoals dat is vastgelegd in het Programma Agrifood 2021-2030 'Toekomst voor de Gelderse boer'. Dit programma kent drie speerpunten:
- mogelijk maken: de provincie ondersteunt boeren bij de overgang naar een duurzame bedrijfsvoering;
- belonen: de provincie zet zich ervoor in dat boeren beter beloond worden voor maatschappelijke diensten;
- kennis en innovatie: de provincie ondersteunt met bedrijfsplannen, kennisontwikkeling en -uitwisseling, samenwerkingsverbanden, onderzoek en vernieuwing.

We faciliteren agrariërs ook bij het komen tot kortere ketens, waarbij Hattemse agrarische producten meer lokaal kunnen worden afgezet (bijvoorbeeld via een streekmarkt of boerderijwinkel). Overigens willen we in algemene zin de binding van de landbouw met de stad versterken. Naast door kortere ketens kan dit bijvoorbeeld door stadslandbouw.

Dagrecreatie en overnachtingsmogelijkheden
Ook het netwerk van recreatieve fiets- en wandelroutes (waaronder klompenpaden) willen we uitbreiden en waar dat kan nog aantrekkelijker maken. Veilige, duidelijke en mooie verbindingen tussen stad en buitengebied zijn daarin belangrijk. Zo kunnen Hattemers makkelijker en vaker te voet een ommetje maken of echt de natuur intrekken, wat goed is voor de gezondheid. Recreatieve paden worden gericht op verschillende typen gebruikers, zodat iedereen daar veilig gebruik van kan maken. We zorgen daarbij - in overleg met onze partners - voor balans met de natuurwaarden door een goede zonering van paden en routes.

Naast voor routes over land hebben we ook aandacht voor recreatieve routes over water. De huidige kanoroute ten zuiden van Hattem willen we (in samenwerking met de gemeente Heerde en het waterschap) bevaarbaar houden en we onderzoeken of het routenetwerk kan worden uitgebreid.

Recreatie en toerisme in de gemeente willen we jaarrond aantrekkelijker maken en zo het toeristisch-recreatieve seizoen verlengen. Dat doen we bijvoorbeeld door meer mogelijkheden te bieden voor overnachtingen. Kleinschalige, persoonlijke overnachtingsmogelijkheden geven sfeer aan het toerisme en onze

gemeente (bed&breakfasts op bestaande erven, minicampings, etc.). Hier gaan we onder voorwaarden de mogelijkheden voor verruimen. Op bedrijvenpark H2O komt een groot hotel.

Infrastructuur en mobiliteit

Ten aanzien infrastructuur en mobiliteit hebben we de volgende doelen:

- het beperken van het aantal (ernstige) verkeersslachtoffers (objectieve verkeersonveiligheid);
- infrastructurele maatregelen, projecten, gedragsbeïnvloeding en educatie moeten tot gevolg hebben dat de noodzaak tot handhaving beperkt wordt;
- het optimaliseren en stimuleren van de bereikbaarheid per fiets, zodat deze een volwaardig alternatief vormt voor de auto; comfortabele, snelle, directe, duidelijke en herkenbare (hoofd)fietsroutes, afgestemd op het gebruik van elektrische fietsen;
- het behouden van een goede bereikbaarheid voor het gemotoriseerde verkeer;
- het optimaliseren van de toegankelijkheid en bereikbaarheid van voorzieningen voor voetgangers, specifiek ouderen en mensen met een beperking;
- het behouden van goede OV-verbindingen en het optimaliseren van de koppelingen met andere vervoerwijzen;
- het bewustzijn bevorderen door gebruik van duurzame, schone en gezonde vervoerwijzen zoals lopen, fiets, (elektrisch) openbaar vervoer en de elektrische auto te stimuleren;
- het beperken van de (verkeers)hinder op en aan de drukke hoofdwegen in Hattem;
- het streven naar een mooie, sociale, functionele, leefbare en leesbare (logisch ingerichte) openbare ruimte waarin het gewenste gedrag zo veel mogelijk op een natuurlijke manier wordt afgedwongen.

In het ‘Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan’ (GVVP) geven we uitvoering aan deze doelen. Hieronder gaan we op een aantal aspecten wat dieper in.

Goede infrastructurele verbindingen zijn belangrijk om functioneel van A naar B te komen, maar ook voor recreanten (Hattemers en bezoekers) om de kwaliteiten van Hattem te kunnen beleven. Daarom blijven we inzetten op een goede bereikbaarheid met de fiets, met het openbaar vervoer en met de auto. Voor het openbaar vervoer is van belang dat er een goede koppeling is met andere wijzen van vervoer. Daarmee blijven we economisch, recreatief en sociaal verbonden met de omgeving.

We stimuleren een gezonde en actieve manier om ons te verplaatsen. Dat doen we aan de hand van het ‘STOP’-principe, dat uitgaat van de volgorde Stappen (lopen), Trappen (fietsen), Openbaar vervoer en als laatste het gebruiken van een (bij voorkeur elektrische) Personenauto. We kiezen daarmee voor gezonde (lopen, fietsen) en duurzame (lopen, fietsen, openbaar vervoer) mobiliteit boven automobiliteit. Dit betekent dat voetgangers en fietsers op één staan in Hattem. We optimaliseren daarom de bereikbaarheid met de fiets en stimuleren het gebruik ervan, zodat deze in veel gevallen een volwaardig alternatief vormt voor de auto. Dit doen we door aantrekkelijke, snelle/directe, veilige en duidelijke en herkenbare (hoofd)fietsroutes te creëren die ook beter afgestemd zijn op het gebruik van elektrische fietsen. Een mooi voorbeeld van een veilige fietsroute is de vrijliggende fietsroute over het tracé van de oude spoorbaan (Roseboomspoor). Deze zijn we gedeeltelijk aan het verbreden en het ontbrekende deel bij de Oude Kerkweg gaan we toevoegen. Samen met het fietspad langs de Geldersedijk/Nieuweweg/Apeldoornseweg vormt dit fietspad de hoofdfietsstructuur van Hattem:

- in noordelijke richting naar de Oude IJsselbrug en de Rode Brug (richting Zwolle);
- in zuidelijke richting naar Wapenveld en Heerde.

We onderzoeken waar een snelfietsroute tussen Heerde, Hattem en Zwolle kan worden gerealiseerd. Het ligt voor de hand dat deze gebruik gaat maken van de bestaande hoofdfietsstructuur. Ook bekijken we nut en noodzaak van het doortrekken van het vrijliggende fietspad langs de Geldersedijk naar het noordwesten, richting Zalk.

Daarnaast stimuleren we het gebruik van schone en stille voertuigen als elektrische auto's. We stellen een visie op naar het plaatsen van laadpalen.

We vinden het belangrijk dat iedereen binnen Hattem veilig en fijn van A naar B komt, nabij scholen en in woonzorgzones, maar ook elders binnen onze gemeente. We gaan alle wegen binnen de bebouwde kom inrichten als 30 km/u-zone (met uitzondering van de Nieuweweg/Geldersedijk). De auto is hier te gast. Het is daarbij belangrijk dat we de openbare ruimte logisch (leesbaar) inrichten. Daarmee kan het gewenste gedrag in het verkeer zo veel mogelijk op een natuurlijke manier worden afgedwongen. Infrastructurele maatregelen, projecten, gedragsbeïnvloeding en educatie moeten tot gevolg hebben dat de noodzaak tot handhaving beperkt wordt.

Ten slotte is van belang dat de (verkeers)hinder op en aan de drukke hoofdwegen in Hattem laag blijft. De verwachting is dat de wegen in Hattem het verkeer ook in de toekomst goed aan kunnen, zeker omdat meer waarschijnlijk mensen thuis blijven werken dan voor de Coronacrisis. Bovendien zetten we in op het verbeteren van de bereikbaarheid met (hoogwaardig) openbaar vervoer. Voor het tegengaan van verkeershinder (en het creëren van een gezonde en veilige woonomgeving) streven we ernaar dat het vrachtverkeer zoveel mogelijk buiten de bebouwde kom blijft.

De ontsluiting van bedrijvenpark H2O wordt verbeterd door de komst van een nieuwe aansluiting op de A28 aan de noord(oost)zijde van Wezep.

Verbinden van boven- en ondergrond

We moeten in de toekomst meer en meer rekening houden met de niet direct zichtbare ondergrond. Het duurzaam veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond staat ook wel bekend als 3D-Ordening. In bodem en ondergrond ligt niet alleen bestaande infrastructuur, zoals kabels en leidingen, maar er liggen ook veel ruimteclaims voor de toekomst. Zeker bij vraagstukken als energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie kunnen we gebruik maken van de kwaliteiten van de ondergrond, maar moeten we ook rekening houden met de kenmerken van die ondergrond. Het behalen van de in deze visie beoogde ambities van energiebesparing en opwekking van duurzame energie kan immers consequenties hebben voor de ondergrond.

4.1.5 Integraal afwegingskader

De gemeente wil de in dit hoofdstuk beschreven ambities/doelen samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties verwezenlijken. We willen juist de energie van de samenleving gebruiken om de visie tot uitvoering te brengen. De gemeente zal dus van harte die initiatieven ondersteunen die op een of andere manier bijdragen aan de ambities uit de visie.

In het integrale afwegingskader zijn de doelen weergegeven, die voortvloeien uit de drie thema's die we hierboven hebben beschreven. Per deelgebied zijn er nog aanvullende doelen weergegeven (zie paragraaf 4.2.1 t/m paragraaf 4.2.8). Zo kan iedere initiatiefnemer aan de voorkant zien waarop zijn of haar voorstel wordt beoordeeld. Natuurlijk zal een initiatief in de praktijk niet op alle onderdelen maximaal 'scoren', maar het is wel wenselijk dat er geen hele slechte scores tussen zitten. Het gaat hier overigens om een kwalitatieve en niet om een normatieve inschatting. Vervolgens gaat het erom dat er een gemiddeld positieve score uitkomt. Dan is sprake van een maatschappelijke meerwaarde.

Daarbij is ook van belang dat de initiatiefnemer in overleg treedt met omwonenden en eventuele andere belanghebbenden en daarbij op zoek gaat naar draagvlak voor het initiatief. Hiervoor stellen wij een leidraad participatie op, dat als uitgangspunt zal gaan dienen voor initiatiefnemers.

In het omgevingsplan werken we het afwegingskader verder uit.

Thema	Onderwerp	Ambitie
Vitale samenleving	*Gezond en veilig leven*	Bevorderen van de gezondheid
		Groen en beweegvriendelijk inrichten van de openbare ruimte
		Op peil houden van het aanbod aan sportvoorzieningen
		Beschermen van de gezondheid
		Minimaliseren van de negatieve invloed van milieufactoren (zoals geluids- en stankoverlast, slechte lucht- en waterkwaliteit)
		Inzetten op een doelmatig beheer van de afvalwaterketen, waarin gezondheidsrisico's zo veel mogelijk beperkt worden
		In beginsel geen woningen bouwen nabij drukke infrastructuur
		Verbeteren van de gemeentelijke wegen (bijvoorbeeld door het aanleggen van stil asfalt)
		Tegengaan van ondermijning
		Terugdringen transport van gevaarlijke stoffen (inclusief via leidingen)
		Voorkomen van natuurbranden
	Erfgoed, kunst en cultuur	Behouden van cultureel erfgoed en de drie musea
		Samen met eigenaren, bewoners, gebruikers en beheerders waar nodig streven naar toekomstgerichte functies van erfgoed
		Lokale evenementen stimuleren
		Nieuwe evenementen waar mogelijk faciliteren
	Toegankelijkheid	Zorgen voor een goede inrichting van de buitenruimte en de aanwezigheid van voorzieningen
		De binnenstad, woongebieden en aanwezige voorzieningen voor iedereen bereikbaar en toegankelijk houden/maken
	Goede maatschappelijke voorzieningen	Inzetten op een modern aanbod aan maatschappelijke voorzieningen, dichtbij de mensen die ze nodig hebben
		Aanbod laten aansluiten op de behoefte van de Hattemers (bijvoorbeeld onderwijs, welzijn en (geïndiceerde) zorg)
		Maatschappelijke voorzieningen zoveel mogelijk clusteren en zien als plekken voor ontmoeting en activiteiten
		Samenvoegen van de zes basisscholen in drie integrale kindcentra
		Clusteren van het zorgaanbod en dat combineren met woningen voor hulpbehoevende Hattemers in 'woonzorgzones'
		Vernieuwen en/of uitbreiden van bestaande woonzorgzones (Hof van Blom en De Bongerd)
	Passend woningaanbod	Zorgen voor (betaalbare) woningen en levensloopbestendige woningen voor jong en oud
		Voorzien in de 'eigen' woningbehoefte; dat betekent het bouwen van ongeveer 570 woningen tot 2040, vooral voor starters, senioren en (andere) één- of tweepersoonshuishoudens, zowel appartementen als grondgebonden woningen
		Aanvullend 550 woningen bouwen tot 2040 voor de regionale woningbehoefte
		Voldoen aan de behoefte aan sociale huurwoningen
		Bij nieuwbouw krijgen levensloopbestendige woningen prioriteit
		Hoogbouw kan mogelijk zijn, onder voorwaarden (hoogte, aandacht voor aantrekkelijke (openbare) ruimte)
		Bestaand bebouwd gebied verdichten, in combinatie met meer ruimte voor groen en minder ruimte voor de auto
		Onder voorwaarden ruimte bieden voor bijzondere woonvormen, mits het gaat om kleinschalige initiatieven
	Sterke economie	Ruimte bieden aan grote bedrijven (waaronder zeer grootschalige detailhandel) op bedrijvenpark H2O en Netelhorst
		Op bedrijvenpark H2O en Netelhorst ook plek bieden voor kleinere, lokale bedrijven
		Bij de ontwikkeling van H2O en Netelhorst inzetten op kwaliteit(sverbetering): toekomstbestendige en duurzame bedrijvenparken
		Afronden ontwikkeling H20, daarna geen uitbreidingen bedrijvenparken
		Clusteren van detailhandel in een kernwinkelgebied in de binnenstad

Thema	Onderwerp	Ambitie
Samen duurzaam	*Samenwerken aan verduurzaming*	Samen met de andere overheden op de Noord-Veluwe werken aan een energieneutrale energievoorziening in 2050
		Zoveel mogelijk energie besparen
		Als gemeente in 2040 zelf klimaatneutraal zijn (vastgoed, verlichting, etc.)
	Duurzame energie: elektriciteit	Zoveel mogelijk daken vol leggen met zonnepanelen
		Plaatsen van zonnepanelen boven parkeerterreinen op bedrijvenparken en geluidsschermen/-wallen
		Plaatsen van zonnecellen in fietspaden
		[PM Ontwikkelen van een zonneveld op de vuilstort langs de Oranje Nassaulaan, in combinatie met verhogen van natuurwaarden]
		Onder voorwaarden (o.a. landschaps- en natuurontwikkeling) ontwikkelen van zonnevelden op land en water in de polders: in eerste instantie gekoppeld aan de hoofdinfrastructuur en eventueel in tweede instantie ook elders mits kleinschalig en goed ingepast
		Onder voorwaarden ontwikkelen van kleine windturbines
	Duurzame energie: warmte	Gebruiken van restwarmte van de waterzuivering
		Gebruiken van warmte uit oppervlaktewater
		Elektrisch verwarmen (*all electric*)
		Stimuleren van energiebesparende maatregelen aan bestaande woningen/gebouwen (isolatie)
		Nieuwe woningen worden aardgasloos gebouwd en zijn energieneutraal of leveren energie op
	Klimaatadaptatie en water	Realiseren van een klimaatadaptieve en leefbare inrichting en toekomstbestendige gebouwen
		Bij ontwikkelingen redeneren vanuit het natuurlijk systeem; het natuurlijk systeem leidend laten zijn bij keuzes
		Slim omgaan met water, bijvoorbeeld door water zo veel mogelijk vast te houden
		Hemelwater benutten als bron voor het lokale watersysteem
		Ontwikkelen van meer groen binnen de bebouwde kom, om water te kunnen bergen en met (droogtebestendige) bomen en planten
		Zorgen voor een toegankelijke groenstructuur binnen 300 meter van iedere woning
		De omgeving van zorginstellingen zo groen mogelijk inrichten
		zorgen voor een goede waterkwaliteit
		Hemelwater zoveel mogelijk scheiden (afkoppelen) van het afvalwater
		Zorgen voor een goede doorstroming van watergangen en natuurvriendelijke oevers
		Zorgen voor waterveiligheid (met voldoende ruimte voor de rivier en sterke dijken)
		Dijkverbeteringen combineren met andere opgaven
		Bij het beheer en verbeteringen van dijken rekening houden met landschappelijke waarden en verschillende functies
	Circulaire samenleving	Zo veel mogelijk circulair wonen, werken en leven
		Hergebruiken van (bouw)materialen
		Hergebruiken van huishoudelijk afval
		Faciliteren van inwoners bij het inzamelen via een eigen milieubrengstation; inzamelen van gft voor hoogbouw
		Afvalwater hergebruiken als grondstof en energiebron
		Sluiten van grondstoffenkringlopen op bedrijven

Thema	Onderwerp	Ambitie
Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel	*Landschap en ruimtelijke kwaliteit*	Behouden of herstellen van landschappelijke structuren
		Vergroten van de belevings- en ecologische waarde van landschappelijke structuren
		Nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied passen bij het lokale karakter en versterken dit
	Groenstructuren	Stad en ommeland in zowel landschappelijke, ecologische als recreatieve zin met elkaar verknopen
		Zorgen voor een goede overgang en aantrekkelijke uitstraling aan de randen van de stad
		Bestaand groen behouden en versterken met kleurrijke soorten in verschillende verschijningsvormen (textuur)
		Vergroenen van wijken, zoals met het aanbrengen van gevelgroen of geveltuinen
		Beschermen of herintroduceren van gebiedseigen (inheemse) soorten beplanting en verwijderen van invasieve soorten
		Toepassen van ecologisch beheer in bermen (waar mogelijk ingezaaid met een inheems bloemrijk mengsel
		Creëren van natuurvriendelijke oevers
		Stimuleren van een divers gebruik van buurtgroen door een meer diverse soortengebruik
		Grotere plekken richten we zo in met groen dat er een gelaagdheid ontstaat
	Natuur	Verhogen van de biodiversiteit
		De ontwikkeling van de 'Hattemerpoort' tot afronding brengen
		Zoveel mogelijk (doorgaande) groenstructuren (zoals bloemrijke bermen) en natuurvriendelijke oevers realiseren en ecologisch beheren
		Natuurinclusief bouwen en ontwikkelen, zowel in de stad als het buitengebied
		Behoud van natuurwaarden; recreatie daar waar het kan, natuur met rust laten daar waar nodig
	Landbouw	Omschakelen naar een duurzame, natuurinclusieve en circulaire landbouw
		Komen tot kortere ketens
		Binding van de landbouw met de stad versterken
	Dagrecreatie en overnachtings-mogelijkheden	Het netwerk van recreatieve fiets- en wandelroutes uitbreiden en waar dat kan nog aantrekkelijker maken
		Recreatieve paden richten op verschillende typen gebruikers
		Recreatieve routes over water bevaarbaar houden, waar mogelijk uitbreiden
		Jaarrond toerisme bevorderen (seizoensverlenging)
		Meer mogelijkheden bieden voor overnachtingen (onder meet onder voorwaarden mogelijkheden verruimen voor kleinschalige, persoonlijke overnachtingsmogelijkheden)
	Infrastructuur en mobiliteit	Stimuleren van duurzame mobiliteit
		Optimaliseren van de bereikbaarheid met de fiets: creëren van aantrekkelijke, snelle/directe, veilige en herkenbare (hoofd)fietsroutes
		Stimuleren van het gebruik van de fiets
		Optimaliseren toegankelijkheid en bereikbaarheid van voorzieningen voor voetgangers (specifiek ouderen en mensen met een beperking)
		Behouden van een goede bereikbaarheid voor gemotoriseerd verkeer
		Stimuleren van het gebruik van schone en stille voertuigen als elektrische auto's
		Binnen de bebouwde kom het grootste deel van de wegen inrichten als 30 km/u-zone
		Binnen de bebouwde kom vrachtverkeer zoveel mogelijk weren
		Beperken van (verkeers)hinder op en aan drukke hoofdwegen
		Verbeteren van de bereikbaarheid met (hoogwaardig) openbaar vervoer en optimaliseren van koppelingen met andere vervoerswijzen
		Het beperken van het aantal (ernstige) verkeersslachtoffers
		Infrastructurele maatregelen, projecten, gedragsbeïnvloeding en educatie moeten tot gevolg hebben dat de noodzaak tot handhaving beperkt wordt
		Het bewustzijn bevorderen door gebruik van duurzame, schone en gezonde vervoerwijzen zoals lopen, fiets, (elektrisch) openbaar vervoer en de elektrische auto te stimuleren
		Streven naar een mooie, sociale, functionele, leefbare en leesbare openbare ruimte waarin het gewenste gedrag zo veel mogelijk op een natuurlijke manier wordt afgedwongen
	Verbinden van boven- en ondergrond	Rekening houden met de kenmerken van de ondergrond
		Rekening houden met het ruimtebeslag in de ondergrond
		Gebruik maken van de kwaliteiten van de ondergrond (bij vraagstukken als energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie)

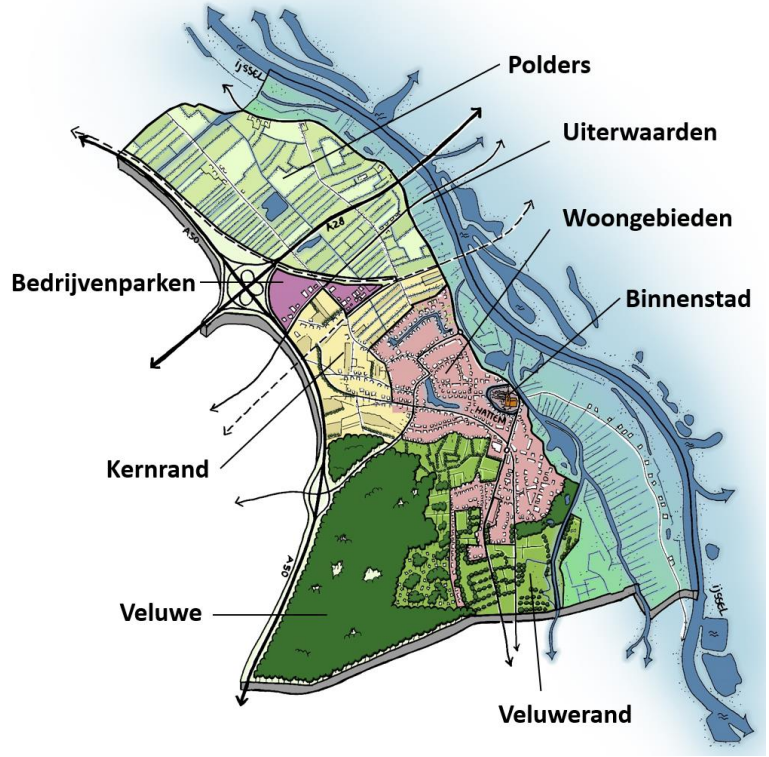
4.2 Koersen op karakter per deelgebied

De ambities en uitgangspunten voor de hele gemeente (zoals we die geschetst hebben in paragraaf 4.1) werken we hieronder verder uit voor verschillende deelgebieden binnen de gemeente. We onderscheiden de volgende acht deelgebieden met elk een eigen karakter:

- Binnenstad
- Woongebieden
- Kernrand
- Polders
- Uiterwaarden
- Veluwe
- Veluwerand
- Bedrijvenparken

Van elk deelgebied beschrijven we de karakteristieken die samen het huidige karakter (de huidige identiteit) vormen. Per deelgebied geven we vervolgens op basis van dat huidige karakter de koers op hoofdlijnen op weg naar 2040: hoe willen we de bestaande kwaliteiten van het deelgebied behouden en versterken en welke typen ontwikkelingen kunnen daaraan bijdragen? Deze koersen (ontwikkelrichtingen) passen binnen de overkoepelende ambities en uitgangspunten die we voor de hele gemeente hebben.

Ligging van de verschillende deelgebieden.

Binnenstad

4.2.1 Binnenstad

Huidig karakter
De rijke geschiedenis van Hattem is het duidelijkst voelbaar in het hart van onze gemeente: de historische binnenstad. De monumentale binnenstad met haar middeleeuwse stratenpatroon en de karakteristieke Dijkpoort ademt nog echt de sfeer uit van een Hanzestad. Langs de rand vormt de stadsgracht met bijbehorende groenstructuur een aantrekkelijk groen contrast met de restanten van de oude stadsmuur en kasteel De Dikke Tinne en de dichtbebouwde delen binnen de stadswallen. De stadsgracht omsluit niet de hele binnenstad en is op verschillende plaatsen verborgen onder de toegangsstraten.

De binnenstad herbergt veel kunst en cultuur(historie). Een gedeelte hiervan is te bewonderen in de verschillende musea, zoals het Voerman Museum, het Anton Pieckmuseum en het Nederlands Bakkerijmuseum. Maar ook de vele, vaak bekende evenementen (zoals het Dikke Tinne Festival en het Chocoladefestival) dragen bij aan het culturele karakter van de oude Hanzestad. De historische binnenstad is hierdoor een toeristische en recreatieve bezienswaardigheid van formaat.

Het centrum bezit veel hoogwaardige en kleinschalige (winkel)voorzieningen en horeca, inclusief grote en levendige terrassen (vooral op de Markt). Door het toeristische karakter van Hattem zijn er relatief veel (aan toerisme gerelateerde) voorzieningen voor recreatie en ontspanning, zoals restaurants. Maar de binnenstad is ook een belangrijke ontmoetingsplaats voor de Hattemers zelf. Het is het sociaal, economisch en toeristisch hart van de gemeente.

Tegelijk nemen verkeer en parkeren vrij veel ruimte in beslag, wat afbreuk doet aan de uitstraling. Op sommige plekken is sprake van leegstaand.

Koers

We zijn trots op onze historische binnenstad. Daarom willen we in de toekomst blijven werken aan een goede uitstraling van het centrum met behoud/bescherming van de vele monumenten en het historische karakter. Nieuwe ontwikkelingen in de binnenstad moeten passen bij het historische Hanzekarakter. Ons Hanzekarakter staat centraal en die identiteit willen we versterken. We maken duidelijk wat we te bieden hebben aan inwoners en bezoekers. Samen met onze ondernemers vertellen we het verhaal van Hattem, vanuit een duidelijke toekomstvisie. Daarvoor gaan we de marketingorganisatie voor de binnenstad (en heel Hattem) verbeteren/bundelen (vanuit één gezamenlijke vertegenwoordiging van bedrijven in de gemeente Hattem). Er is bovendien ruimte voor vernieuwing van het culturele aanbod in de binnenstad.

De binnenstad van Hattem blijft ook in de toekomst het sociaal, economisch en toeristisch hart van de gemeente. Daarbij streven we naar een onderscheidend voorzieningenniveau, met eigen kwaliteitswinkels. Hierin zoeken we naar een balans in voorzieningen die aantrekkelijk zijn voor Hattemers en voor bezoekers uit de regio en toeristen. We investeren in een kwalitatief hoogwaardig ‘kernwinkelgebied’ in de Kerkstraat en de Kruisstraat, met een concentratie van winkels. Wonen is hier op de begane grond niet toegestaan. Buiten de Kerkstraat en de Kruisstraat (in de aanloopstraten) bieden we ruimte voor nieuwe functies (wonen, werken), ook op de begane grond.

Het versterken van het verblijfsklimaat is heel belangrijk, opdat het centrum de centrale ontmoetingsplek van Hattem blijft, een plek met allure. Het is daarom van belang dat er een centrale ontmoetingsruimte is en dat de binnenstad goed toegankelijk is voor voetgangers en fietsers, maar ook voor mensen met een beperking (fysiek of visueel). Hierbij past dat we het centrum in de toekomst autoluw maken, met betere verbindingen naar de parkeerplaatsen aan de Kleine Gracht, op De Bleek en bij de

jachthaven (parkeerroutesysteem). Vandaar kunnen bezoekers vervolgens gemakkelijk te voet naar het centrum. De Bleek ontwikkelen we als toeristische entree van het centrum. Ook gaan we in de omgeving van De Bleek een aantrekkelijke verbinding creëren tussen het Apeldoorns Kanaal en de stad.

Het water van de singels en het groen in de binnenstad dragen bij aan de recreatieve beleving, maar tegelijkertijd ook aan klimaatadaptatie: het bergen van overtollig water bij extreme neerslag, het tegengaan van droogte, het tegengaan van hittestress en het bieden van schaduw op hete dagen. Ook dragen water en groen bij aan de biodiversiteit in de stad. Bij de herinrichting die momenteel gaande is treffen we maatregelen die deze functies van het water en het groen versterken. Binnen de stadswallen voegen we groen toe, onder meer bij de stadsentrees. Ook inwoners en ondernemers kunnen bijdragen, bijvoorbeeld met groene gevels en geveltuintjes. En als zich daartoe kansen voordoen in de toekomst gaan we de groen- en waterstructuur van de singels fysiek en/of visueel verknopen met groen- en waterstructuren in het buitengebied (bijvoorbeeld als er een kans is om niet-historische bebouwing tussen de singel en het buitengebied te vervangen door een water- en/of groenstructuur).

Ook in de binnenstad gaan we op zoek naar mogelijkheden om duurzame energie op te wekken (met zonnepanelen). Belangrijk is een goede inpassing, waardoor dit niet ten koste gaat van het Hanzekarakter en de karakteristieke uitstraling.

Koers Binnenstad
• Realiseren van een onderscheidend voorzieningenniveau, voor Hattemers en voor bezoekers • Investeren in een kwalitatief hoogwaardig 'kernwinkelgebied' (Kerkstraat en de Kruisstraat), met een concentratie van winkels. Daarbuiten ruimte bieden voor nieuwe functies (wonen, werken) in plaats van winkels • Zorgen voor een aantrekkelijk verblijfsklimaat en een goede toegankelijkheid voor voetganger en fietser en ook voor mensen met een beperking (fysiek of visueel) • Centrum behouden / verder ontwikkelen als centrale ontmoetingsplek met allure • Blijven werken aan een goede uitstraling, inclusief bescherming van de monumenten en karakteristieke uitstraling. Nieuwe ontwikkelingen in het centrum moeten passen bij het Hanzekarakter • Behouden van de groenblauwe structuur van de stadsgracht (beleving, klimaatadaptatie) en deze verbinden met het buitengebied • Identiteit als Hanzestad versterken, samen met onze ondernemers het verhaal vertellen. Verbeteren / bundelen van de marketingorganisatie voor de (binnen)stad, met een duidelijke toekomstvisie • De Bleek ontwikkelen als toeristische entree

Tabel: aanvullend afwegingskader voor initiatieven in de binnenstad.

Woongebieden

4.2.2 Woongebieden

Huidig karakter
Onze gemeente beschikt over een grote diversiteit aan woongebieden, elk met een eigen opzet en karakter. Binnen deze woongebieden is een gedifferentieerd en aantrekkelijk woningaanbod aanwezig, voor zowel gezinnen, jongeren als ouderen. Door de nabijheid van de oude binnenstad heeft wonen in Hattem een stedelijk tintje, maar de woongebieden van Hattem voelen prettig dorps aan.

De woonomgeving in Hattem is kleinschalig: veel (maatschappelijke) voorzieningen zijn aanwezig in de wijken, dichtbij onze inwoners. En door de goede fietsverbindingen zijn ook de voorzieningen in de binnenstad voor de meeste mensen prima bereikbaar.

Veel van onze inwoners zetten zich in als mantelzorger en/of vrijwilliger. Er heerst een hoge mate van verbondenheid, de samenleving is hecht, met een actief verenigingsleven. Dit draagt bij aan een prettige en veilige leefomgeving.

In Hattem beschikken we over twee woonzorgzones: Hof van Blom en De Bongerd. Hier clusteren we het zorgaanbod en we combineren dat met woningen voor hulpbehoevende ouderen. De beide woonzorgzones liggen nabij voorzieningen (zorg, dagelijkse boodschappen).

Koers

Het terugdringen van de CO_2-uitstoot is een belangrijke opgave. Het Rijk heeft bepaald dat de Nederlandse huishoudens in 2050 geen aardgas meer gebruiken. Dat betekent dat de bestaande woningvoorraad moet verduurzamen door middel van isolatie en omschakeling van aardgas naar een alternatieve duurzame warmtebron. Nieuwe woningen worden aardgasloos gebouwd en zijn minimaal energieneutraal. Ze worden bovendien klimaatbestendig gebouwd (bestand tegen hitte door een goede isolatie en ventilatie, ruime dakoverstekken en het juiste kleurgebruik). Daarbij hebben we speciale aandacht voor seniorenwoningen. Deze worden zoveel mogelijk in een groene omgeving gerealiseerd.

Ook in de openbare ruimte moeten we een verduurzamingsslag slaan. We treffen (bij toekomstige herinrichtingen) maatregelen die wateroverlast, droogte en hittestress tegengaan, bijvoorbeeld door het terugdringen van de verharding en het aanleggen van wadi's. Waar mogelijk breiden we de aanwezigheid van groenstructuren uit, omdat deze schaduw bieden op hete dagen, als speel-, sport- en ontmoetingsplekken kunnen fungeren en mogelijkheden bieden voor waterberging bij hevige neerslag. Het streven is dat er overal in de woongebieden in Hattem binnen 300 meter van de woningen een toegankelijke groene plek aanwezig is. Dat is een afstand die mensen die minder goed ter been zijn in ongeveer vijf minuten kunnen lopen. Overigens letten we er bij het terugdringen van de verharding op dat de openbare ruimte wel goed toegankelijk blijft voor mensen met een beperking (fysiek of visueel).

We stimuleren daarnaast natuurinclusiviteit in de wijken: het ruimte bieden aan planten en dieren. Het toevoegen van groen draagt daar aan bij, maar bijvoorbeeld ook het toepassen van bomen, struiken en kruiden die van nature in de omgeving voorkomen (die trekken meer bijen, vlinders, vogels en andere dieren) en een ecologisch maaibeheer dragen daar aan bij. Daarnaast gaan we inwoners

stimuleren woningen/bebouwing en tuinen geschikt te maken voor planten en dieren, bijvoorbeeld door het aanplanten van groen in plaats van verharding, door het toepassen van sedum- / groene daken en begroeide gevels, door het plaatsen van nestkasten voor vogels en vleermuizen, door het toepassen van gebiedseigen beplanting en door hagen als erfafscheiding te gebruiken in plaats van schuttingen.

Belangrijke bestaande 'groenblauwe' elementen en structuren in de woongebieden (waaronder parken en singels en watergangen met oevers, zoals De Waa) vormen een grote kwaliteit die we willen beschermen. Hier staan we geen nieuwe 'rode' ontwikkelingen (zoals de bouw van woningen) toe. Wel is het mogelijk om locaties, zoals die van De Zaaier, te herontwikkelen voor woningbouw. Initiatieven gericht op ontwikkelingen die de huidige groene kwaliteiten en de recreatief-toeristische waarde (wandelen, recreëren in het groen) versterken zijn onder voorwaarden mogelijk. In de groenstructuurvisie hebben we het wensbeeld qua inrichting en beheer voor de belangrijke groene elementen ('punten') en structuren ('lijnen') nader uitgewerkt.

Meer groen en voldoende bewegingsruimte met ontmoetingsplekken dragen bij aan een gezonde woon-/leefomgeving en een sterke sociale cohesie. Ook het terugdringen en verduurzamen van het autoverkeer draagt hier aan bij. Ook het op termijn verhuizen uit de kern van grootschalige of zwaardere bedrijvigheid (die nu bijvoorbeeld nog op Het Veen aanwezig is) draagt bij aan een gezonde leefomgeving, mede omdat hiermee het vrachtverkeer wordt beperkt. Voor deze bedrijven is er plek op bedrijvenpark H20, waar ze meer mogelijkheden hebben voor het ontwikkelen/uitbreiden van hun bedrijfsvoering. Het Veen wordt van bedrijventerrein getransformeerd tot een duurzaam en groen woon-werkgebied (met vooral dienstverlening en grootschalige detailhandel). De aanwezige hoogspanningsleiding moet hiervoor ondergronds gelegd worden om de ruimtelijke kwaliteit en ontwikkelkansen van Het Veen te verbeteren.

Ook werken we aan de uitbreiding en/of vernieuwing van de woonzorgzones Hof van Blom en De Bongerd. De woonzorgzone aan de Hof van Blom wordt uitgebreid ter plaatse van het ijsbaanterrein aan de Geldersedijk. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheden voor het combineren van zorg en wonen op Het Veen.

Koers Woongebieden
• Blijven werken aan kwaliteitsverbetering in bestaande en nieuwe woongebieden, inclusief overal meer groen binnen 300 meter (t.b.v. ontmoeting, beweging, biodiversiteit, schaduw op warme dagen, waterberging)
• Duurzaam maken van bestaande woningen
• Nieuwe woningen worden aardgasloos gebouwd en zijn minimaal energieneutraal
• Nieuwe woningen zijn klimaatbestendig
• Verhogen van de biodiversiteit, onder meer door natuurinclusieve woningen, tuinen en openbare ruimten (met plek voor planten en dieren)
• Belangrijke bestaande groen- en waterstructuren en -elementen beschermen en verhogen van de recreatief-toeristische waarde ervan (toegankelijk en/of beleefbaar maken)
• Op termijn uitplaatsen van grootschalige of zwaardere bedrijvigheid uit de kern/woongebieden naar bedrijvenpark H2O
• Het Veen van bedrijventerrein transformeren tot een duurzaam en groen woon-werkgebied (met vooral dienstverlening en grootschalige detailhandel)
• Mogelijk maken dat mensen langer thuis blijven wonen (o.a. levensloopbestendige woningen).
• Ontwikkelen van woonzorgzones aan de Geldersedijk en aan de Bongerd
• Gezondheid bevorderen (goede doorstroming van verkeer, voldoende groen, beweegvriendelijke openbare ruimte)
• Sociale cohesie versterken (voldoende ontmoetingsplekken)
• Behouden / ontwikkelen van een passend maatschappelijk voorzieningenniveau
• Zorgen voor een goede toegankelijkheid van woongebieden voor iedereen, ook voor mensen met een beperking (fysiek of visueel)
• Streven naar een inclusieve gemeente met ruimte voor bijzondere doelgroepen zoals arbeidsmigranten, vluchtelingen en mensen die in de knel zitten

Tabel: aanvullend afwegingskader voor initiatieven in de woongebieden.

Kernrand

4.2.3 Kernrand

Huidig karakter

De noordelijke en westelijke rand van de kern Hattem is gelegen in verschillende landschapstypen. Aan de noordzijde van de kern (tussen de stad en de Veluwespoorlijn Amersfoort-Zwolle) bestaat het landschap uit open polders. Aan de westzijde van de kern (tussen de stad en de A50) ligt een enken- en kampenlandschap, op de overgang naar de hooggelegen stuwwal van de Veluwe.

Door de kernrand loopt het tracé van de voormalige spoorlijn Apeldoorn-Zwolle (de 'Baronnenlijn'), die tussen 1887 en 1889 is aangelegd en tot 1950 in gebruik was. Het oude spoortracé is nu grotendeels geasfalteerd en in gebruik als een fiets- en wandelroute, tegenwoordig bekend onder de naam Roseboomspoor. Ter hoogte van de Oude Kerkweg ontbreekt een schakel en worden fietsers over de weg geleid in plaats van over het oude spoortracé.

Ten noorden van de voormalige spoorlijn bestaat het landschap uit kampen: een kleinschalig landschap met van oudsher verspreide bebouwing tussen kleine akkers en weides die worden omzoomd door houtwallen, houtsingels en (knot)bomenrijen. Als gevolg van de verstedelijkingsdruk zijn hier de laatste decennia woningen en bedrijven bijgekomen, terwijl de houtwallen en andere landschappelijke structuren zijn verdwenen. Het is er mooi wonen maar door de toename aan bebouwing is de ruimtelijke kwaliteit en het eigen karakter wat minder geworden dan in andere delen binnen onze gemeente.

Ten zuiden van de voormalige spoorlijn liggen de enken. Dit zijn fraaie oude open bouwlanden met open zicht op de randen van de bossen van de Veluwe. Van oorsprong zijn de enken open, met de (agrarische) bebouwing onderaan aan de rand. Historische agrarische bebouwing is dan ook vooral te vinden in het gebied

tussen het Vijzelpad en de Enkweg en De Wrange. Karakteristiek is het open zicht vanuit het noorden over de enken naar de hoger gelegen bosrand van de Veluwe (Vuursteenberg en Molecaten).

Aan de noordkant van de stad is een scherpe overgang aanwezig van het bebouwde gebied (Assenrade) naar een open weidelandschap. Dit landschap - dat doorloopt tot aan de Veluwespoorlijn - is ook veel natter dan het aangrenzende kampenlandschap, met sloten als kavelscheidingen.

Koers

We willen dat de kernrand aantrekkelijker wordt om te wonen en om ommetjes te maken vanuit Hattem. Dit draagt bij aan de gezondheid van de Hattemers en is ook aantrekkelijk voor toeristen. Veilige en attractieve recreatieve verbindingen tussen de stad en het buitengebied zijn dan ook belangrijk. Hiertoe gaan we onder meer de langzaamverkeersverbinding over het tracé van de oude spoorlijn (Roseboomspoor) completeren. In dit deelgebied is ook ruimte voor kleinschalige overnachtingsmogelijkheden op bestaande erven, zoals bed&breakfasts.

Het weidegebied aan de noordzijde van de stad tot aan de Veluwespoorlijn willen we open houden. Hier is ruimte voor waterberging en natuurontwikkeling, in combinatie met recreatieve routes (ommetjes).

In de toekomst willen we het kampenlandschap tussen de kern en de A50 versterken/herstellen. Nieuwe ontwikkelingen (waaronder het realiseren van woningen) zijn mogelijk. Uitgangspunt is dat ze bijdragen aan een duidelijke ruimtelijke/landschappelijke kwaliteitsverbetering en dat er natuurinclusief gebouwd wordt. Dit kan door oude loodsen of schuren op te ruimen en/of oude landschappelijke structuren als hagen, houtwallen en bomenlanen te herstellen. Dit is ook goed voor de biodiversiteit.

De enken willen we juist open houden. De doorzichten over de enken naar de randen van de Veluwe zijn landschappelijk gezien heel waardevol.

Koers Kernrand
• Kernrand aantrekkelijker maken om te wonen • Veilige en attractieve recreatieve verbindingen tussen de stad en het buitengebied creëren, bv. ommetjes • Langzaamverkeersverbinding over het tracé van het oude Roseboomspoor over de hele lengte verbreden en completeren • Kleinschalige overnachtingsmogelijkheden ontwikkelen • Het weidegebied aan de noordzijde van de stad tot aan de Veluwespoorlijn open houden, met ruimte voor waterberging en natuurontwikkeling • Het kampenlandschap tussen de kern en de A50 versterken (door het herstellen / terugbrengen van hagen, bomenlanen en houtwallen), inzetten op ruimtelijke kwaliteitsverbetering • De enken langs de bossen van de Veluwe open houden en doorzichten behouden • Verhogen van de biodiversiteit (bv. door natuurinclusief bouwen)

Tabel: aanvullend afwegingskader voor initiatieven in de kernrand.

Uiterwaarden

4.2.4 Uiterwaarden

Huidig karakter
De buitendijkse delen langs de IJssel - de ‘uiterwaarden’ - zijn een dynamisch gebied. De uiterwaarden bestaan vooral uit open weilanden die tijdens hoge waterstanden van de rivier overstromen.

De uiterwaarden vormen een natuurgebied van internationaal belang en hebben daarom een status als Natura2000-gebied. De combinatie van open agrarisch cultuurlandschap en natuurgebied is belangrijk voor onder meer ganzen, zwanen en weidevogels.

De jachthaven met de camperplaatsen vormt een recreatieve trekker en een schakel tussen de IJssel en de stad. De langeafstandsfietsroute naar Zwolle met daarin het voet-/fietsveer ’t Kleine Veer is ook belangrijk in het recreatieve netwerk en is tegelijk een functionele fietsverbinding met Zwolle.

De fraaie Hoenwaard is een recreatief uitloopgebied voor onder meer fietsers en wandelaars. Er lopen aantrekkelijke recreatieve routes doorheen, waardoor het gebied goed te beleven is. Hier is ook relatief veel (agrarische) bebouwing aanwezig.

Koers

Gezien de grote waarde voor de natuur zetten we in de uiterwaarden in de eerste plaats in op het behouden en verder uitbreiden van de aanwezige natuurwaarden, onder meer door vernatting. Agrarisch natuurbeheer kan een rol spelen bij de natuurontwikkeling, alsmede een goede samenwerking tussen boeren en terreinbeherende organisaties. Voor de weidevogels, ganzen en zwanen is het belangrijk het gebied open te houden. Dat is bovendien van groot belang om de rivier voldoende ruimte te geven als deze buiten zijn oevers treedt, met een goede doorstroming en zo min mogelijk obstakels. Dat helpt overstromingen binnendijks (dijkdoorbraken) te voorkomen en is dus belangrijk voor de veiligheid achter de dijk.

De directe omgeving van de jachthaven vormt het concentratiepunt als het gaat om recreatieve activiteiten. Maar we willen dat mensen ook daarbuiten van de uiterwaarden kunnen genieten, mits dit niet ten koste gaat van de natuurwaarden. Ten zuidoosten van de jachthaven willen we De Hoenwaard verder ontwikkelen als recreatief uitloopgebied voor de stad, met een aantrekkelijke entree. Van belang is dat de Hoenwaard een karakteristiek cultuurlandschap blijft, met een evenwicht tussen landbouw, verschillende natuurwaarden, water en recreatie en met nieuw ontwikkelperspectief voor de bewoners en (agrarische) ondernemers. Momenteel werken we het toekomstperspectief voor de Hoenwaard verder uit in het Gebiedsplan Hoenwaard 2030, samen met bewoners, maatschappelijke organisaties en (andere) overheden.

Voor de uiterwaarden ten noordwesten van de jachthaven onderzoeken we of enkele recreatieve routes aangelegd kunnen worden (bijvoorbeeld klompenpaden), primair gericht op natuurbeleving. Daarbij zal goed gekeken moeten worden naar de ligging ten opzichte van de belangrijke gebieden voor broedende

weidevogels en overwinterende ganzen en zwanen (zonering in tijd en ruimte).

Koers Uiterwaarden
• Behouden en versterken van de aanwezige natuurwaarden • Waar mogelijk vergroten van de mogelijkheden van recreatief medegebruik • De Hoenwaard behouden als karakteristiek cultuurlandschap, met een evenwicht tussen landbouw, natuur, water en recreatie en met een nieuw ontwikkelperspectief voor de bewoners en ondernemers • Uiterwaarden open houden • Agrarisch natuurbeheer en goede samenwerking tussen boeren en terreinbeherende organisaties • Versterken van de relatie van de Hoenwaard en de jachthaven met Hattem

Tabel: aanvullend afwegingskader voor initiatieven in de uiterwaarden.

Polders

4.2.5 Polders

Huidig karakter
De polders aan de noordzijde van onze gemeente bestaan uit een grootschalig open weidegebied met enkele akkers. Dit is een relatief nat gebied met veel watergangen, vooral in het westen in de laag gelegen komgronden. Karakteristiek voor de kommen zijn ook de rechte lijnen in het landschap: de sloten en kavelgrenzen, maar ook de rechte polderweg Oostersedijk, met verspreid agrarische erven erlangs.

De gronden op de wat hoger gelegen oeverwal langs de slingerende Geldersedijk zijn wat droger. Hier is dan ook wat meer bebouwing (vooral onderaan de dijk) en meer opgaande beplanting in de vorm van onder meer bomenlanen en hoogstamfruitbomen. Langs de Zuiderzeestraatweg is een cluster van bebouwing aanwezig dat de sfeer heeft van een kleine lokale gemeenschap.

De polders hebben een agrarisch karakter, met koeien in de wei. Door de intensieve landbouw is de biodiversiteit in het gebied laag. Wel broeden er weidevogels in lage dichtheden en is het gebied belangrijk voor overwinterende zwanen en ganzen. Het polderlandschap wordt doorsneden door veel infrastructuur (onder meer de A28, N50 en de spoorlijn Zwolle-Kampen).

Koers

In de toekomst willen we het open agrarisch karakter van de polders zoveel mogelijk behouden (maar we zien ook een opgave in het opwekken van duurzame energie, waardoor het behoud van de openheid niet overal mogelijk is; zie hieronder). Daarnaast is het noodzakelijk dat de biodiversiteit zich kan herstellen en de stikstofuitstoot omlaag gaat. We stimuleren agrariërs daarom een omslag te maken naar een duurzame, circulaire en 'natuurinclusieve' bedrijfsvoering, met behoud van een rendabele bedrijfsvoering. We gaan hierover met ze in gesprek en zoeken de samenwerking met provincie en waterschap. Samen kunnen we op zoek gaan naar koppelkansen en verdienmodellen, bijvoorbeeld combinaties met natuur- en landschapsbeheer, klimaatadaptatie (tegengaan van droogte door water vast te houden in plaats van snel af te voeren), opwekken van duurzame energie en recreatie (zoals een minicamping).

Er is in de polders geen ruimte voor (nieuwe) grootschalige bebouwing. We bieden wel plek aan kleinschalige uitbreidingen van bestaande functies en de komst van kleinschalige recreatieve en maatschappelijke functies en woonfuncties, in beide gevallen onder de voorwaarde dat een duidelijke kwaliteitsverbetering optreedt. Die kwaliteitsverbetering kan gericht zijn op de hierboven beschreven transitie van de landbouw, natuurontwikkeling en/of ruimtelijke kwaliteitsverbetering (bijvoorbeeld door het opruimen van leegstaande schuren en stallen zonder cultuurhistorische waarde).

Net als in de uiterwaarden willen we graag de recreatieve toegankelijkheid verbeteren, bijvoorbeeld door meer ommetjes (klompenpaden) te creëren vanuit de stad. Het geeft een meerwaarde als daarbij oude cultuurhistorische routes worden hersteld/benut.

We stimuleren eigenaren van (grote) dakvlakken in het poldergebied deze zoveel mogelijk vol te liggen met zonnepanelen.

Hoewel we de polders graag helemaal open zouden houden, zien we ook de noodzaak op een aantal plekken ruimte te bieden aan grootschalige zonnevelden. Dat is nodig voor het behalen van onze ambitie om energieneutraal te worden: met alleen zonnepanelen op daken (en mogelijk enkele kleine windturbines) is dat niet haalbaar. Het ontwikkelen van grootschalige zonnevelden gaat niet goed samen met het behoud van het bestaande open landschap. Daarom zal op deze plekken een nieuw (energie)landschap moeten worden ontworpen dat nieuwe landschappelijke kwaliteiten heeft en waarin natuurwaarden een plek krijgen. Het ontwikkelen van dit soort nieuwe energielandschappen is uitsluitend mogelijk nabij de grootschalige infrastructuur, namelijk:

- tussen de N50, A28, Zuiderzeestraatweg en de spoorlijn Zwolle-Kampen;
- tussen de N50 en de Oostersedijk;
- ten noordwesten van de A28 binnen een afstand van maximaal 200 meter van de rijksweg.

Pas in tweede instantie is ook op andere plekken in de polders ruimte voor zonnevelden op agrarische grond of op water, maar alleen als deze:

- kleinschalig zijn;
- landschappelijk goed worden ingepast;
- bijdragen aan een transitie naar een duurzame landbouw (inclusief het verhogen van de biodiversiteit);
- het bodemleven in stand houden;
- een meerwaarde opleveren voor het gebied.

Daarnaast is het wenselijk te zoeken naar functiecombinaties, bijvoorbeeld met landbouw, recreatie en/of waterberging (meervoudig ruimtegebruik). Landschappelijke inpassing is vooral goed mogelijk op de oeverwal langs de Geldersedijk (waar van oudsher meer opgaande beplanting aanwezig is). Dat kan hier door zonnevelden te omzomen met bosschages, fruitbomen en/of (elzen)hagen. In de open kommen is een zonneveld minder eenvoudig in te passen, maar er zijn wel mogelijkheden op de overgang naar de oeverwal en achter erven. In alle gevallen moet rekening gehouden worden met de huidige waarde van het gebied voor weidevogels, ganzen en zwanen.

Koers Polders
• Behouden van de openheid van het landschap • Behouden van het agrarische karakter en inzetten op transitie naar een circulaire en natuurinclusieve landbouw,, meer gericht op de lokale markt • Verhogen van de biodiversiteit • Recreatieve toegankelijkheid verbeteren, oude cultuurhistorische routes herstellen/benutten • In principe geen ruimte bieden voor nieuwe woningen of bedrijvigheid, tenzij daarbij een duidelijke kwaliteitsverbetering optreedt • Ontwikkelen van zonnevelden op land en water langs de hoofdinfrastructuur, onder de volgende voorwaarden: - transformatie naar een aantrekkelijk nieuw landschap - natuurontwikkeling • Eventueel in tweede instantie ook elders zonnevelden ontwikkelen, mits kleinschalig, onder de volgende voorwaarden: - de opbrengsten dragen bij aan transitie naar een duurzamere landbouw - een goede landschappelijke inpassing - het bodemleven wordt in stand gehouden

Tabel: aanvullend afwegingskader voor initiatieven in de polders.

Veluwe

4.2.6 Veluwe

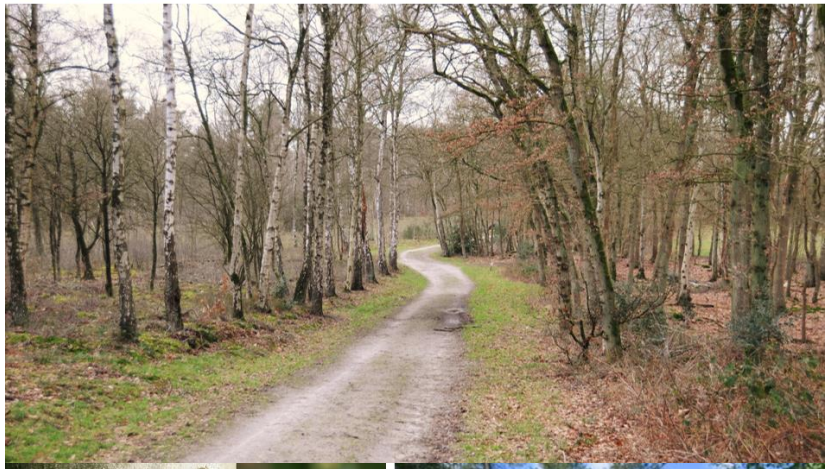
Huidig karakter
De Veluwe is een van de bekendste natuurgebieden van Nederland. Met zijn uitgestrekte bossen en heidevelden is dit natuurgebied van Europees belang (Natura2000). Hier lopen reeën, edelherten en wilde zwijnen. Hattem omvat het meest noordoostelijke puntje van de Veluwe en is hiermee vanuit het noorden de poort naar het gebied.

De bossen zijn ook belangrijk met het oog op de klimaatverandering. Ze vormen plekken van koelte in warme perioden. In natte perioden houden ze het regenwater vast.

Hattemers en toeristen genieten hier van de vele mogelijkheden op het gebied van extensieve recreatie, zoals wandelen, fietsen en paardrijden. Het Landgoed Molecaten met het fraaie landhuis en de statige beuken- en eikenlanen verbindt Hattem met de rest van de Veluwe. Hier zijn recreatiebungalows en mooie kampeervelden aanwezig te midden van de prachtige bossen.

De noordelijke Veluwe wordt doorsneden door de A50. De weg vormt een barrière voor zowel recreanten als voor veel diersoorten.

Koers

Het behouden en versterken van de natuurwaarden staat op de Veluwe voorop. Omdat de noordelijke Veluwe vooral bestaat uit relatief jonge en monotone aanplant (bestaande uit één boomsoort) van naaldbossen is het belangrijk dat deze in de toekomst geleidelijk worden omgevormd naar gevarieerde bossen, met meer verschillende boomsoorten (meer loofbomen) en met een variatie aan struiken en kruiden eronder. Dit helpt ook tegen de verdroging en draagt bij aan de reductie van CO_2. Ook is het voor veel diersoorten van belang dat kleine heidevelden met elkaar worden verbonden.

Hattemers en bezoekers van buiten moeten de natuur kunnen beleven, zonder deze te verstoren. Een goede zonering van paden (in tijd of ruimte) staat hierbij centraal. Dit betekent dat recreanten van het gebied kunnen genieten, maar niet altijd overal. Veelal biedt het bestaande padennetwerk voldoende mogelijkheden, maar sommige paden zijn slecht onderhouden. Door deze op te knappen is veel winst te halen. We pakken dit samen met onze Veluwse partners op.

We gaan andere ontwikkelingen op de Veluwe niet actief stimuleren, maar het gebied gaat ook niet op slot. Belangrijk is dat ontwikkelingen passend zijn bij de natuurwaarden, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om bed&breakfasts (op bestaande erven) of ontwikkeling van Molecaten (Park De Leemkule).

Koers Veluwe
• Behouden en versterken van de natuurwaarden • Goede mogelijkheden bieden voor natuurbeleving vanaf paden waartussen voldoende rust is voor de natuur ('recreatiezonering') • Geleidelijk omvormen van delen met eentonige naaldbossen met weinig ondergroei naar bossen die bestaan uit meerdere soorten bomen met ondergroei van struiken en kruiden • Ontwikkelingen moeten passend zijn bij de natuurwaarden, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht • [PM Ontwikkelen van een zonneveld op de vuilstort langs de Oranje Nassaulaan, in combinatie met verhogen van natuurwaarden]

Tabel: aanvullend afwegingskader voor initiatieven op de Veluwe.

Veluwerand

4.2.7 Veluwerand

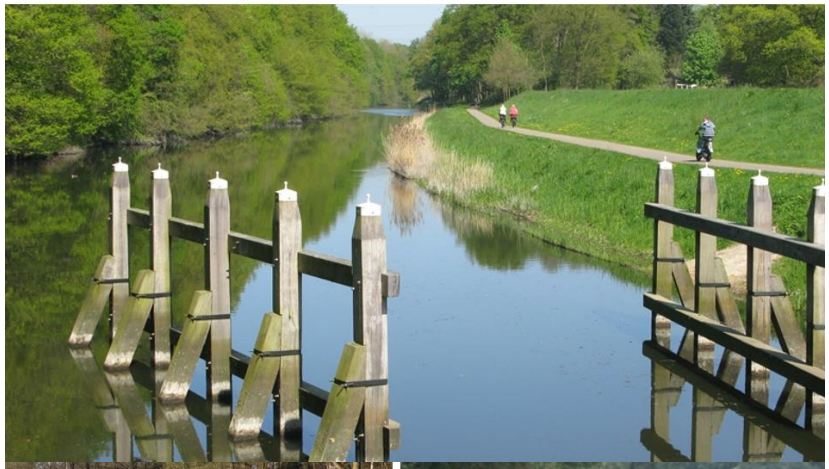
Huidig karakter
Deelgebied Veluwerand vormt het overgangsgebied van de hoog gelegen Veluwse bossen naar de laag gelegen uiterwaarden van de IJssel. De ligging tussen deze twee waardevolle natuurgebieden maakt dit gebied zeer aantrekkelijk. De Veluwerand heeft een halfopen landschap met kleine open velden tussen houtwallen en bosjes (een soort landschappelijke ‘kamers’ met groene randen).

Aan de kant van de Veluwe liggen (langs de Veldweg en omgeving) prachtige villawijken in het bos. Aan de rand met de uiterwaarden bevindt zich het mooie landgoed De Hezenberg, op de overgang van hoog naar laag. Hiertussen liggen sportvelden fraai in het groen. Hier wordt onder meer gevoetbald, gehockeyd, getennist en gegolfd in een schitterend decor.

Dwars door het gebied loopt het Apeldoorns Kanaal in noord-zuidrichting. Het kanaal vormt een cultuurhistorische lijn in het landschap, waarlangs het aangenaam fietsen en wandelen is. Ook over het tracé van de voormalige spoorlijn Apeldoorn-Zwolle loopt een langzaamverkeersverbinding in noord-zuidrichting, evenals langs de Apeldoornseweg.

Het kanaal, de Apeldoornseweg en ook de sportvelden vormen in oost-westrichting juist een obstakel voor dieren die zich bewegen tussen de bossen van de Veluwe en de uiterwaarden langs de IJssel.

Koers

In de Veluwerand zetten we in op het behouden en versterken van het groene karakter. Er wordt onder de naam ‘Hattemerpoort’ al enige tijd gewerkt aan de realisatie van een brede ecologische verbindingszone tussen de stuwwallen op de Veluwe en de uiterwaarden van de IJssel. Hiervoor is al veel nieuwe natuur ontwikkeld. De komende jaren willen we - samen met andere overheden, maatschappelijke partijen en bewoners - nog meer nieuwe natuur aanleggen, zodat dieren meer mogelijkheden krijgen om van de Veluwe naar de uiterwaarden te trekken en andersom. Voor een goed functionerende ecologische verbinding is het ook belangrijk dat de Apeldoornseweg en het Apeldoorns Kanaal te passeren zijn voor groot wild en kleine dieren, zodat zij veilig de oversteek kunnen maken van het ene naar het andere natuurgebied.

Op basis van recente contacten met de sportverenigingen is verplaatsing van sportvelden op dit moment niet aan de orde. Mocht verplaatsing of beëindiging van sportactiviteiten op enig moment in beeld komen, dan zal worden verkend hoe de vrijkomende ruimte kan worden ingezet voor de beoogde ontwikkeling van de Veluwerand en specifiek de ecologische verbinding Hattemerpoort.

In de Veluwerand is ruimte voor extensieve dagrecreatie, zoals wandelen, fietsen en paardrijden. Daarvoor willen we het Apeldoorns Kanaal beter verbinden met de stad, zodat mensen nog meer kunnen genieten van het kanaal en het fraaie overgangsgebied tussen Veluwe en IJssel. In de Veluwerand is alleen kleinschalige verblijfsrecreatie mogelijk op bestaande erven zoals een bed&breakfast. Daarbuiten is hiervoor geen ruimte gezien de beoogde natuurontwikkeling (Hattemerpoort).

Koers Veluwerand
• Behouden van het groene karakter • Creëren van een sterke ecologische verbinding tussen Veluwe en IJssel • Apeldoornseweg en Apeldoorns Kanaal passeerbaar maken voor groot wild en kleine dieren • Een aantrekkelijke verbinding voor recreanten creëren tussen het Apeldoorns Kanaal en de stad • Behouden van het goede aanbod aan sportvoorzieningen • Ruimte bieden voor kleinschalige (verblijfs)recreatieve functies op bestaande erven

Tabel: aanvullend afwegingskader voor initiatieven in de Veluwerand.

Bedrijvenparken

4.2.8 Bedrijvenparken

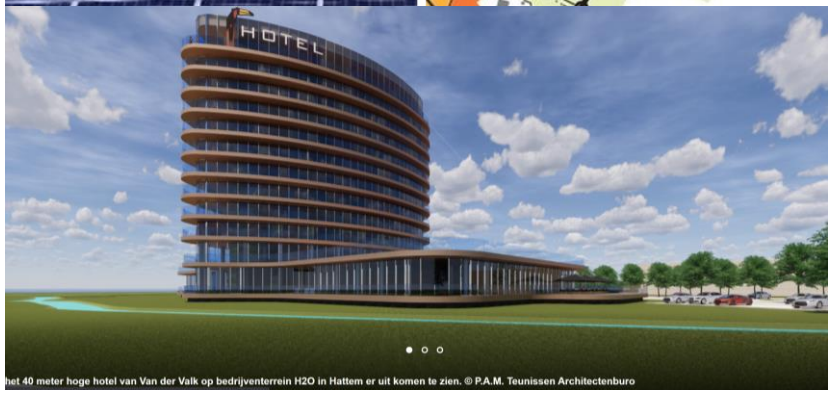
Huidig karakter
Ter hoogte van knooppunt Hattemerbroek is langs de zuidzijde van de A28 het gemengde bedrijvenpark H2O in ontwikkeling. Het deel van H2O ten oosten van het knooppunt ligt in de gemeente Hattem. Direct ten oosten daarvan ligt het bestaande bedrijvenpark Netelhorst.

De beide bedrijvenparken bieden ruimte aan zowel lokaal, regionaal, nationaal als internationaal georiënteerde bedrijven. Er is plek voor uiteenlopende typen bedrijven, uit diverse sectoren van het midden- en kleinbedrijf (MKB). Ook grootschalige logistiek- en transportbedrijven zijn hier welkom. De zichtlocaties bevinden zich langs de oostelijke verbindingsweg (tussen de rijkswegen A28 en A50) van het knooppunt Hattemerbroek.

het 40 meter hoge hotel van Van der Valk op bedrijventerrein H2O in Hattem er uit komen te zien. © P.A.M. Teunissen Architectenburo

Koers

Op bedrijvenpark Netelhorst zetten we in op een kwaliteitsimpuls en bevorderen we duurzaamheidsmaatregelen (zonnepanelen op daken, verwarming niet langer met aardgas maar bijvoorbeeld met restwarmte van de waterzuiveringsinstallatie). En - bij de herinrichting van bedrijfspercelen - moeten maatregelen getroffen worden die wateroverlast, droogte en hittestress tegengaan.

Bedrijvenpark H2O wordt een all electric bedrijventerrein, waar de toepassing van duurzame energiebronnen wordt gestimuleerd (bijvoorbeeld zonnepanelen op daken en boven parkeerterreinen). Op het park is daarom geen gasnet aanwezig. Op het terrein komt voldoende ruimte voor water(berging) en voor opgaand groen, zodat wateroverlast en droogte worden voorkomen.

We hechten ook veel waarde aan een goede landschappelijke inpassing van de bedrijvenparken. Langs de randen maar ook erbinnen moeten voldoende groenstructuren komen met gebiedseigen beplanting zodat het park een aantrekkelijke uitstraling krijgt, met aantrekkelijke ommetjes voor werknemers. Door een actief parkmanagement blijven de bedrijvenparken schoon en veilig. Lichthinder en -vervuiling worden zoveel mogelijk beperkt.

H2O is een toplocatie voor grootschalige (logistieke) bedrijven (tot milieucategorie 4.2.) dankzij de ligging nabij de A28 en de A50 en nabij Zwolle. Die ligging maakt het ook geschikt voor een hotel. Ook daar is plek voor op H2O. De verbinding met de A28 wordt verbeterd door de komst van een nieuwe aansluiting op de A28 aan de noord(oost)zijde van Wezep (buiten de gemeente Hattem). Het bedrijvenpark wordt bovendien aangesloten op het glasvezelnetwerk. Ultrasnelle internetverbindingen faciliteren e-commerce en andere vormen van elektronische dienstverlening en helpen bij het toepassen van moderne veiligheidsconcepten.

We houden op dit moment een plek vrij op de bedrijvenparken om bedrijven uit de (woon)kern Hattem die niet te combineren zijn met woonfuncties te stimuleren te verhuizen naar H2O of Netelhorst (dat nog iets kan worden uitgebreid met een strook ten noorden van de rioolwaterzuiveringsinstallatie). Dit geldt voor bedrijven uit Het Veen (aan de zuidkant van Hattem) maar ook voor bedrijven uit andere plekken in de stad. De vrijkomende plekken kunnen dan (geleidelijk) veranderen in woongebieden, eventueel gemengd met kleinschalige, lichte bedrijvigheid. Het is daarbij van belang te constateren dat H2O snel vol loopt. Op het moment dat H2O is afgerond H2O willen we geen uitbreiding meer van de bedrijvenparken. Er is dan geen plek meer op een bedrijvenpark binnen Hattem, maar wel op locaties in de regio.

Koers Bedrijvenparken
• Bedrijvenpark H2O ontwikkelen als een duurzaam (*all electric*) bedrijventerrein
• Ruimte bieden aan grootschalige (logistieke) bedrijven dankzij de ligging nabij het knooppunt Hattemerbroek. Op H2O is ruimte voor bedrijven tot milieucategorie 4.2
• Ruimte bieden voor een hotel op H2O
• Verplaatsen van (grote/zware) bedrijven uit Het Veen en andere plekken in de stad naar Bedrijvenpark H2O
• Kansen benutten voor verduurzaming van bedrijvenpark Netelhorst
• Kansen benutten voor klimaatadaptatie bij de (her)inrichting van bedrijfspercelen
• Aantrekkelijke ommetjes creëren voor werknemers
• Zorgen voor een goede landschappelijke inpassing van de bedrijvenparken, met voldoende groenstructuren met gebiedseigen beplanting zodat de bedrijvenparken een aantrekkelijke uitstraling krijgen
• Zorgen dat de bedrijvenparken veilig en schoon zijn (parkmanagement)

Tabel: aanvullend afwegingskader voor initiatieven op de bedrijvenparken.

4.3 Omgevingsvisiekaart

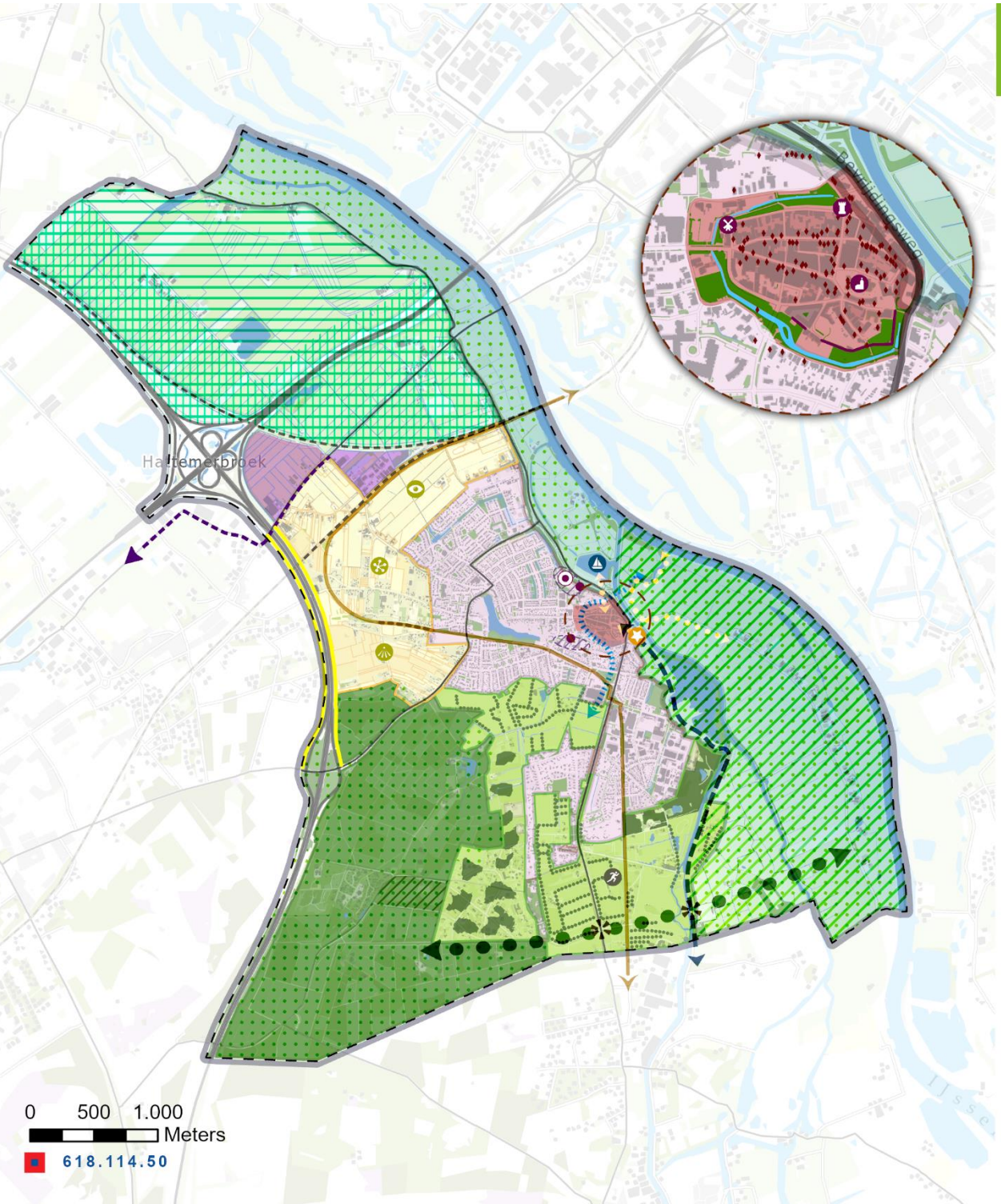
Eerder in dit hoofdstuk hebben we op basis van het huidige karakter een indeling gemaakt in verschillende deelgebieden. De kaart met de deelgebieden vormt de basis (de onderlegger) voor de omgevingsvisiekaart, omdat het uitgangspunt steeds is dat we het huidige karakter in de toekomst willen behouden en waar mogelijk versterken. Voor elk deelgebied hebben we een koers geformuleerd, aan de hand waarvan we richting hebben gegeven aan toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen, die passen bij het karakter van het deelgebied. De koersen voor de verschillende deelgebieden met de belangrijkste ontwikkelingen en opgaven voor de periode tot 2040 staan verbeeld op de omgevingsvisiekaart.

De omgevingsvisiekaart is gebaseerd op bestaande kwaliteiten, vigerend beleid en lopende plannen en voegt daaraan enkele nieuwe keuzes toe (symbolen, pijlen en arceringen). Het is belangrijk vast te stellen dat de omgevingsvisiekaart geen bestemmingsplan-/omgevingsplankaart is en dat deze geen ontwikkelingen onwrikbaar vastlegt. Het gaat om de hoofdlijnen van beleid, die verder worden uitwerkt in het omgevingsplan en programma's. De raad kan periodiek (bijvoorbeeld ieder jaar) het uitvoeringsprogramma opnieuw vaststellen. Dit kan mede op basis van monitoring en ontwikkelingen in de uitvoering.

In de bijlage bij deze omgevingsvisie zijn links te vinden naar websites met documenten en kaarten van bovengemeentelijk beleid:

- Nationale Omgevingsvisie; Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving (2020);
- Provinciale Omgevingsvisie Gaaf Gelderland (2019);
- BOVI2050; Blauwe Omgevingsvisie 2050 (2018);
- Regionale Energiestrategie 1.0 Regio Noord-Veluwe (2021);
- Verstedelijkingsstrategie Regio Zwolle.

OMGEVINGSVISIE HATTEM

LEGENDA

Binnenstad:

- Inzetten op een onderscheidend voorzieningenniveau.
- Zorgen voor een aantrekkelijk verblijfsklimaat en een goede toegankelijkheid voor iedereen.
- Centrum behouden / verder ontwikkelen als centrale ontmoetingsplek met allure voor iedereen.
- Identiteit als Hanzestad versterken, samen met onze ondernemers het verhaal vertellen.
- Blijven werken aan een goede uitstraling, inclusief bescherming van de monumenten en karakteristieke uitstraling, zoals: de Dijkpoort, de Grote Kerk, de Molen en de Stadsmuur.
- Behouden van de groenblauwe structuur van de stadsgracht en deze verbinden met het buitengebied.
- Investeren in een kwalitatief hoogwaardig ‘kernwinkelgebied’.
- De Bleek ontwikkelen als toeristische entree.

Veluwerand:

- Behouden van het groene karakter.
- Ruimte bieden voor kleinschalige (verblijfs) recreatieve functies (bv. een B&B) mits deze goed worden ingepast in het groen en niet ten koste gaat van de natuurwaarden.
- Behouden van het goede aanbod aan sportvoorzieningen.
- Een aantrekkelijke verbinding voor recreanten creëren tussen het Apeldoorns Kanaal en de stad.
- Apeldoornseweg en -Kanaal passeerbaar maken voor groot wild en kleine dieren.
- Creëren van een sterke ecologische verbinding tussen Veluwe en IJssel.

gemeente Hattem

Woongebieden:

- Zorgen voor een goede toegankelijkheid van woongebieden voor iedereen.
- Gezondheid bevorderen.
- Mogelijk maken dat mensen langer thuis blijven wonen.
- Blijven werken aan kwaliteitsverbetering bestaande en nieuwe woongebieden.
- Sociale cohesie versterken en passend maatschappelijk voorzieningenniveau.
- Op termijn uitplaatsen van grootschalige of zwaardere bedrijvigheid uit de kern/ woongebieden naar bedrijvenpark H2O.
- Verduurzamen van bestaande woningen.
- Speciale aandacht voor aanbod aan seniorenwoningen.
  - Woonzorgcomplex.
  - Integraal kindcentrum (IKC).
  - Woonzorgzone.

Polders:

- Ruimte voor kleinschalige uitbreidingen van bestaande functies en de komst van kleinschalige recreatieve en maatschappelijke functies en woonfuncties, onder de voorwaarde van een duidelijke kwaliteitsverbetering.
- Behouden van de openheid van het landschap en het agrarische karakter.
- Inzetten op transitie naar een circulaire landbouw, met ruimte voor natuurwaarden en meer gericht op de lokale markt.
- Recreatieve toegankelijkheid verbeteren, oude cultuurhistorische routes herstellen/benutten.
- Onder voorwaarden ruimte voor kleinschalige zonnevelden ingepast in het landschap en met een meerwaarde voor het gebied.
- Onder voorwaarden ruimte voor grootschalige zonnevelden in een nieuw energielandschap.

Uiterwaarden:

- Behouden en versterken van de aanwezige natuurwaarden. (waar mogelijk vergroten van recreatief medegebruik).
- Uiterwaarden open houden ten behoeve van (1) weidevogels, ganzen en zwanen en (2) waterberging.
- Agrarisch natuurbeheer en goede samen-werking tussen boeren en terreinbeherende organisaties.
- Versterken van de relatie van de Hoenwaard en de jachthaven met Hattem en de Hoenwaard ontwikkelen als recreatief uitloopgebied voor de stad.
- De Hoenwaard behouden als karakteristiek cultuurlandschap, met een evenwicht tussen landbouw, natuur, water en recreatie en met een nieuw ontwikkelperspectief voor de bewoners en ondernemers.
- Natura2000.

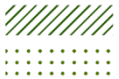

Veluwe:

- Behouden/versterken van de natuurwaarden.
- Goede mogelijkheden bieden voor natuur-beleving vanaf paden waartussen voldoende rust is voor de natuur (‘recreatiezonering’).
- Geleidelijk omvormen van eentonige naald-bossen met weinig ondergroei naar bossen bestaande uit meerdere soorten bomen met ondergroei van struiken en kruiden.
- Ontwikkelingen moeten passend zijn bij de natuurwaarden, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht.
- De vuilstort als locatie voor duurzame energieopwekking (met zonnepanelen).
- Natura2000

Kernrand:

- Ruimte voor kleinschalige overnachtings-mogelijkheden (zoals B&B’s).
- Noord van de voormalige Roseboomspoorlijn: versterken van het kampenlandschap tussen de stad en de A50. Nieuwe ontwikkelingen zijn mogelijk, maar moeten bijdragen aan de ruimtelijke / landschappelijke kwaliteitsverbetering.
- Noord van de kern/woongebied en ten zuiden van het spoor: open houden van het landschap
- Zuid van de voormalige Roseboomspoorlijn: open houden van de landschappelijk waardevolle doorzichten over de enken naar de randen van de Veluwe.
- Langzaamverkeersverbinding Roseboomspoor completeren (en gedeeltelijk verbreden).
- Zonnepanelen op geluidsschermen/-wallen.

Bedrijvenparken:

- Bedrijvenpark H2O ontwikkelen als een duurzaam (‘all-electric’) bedrijventerrein dat kansen biedt voor grootschalige bedrijven dankzij de ligging nabij het knooppunt Hattemerbroek (A28-A50). Op H2O is ruimte voor bedrijven tot milieucategorie 4.2.
- Ruimte bieden voor een hotel op H2O.
- Aantrekkelijke ommetjes creëren voor werknemers.
- Kansen benutten voor klimaatadaptatie bij de (her)inrichting van bedrijfspercelen.
- Zorgen voor een goede landschappelijke inpassing van de bedrijvenparken.
- Veilige en schone bedrijvenparken.
- Kansen benutten voor verduurzaming van bedrijvenpark Netelhorst.
- Verbeteren van de ontsluiting door een nieuwe aansluiting op de A28 bij Wezep (buiten de gemeente Hattem).

5 Uitvoering en monitoring

5.1 Inleiding

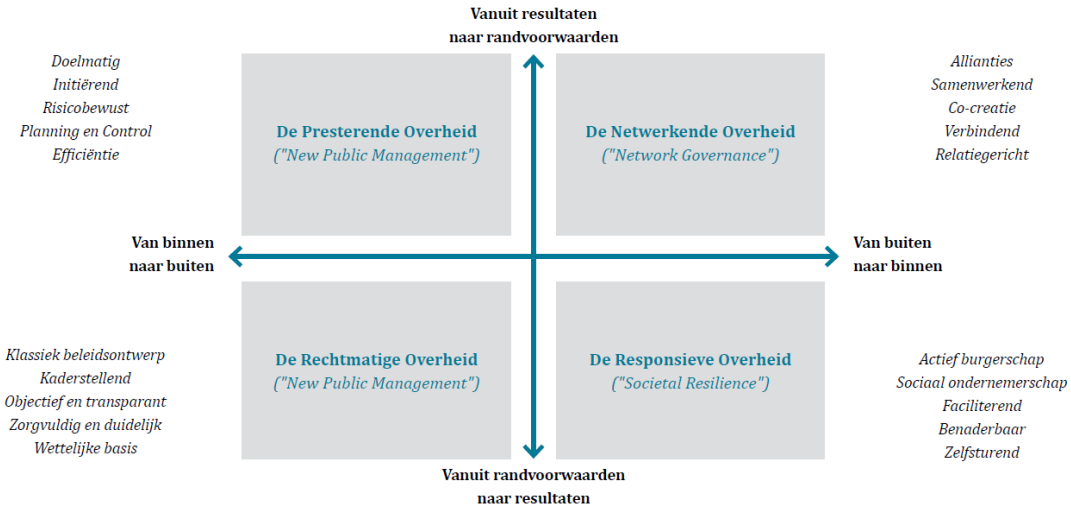
In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we de visie denken uit te voeren. Dit doen we als gemeente samen met de samenleving. Daarom laten zien hoe - vanuit welke sturingsfilosofie - we omgaan met initiatieven van burgers en ondernemers en hoe we samenwerken met andere overheids- en maatschappelijke organisaties. We beschrijven hier verder de diverse (kern)instrumenten die we aanvullend op de visie gaan opstellen en we geven aan hoe we omgaan met het actualiseren van de visie. Bovendien gaan we in op diverse andere aspecten die met de uitvoering samenhangen, zoals kostenverhaal, voorkeursrecht en nadeelcompensatie. Ook laten we zien wat de resultaten zijn van de milieueffectrapportage (plan-m.e.r.). Tot slot beschrijven we hoe we omgaan met de handhaving, evaluatie en monitoring.

5.2 Sturingsfilosofie

Het uitgangspunt van de Omgevingswet is ontwikkelingen mogelijk maken en tegelijkertijd de kwaliteit van de leefomgeving waarborgen. Met de omgevingsvisie laten we inhoudelijk op hoofdlijnen zien hoe we in Hattem initiatieven willen ondersteunen waarmee tegelijkertijd een bijdrage wordt geleverd aan de kwaliteit van de leefomgeving. Met deze visie als onderlegger gaan we daar de komende tijd concreet mee aan de slag.

De concrete uitwerking van de omgevingsvisie hangt ook af van de rol die de gemeente aanneemt. We hebben als overheid diverse rollen en sturingsfilosofieën tot onze beschikking. Deze meervoudigheid van overheidssturing is te vatten in vier benaderingen van sturing (zie afbeelding hiernaast). In elk van de vier benaderingen gaat het om overheidssturing, in die zin dat de overheid doelen formuleert en die probeert te realiseren in interactie met de omgeving. De aanduidingen in de kwadranten geven accenten aan in de rolopvatting en geen scheidingen. Zo wil de 'Netwerkende Overheid' óók prestaties leveren en ook zorgvuldig en duidelijk de kaders stellen net als de 'Rechtmatige Overheid'.

We hebben als gemeente hoge ambities om de democratie van onderaf beter te faciliteren, meer gebiedsgericht en van buiten naar binnen te werken. Dit past goed bij de geest van de Omgevingswet. Deze visie sluit goed aan bij de 'netwerkende' en 'responsieve' overheid. Hierbij staat 'van buiten naar binnen werken' centraal en draagt de samenleving initiatieven aan. Dat is voor ons een belangrijke leidraad. We zetten daarom in op alliantievorming, het zoeken naar partners om gezamenlijke doelen of belangen te behalen. Dit doen we met een relatiegerichte houding en we moedigen actief burgerschap aan. Hier, bij de ontwikkeling naar een meer netwerkende en responsieve overheid, ligt ook een organisatorische opgave.

Afbeelding: Perspectieven op overheidssturing. Bron: gebaseerd kwadrantenmodel Nederlandse school voor openbaar bestuur. Zie voor meer informatie: Sedimentatie in sturing (Van der Steen et al 2015).

Bovenstaande neemt niet weg dat het belangrijk is te benoemen dat we op verschillende thema's en/of gebieden verschillende sturingsfilosofieën nodig zullen hebben om het gewenste resultaat te behalen. Op onderdelen zal er dus een andere sturingsfilosofie gekozen worden. In de woningbouwopgave bijvoorbeeld zullen we als gemeente zelf neer sturend zijn, terwijl duurzame energieprojecten meer vanuit particuliere initiatiefnemers zullen komen. We werken dit verder uit bij concrete projecten.

Sturingsfilosofie gaat overigens niet alleen over de rolneming van de gemeente ten opzichte van de samenleving maar ook over de rolneming van de raad ten opzichte van het college. In Hattem vinden we het belangrijk dat de raad nauw betrokken blijft bij de uitvoering van de visie.

5.3 Regionale verbondenheid en samenwerking

Ontwikkelingen in Hattem staan natuurlijk niet op zichzelf. Ook in de regio vinden allerlei ontwikkelingen plaats die van invloed kunnen zijn op onze gemeente. Ook in de toekomst blijft samenwerking met omliggende gemeenten en andere bestuurslagen (bijvoorbeeld als het gaat om de energietransitie, klimaatadaptatie en water, woningbouw, Wmo en jeugdhulp) belangrijk. We blijven nauw samenwerken (inhoudelijk en bedrijfsmatig) met onze buurgemeenten op de Kop van de Veluwe (Hattem, Oldebroek, Heerde, Nunspeet en Elburg). We blijven deel uitmaken van de sterke economische en bestuurlijke Regio Zwolle, de Arbeidsmarktregio Zwolle en de Zorgregio Midden-IJssel/Oost-Veluwe. En we werken ook in de toekomst samen in het Hanzestedenverbond en op de Veluwe.

We hechten veel waarde aan deze en andere samenwerkingsverbanden. Op een aantal onderwerpen zullen en kunnen we als gemeente het voortouw nemen. Maar voor een aantal andere vraagstukken zijn we afhankelijk van andere overheden, maar ook van maatschappelijke organisaties, ondernemers en inwoners. Mede daarom hebben we deze partijen en individuele burgers uitvoerig betrokken bij de totstandkoming van de versie 1.0 van de omgevingsvisie (zie paragraaf 1.3). En dat blijven we doen in de toekomst: we gaan jaarlijks de voortgang van de (uitvoering van de) omgevingsvisie bespreken met onze buurgemeenten, de provincie, het waterschap en ketenpartners als de veiligheidsregio, de GGD en terreinbeheerders en ook met de verschillende koepelstakeholders in Hattem.

Met het waterschap stemmen we periodiek af over onze wettelijke zorgplichten en de daaruit voortvloeiende gemeentelijke watertaken voor afvalwater, hemelwater, grondwater en drinkwater. komen voort. Deze hangen immers inhoudelijk sterk samen met de zorgplichten voor het zuiveren van afvalwater en voor het regionaal watersysteem van de waterbeheerder.

En ook met onze inwoners en ondernemers willen we in een permanente dialoog blijven na vaststelling van de omgevingsvisie versie 1.0 (zie ook paragraaf 5.7). Ideeën en initiatieven van organisaties en inwoners die bijdragen aan de doelen in de omgevingsvisie ondersteunen we daar waar mogelijk.

5.4 De Omgevingsvisie en de andere Omgevingswetinstrumenten

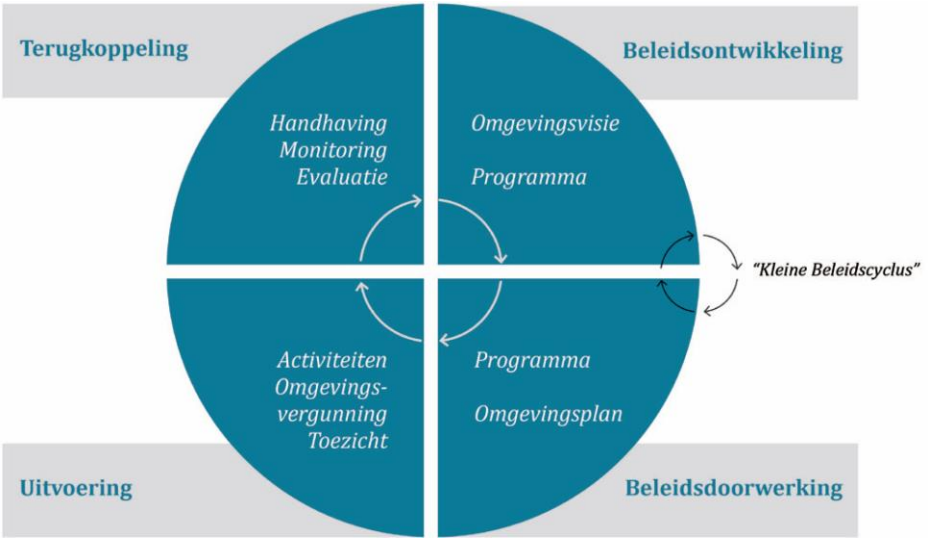
Instrumentenmix

Met de komst van de Omgevingswet verandert de manier waarop we als gemeente omgaan met onze leefomgeving. Enerzijds is dit omdat de wet ons nieuwe instrumenten biedt die we kunnen inzetten. Anderzijds omdat we de komende tijd aan de slag moeten om alle ontwikkelingen die op ons afkomen en ambities die we hebben goed te stroomlijnen en uit te voeren. In deze paragraaf beschrijven we hoe we de verschillende instrumenten van de Omgevingswet inzetten in Hattem.

Beleidscyclus

De Omgevingswet gaat uit van beleidsontwikkeling op basis van de beleidscyclus. De verschillende instrumenten worden in samenhang ontwikkeld en actief gemonitord en aangescherpt. Dat betekent dat de omgevingsvisie een ‘dynamisch’ document is dat we in samenhang met de andere instrumenten en samen met betrokken stakeholders blijven aanscherpen. De Omgevingswet bevat verschillende instrumenten, elk met hun eigen toepassing:

1. De omgevingsvisie
2. De programma’s
3. Het omgevingsplan
4. De omgevingsvergunning
5. Het projectbesluit

Afbeelding: Grote en kleine beleidscyclus. Bron: KuiperCompagnons.

Doorwerking in het Omgevingsplan

Een belangrijke bepaling in de Omgevingswet is dat een gemeente één gebiedsdekkend omgevingsplan heeft. Het omgevingsplan bevat alle regels over de fysieke leefomgeving voor het hele gemeentelijk grondgebied. Het plan vervangt straks alle bestemmingsplannen en een groot deel van de verordeningen. Het omgevingsplan wordt, net als de omgevingsvisie, vastgesteld door de gemeenteraad. Het omgevingsplan is voor iedereen bindend. De gemeente hoeft niet al bij inwerkingtreding van de Omgevingswet te beschikken over een actueel omgevingsplan dat voldoet aan de eisen van de wet. Vooralsnog is eind 2029 het moment dat een gemeente volledig moet voldoen aan de wet. Tot dat moment of tot het moment daarvoor dat de gemeente een omgevingsplan heeft opgesteld, vormen de huidige bestemmingsplannen, andere ruimtelijke besluiten en een aantal verordeningen van rechtswege het omgevingsplan. De regels vanuit het Rijk krijgen hier ook tijdelijk een plek in: dit is de zogenoemde ‘bruidsschat’.

De omgevingsvisie biedt de beleidsmatige basis voor het omgevingsplan. Toch kan het omgevingsplan aanleiding zijn de omgevingsvisie bij de actualisering op onderdelen aan te passen, bijvoorbeeld omdat een ambitie voor de korte termijn te hoog blijkt te zijn en niet in regels te vatten is of andersom omdat de visie scherpere keuzes moet maken om regels te kunnen stellen.

In Hattem starten we in de eerste helft van 2022 met het opstellen van het omgevingsplan. In het omgevingsplan werken we onze ambities uit de omgevingsvisie concreet uit in regels die bindend zijn voor iedereen. Hierbij kan gedacht worden aan een evenwichtige toedeling van functies aan locaties en bijvoorbeeld regels over bepaalde activiteiten. Ook wordt in het omgevingsplan vastgelegd voor welke activiteiten in de toekomst een vergunning moet worden aangevraagd.

Strategisch beleid in de omgevingsvisie
De omgevingsvisie vervangt onze oude structuurvisie (zie ook het kader in paragraaf 1.2). Bovendien zijn de strategische onderdelen uit de verschillende bestaande beleidsstukken geïntegreerd in de omgevingsvisie, zoals het 'Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan' (GVVP), de 'Groenstructuurvisie Hattem', het 'Beleids- en beheerplan Water en Riolering' en het 'Beleidskader Hernieuwbare Energie'.

Doorwerking in programma's
Gemeenten kunnen strategisch beleid uit de omgevingsvisie verder uitwerken of operationaliseren via programma's. Binnen de Omgevingswet zijn er vier verschillende soorten programma's, elk met eigen kenmerken. Het gaat hier om het vrijwillige programma, dat dient voor de uitwerking van de omgevingsvisie. Dit soort programma's kunnen gebiedsgericht en thematisch ingezet worden en gericht zijn op verschillende schaalniveaus. Hierin kunnen concrete projecten worden opgenomen en kan worden aangegeven hoe bepaald gedrag kan worden gestimuleerd door subsidies en educatie (soms in aanvulling op en soms in plaats van verboden in regels).

In tegenstelling tot de omgevingsvisie en het omgevingsplan is het programma formeel een bevoegdheid van het college, maar in Hattem vinden we het belangrijk dat de raad ook bij programma's nauw betrokken wordt. Het programma is, net zoals de omgevingsvisie, zelfbindend voor het gemeentebestuur maar niet voor andere partijen en inwoners.

Het programma geluid is het enige verplichte programma en alleen voor een aantal gemeenten (artikel 3.6. van de Omgevingswet). Voor Hattem is een programma geluid niet verplicht. Desalniettemin gaan we wel een aantal (andere) programma's opstellen, namelijk:

- een programma gezondheid:
    - met maatregelen die erop gericht zijn de negatieve invloed van milieufactoren (zoals geluidsoverlast, stankoverlast, slechte luchtkwaliteit, slechte waterkwaliteit) te minimaliseren;
    - met maatregelen die uitnodigen tot gezond gedrag, bijvoorbeeld gericht op het groen en beweegvriendelijk inrichten van de openbare ruimte;
    - met maatregelen gericht op voorlichting over gezonde voeding en het actief stimuleren van beweging.
- een programma wonen;
- een programma duurzame energie (dit zou ook een regionaal programma kunnen zijn, in het kader van de RES 2.0);
- een programma voor kostenverhaal c.q. verevening (zie volgende paragraaf).

Bovendien gaan we nieuw parkeerbeleid uitwerken. Verder dragen de onder het kopje ‘Strategisch beleid in de omgevingsvisie’ genoemde beleidsstukken bij aan de uitvoering van de omgevingsvisie. Dat geldt ook voor de projecten gericht op de inrichting van het centrum / de binnenstad, de transformatie van Het Veen, de inrichting en het beheer van de Hattemerpoort en de ontwikkeling van de Hoenwaard.

Ons streven is op termijn zoveel mogelijk sectoraal beleid, inclusief de inhoud van de programma’s, op te nemen in de volgende versie(s) van de omgevingsvisie (2.0, 3.0 en verder), zodat er uiteindelijk één omgevingsvisie, één omgevingsplan en een beperkt aantal programma’s resteert.

Omgevingswaarden
De Omgevingswet biedt de mogelijkheid in het omgevingsplan voor de gehele gemeente omgevingswaarden vast te leggen, bijvoorbeeld ten aanzien van de uitstoot van schadelijke stoffen, de productie van geluid of andere vormen van hinder of mogelijke overlast. In dat geval is ook een programma verplicht en dan ligt het voor de hand dit in de omgevingsvisie al aan te geven. Vooralsnog zien wij echter geen noodzaak om omgevingswaarden te stellen.

Wij gaan uit van ten minste de wettelijke normen ten aanzien van geluid en luchtkwaliteit, maar we streven ernaar binnen de WHO-normen te blijven die uitgaan van een lagere geluidsbelasting en een betere luchtkwaliteit dan de wettelijk toegestane normen. Hiertoe gaan we in gesprek met Rijkswaterstaat als verantwoordelijke instantie voor de rijkswegen A28 en A50 om te bespreken of en hoe verbeteringen mogelijk zijn. Daarnaast gaan we zelf ook werken aan verbetering, bijvoorbeeld door met geluidsarm asfalt de geluidsniveaus omlaag te brengen.

Mocht in de toekomst blijken dat bepaalde ‘doelen’ niet worden gehaald dan kunnen we alsnog overwegen in het omgevingsplan omgevingswaarden vast te stellen en deze te koppelen aan een programma. Dit is ook een aspect wat aan bod komt bij de monitoring en evaluatie van deze eerste versie van de omgevingsvisie.

5.5 Grondbeleid

Huidig beleid
Het strategische grondbeleid is in Hattem uitgewerkt in de Nota grondbeleid 2015-2018. De hoofdlijnen zijn als volgt kort samen te vatten:

- voor woningbouw en bedrijvigheid voert Hattem een passief grondbeleid;
- voor groen, recreatie, landschap, ecologie voert Hattem een faciliterend of actief grondbeleid;
- voor revitalisering, herontwikkeling en transformatie bepaalt Hattem situatief of wordt gekozen voor een actief, faciliterend of passief grondbeleid;
- bij particuliere initiatieven bepaalt Hattem situatief of wordt gekozen voor een faciliterend of passief grondbeleid.

In de nota is ook beschreven hoe de gemeente Hattem gebruik maakt van strategische instrumenten als de Wet voorkeursrecht gemeenten (WVG) en kostenverhaal.

In de 'Nota Grondprijzen 2020' is aangegeven hoe de gemeente tot markconforme grondprijzen komt voor de verschillende vormen van gronduitgifte (woningbouw, bedrijventerrein, overige voorzieningen en bestemmingen, verkoop gemeentegrond.

Voorkeursrecht
Door voorkeursrecht te vestigen (voor een toegedachte niet-agrarische functie of een moderniseringslocatie) kunnen bestuursorganen in een vroeg stadium van planvorming voorkomen dat open beleidsontwikkeling wordt bemoeilijkt doordat marktpartijen al in die fase grondposities innemen die de aanpak van maatschappelijke opgaven belemmeren. De omgevingsvisie, maar ook het omgevingsplan of een programma, kan dienen als grondslag voor het vestigen van een voorkeursrecht. Voor de grondslagen is gekozen voor deze drie, omdat dit de kerninstrumenten zijn die het dichtst blijven bij de huidige beleidsdocumenten en normstellende documenten uit de Wet ruimtelijke ordening die de grondslagen vormen voor vestiging van een voorkeursrecht in de Wet voorkeursrecht gemeenten.

Is de betreffende functie aan een locatie toegedacht in de omgevingsvisie, dan is dat de te gebruiken grondslag voor vestiging van het voorkeursrecht. Als het voorkeursrecht (nog) niet in een omgevingsvisie, programma of omgevingsplan staat en het bestuursorgaan stelt vóór afloop van de geldingsduur een omgevingsvisie, programma of omgevingsplan vast, voorkomt dat het verval van het voorkeursrecht. Het voorkeursrecht vervalt van rechtswege drie jaar na het ingaan ervan. Met andere woorden, de gemeente kan op basis van een omgevingsvisie voorkeursrecht vestigen of vooruitlopend daarop (met een voorkeursrechtbeschikking). In het laatstgenoemde geval moet de gemeente binnen drie jaar een omgevingsvisie vaststellen om het te bestendigen.

De vraag of het zinvol is gebruik te maken van de vestiging van voorkeursrecht, hangt onder meer van de volgende zaken af:

- is de grond niet al in eigendom van speculanten en/of ontwikkelaars?
- wil de gemeente een grondpositie (is actieve grondpolitiek mogelijk) of is het ook acceptabel als een andere eigenaar ontwikkelt?
- is realisatie van woningbouw binnen afzienbare tijd het geval? Het publiek belang moet worden aangetoond. Bovendien draagt de gemeente anders lang de rentelasten.

Als de inzet van voorkeursrecht nuttig en gewenst is, zal de gemeenteraad hierover in beslotenheid vergaderen en een besluit nemen.

Nadeelcompensatie
De wijze van vergoeding van planschade wordt onder de Omgevingswet omgezet in een systeem voor nadeelcompensatie. Hiervoor zullen we in Hattem in het kader van de implementatie van de Omgevingswet een voorstel uitwerken op basis van de VNG Modelverordening nadeelcompensatie.

Kostenverhaal en verevening
De gemeente Hattem heeft in de omgevingsvisie tal van ambities en opgaven opgenomen waarvoor investeringen nodig zijn. De gemeente zal als trekker van deze maatschappelijke opgaven een groot deel hiervan bekostigen. Ontwikkelaars van bouwlocaties hebben echter ook profijt van die investeringen. Daarom is de gemeente op grond van de Wet ruimtelijke ordening verplicht om de kosten die zij als gemeente maakt voor een bouwinitiatief, te verhalen op de initiatiefnemers. Dit gebeurt onder meer naar redelijkheid en mate van profijt, maar er zijn ook wijzigingen.

Wetgeving rondom kostenverhaal en verevening staat in de aanvullingswet Grondeigendom die is opgenomen in de Omgevingswet. Met de Aanvullingswet grondeigendom wil de wetgever het instrumentarium voor faciliterend grondbeleid verbeteren en meer rekening houden met de diverse ontwikkelopgaves waarin het eindbeeld onzeker is, waaronder organische gebiedsontwikkeling. Het instrumentarium bestaat twee hoofdgroepen, elk verdeeld naar twee subgroepen:

- regulier kostenverhaal (wettelijke plicht om dit toe te passen):
  - bij integrale ontwikkeling;
  - bij organische ontwikkeling.
- kostenverhaal van financiële bijdragen (wettelijke bevoegdheid om dit toe te passen):
  - bij integrale ontwikkeling;
  - bij organische ontwikkeling.

Voor de beide hoofdgroepen geldt ook nog dat het zowel privaat- als publiekrechtelijk toegepast kan worden.

Indien de gemeente straks wenst te beschikken over de publiekrechtelijke mogelijkheid voor kostenverhaal voor financiële bijdragen, dan is reikwijdte beperkt tot de limitatieve categorieënlijst uit de ontwerp-amvb ‘Financiële bijdragen’ (8 januari 2021). De wetgeving rondom het verhalen van financiële bijdragen en de limitatieve lijst is dus nog niet definitief. De financiële bijdragen kunnen gevraagd worden voor ontwikkelingen als kwalitatieve verbeteringen van landschap, natuur, water of de stikstofbalans, de aanleg of aanpassingen van infrastructuur en daartoe benodigde voorzieningen. Anterieur kunnen ook andere bijdragen worden gevraagd. In beide gevallen moet de functionele samenhang van de projecten waarvan een bijdrage wordt gevraagd en de projecten waarvoor een bijdrage wordt gevraagd onderbouwd worden in de omgevingsvisie of in een programma. De gemeente Hattem heeft ervoor gekozen de onderbouwing in een afzonderlijk, nog op te stellen, programma kostenverhaal op te nemen.

5.6 Samenhang met de milieueffectrapportage

Een milieueffectrapportage (procedure; m.e.r.) is bedoeld om het milieubelang volwaardig en vroegtijdig in de plan- en besluitvormingsprocedure een plaats te geven. Een Milieueffectrapport (rapport; MER) brengt op voorgeschreven wijze de milieugevolgen van een plan of project in beeld voordat het besluit wordt genomen of het plan wordt vastgesteld. Zo kan het bevoegd gezag de milieugevolgen bij zijn afwegingen betrekken en krijgt het milieubelang een volwaardige plaats in de besluitvorming over projecten en plannen met mogelijk aanzienlijke gevolgen voor het milieu.

[PM Voor de Omgevingsvisie Hattem wordt momenteel een m.e.r. uitgevoerd. Daarin wordt onderzoek gedaan naar de effecten van de omgevingsvisie op een aantal onderwerpen: wonen, gezondheid, energietransitie, klimaatadaptatie, landschappelijke verbindingen en ecologie (zie de tabel hiernaast). In de m.e.r. ligt het accent op twee scenariostudies: één naar de mogelijkheden voor nieuwe woningbouw en één naar de mogelijkheden om te voorzien in energietransitie. De eerste tussenresultaten zijn gebruikt om in deze concept ontwerp-omgevingsvisie te komen tot een richting ten aanzien van beide onderwerpen. Als het MER gereed is, zullen de bevindingen worden verwerkt in de omgevingsvisie. Het MER zal gelijktijdig met het ontwerp van de omgevingsvisie ter inzage worden gelegd.]

Thema Omgevingsvisie	Deelonderwerp	Onderzoeksvoorstel MER	Uitvoering onderzoek
Vitale samenleving	Wonen	**Alternatievenonderzoek woningbouwopgave**: 1) alleen eigen behoefte -570 woningen, 2) middenscenario-1.120 woningen, 3) maximale bijdrage aan regionale woningbehoefte-1.570 woningen.	Per alternatief effecten op verkeersstructuren, landschap, water(berging), geluid, lucht, gezondheid op basis van kentallen en expert judgement
		Voor maximale scenario-1.570 woningen: mogelijke **zoeklocaties** voor nieuwe wijken.	Mogelijke zoeklocaties worden kwalitatief beoordeeld op geschiktheid vanuit verschillende beleidsvelden.
	Gezondheid	Bescherming: luchtkwaliteit, geluid, geur, bodem en veiligheid	Integrale beschrijving gezondheidsaspecten per deelgebied voor nieuwe én bestaande locaties/woningen, benoemen van kansen en belemmeringen
		Bevordering: bewegen, groen en sociale cohesie.	
Samen duurzaam	Energietransitie	**Alternatievenonderzoek**: grootschalige versus kleinschalig zonprojecten in deelgebieden polders en Veluwerand (zoekgebieden uit concept RES), opties voor andere energieopwekking (wind en water).	Verschil in effecten op landschap, cultuurhistorie, groen, ecologie en water incl. mogelijke randvoorwaarden en mitigerende maatregelen
	Klimaatadaptatie	Kans op wateroverlast, overstroming, droogte, hittestress.	Beschrijving per deelgebied op basis van de klimaateffectatlas, inclusief kansen, belemmeringen en mogelijke maatregelen
Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel	Landschappelijke verbindingen	Behoud en versterking kenmerken en verbindingen en recreatie.	Beschrijving per deelgebied van doorlopende lijn, kansen en randvoorwaarden voor alternatievenonderzoeken
	Ecologie	Aandacht voor soorten.	Kwalitatieve beschrijving per deelgebied voor weidevogels en beschermde soorten op basis van bestaande onderzoeken en openbare bronnen
		Natura-2000 gebieden.	Beoordeling mogelijke effecten op stikstofdepositie bij grote woningbouwopgave

Tabel: Onderzoeksvoorstel planMER Omgevingsvisie Hattem. Bron: NRD Omgevingsvisie Hattem (Rho Adviseurs, 13 april 2021).

5.7 Monitoring, evaluatie en handhaving

Levend document
Wij beschouwen de omgevingsvisie, en in het verlengende daarvan alle Omgevingswetinstrumenten, als levende documenten. De wereld verandert continu en daarom moeten we dus ook regelmatig onze instrumenten herijken. Liggen we nog op koers? Is er nieuw beleid? Zijn er nieuwe ontwikkelingen waar we rekening mee moeten houden? Halen we onze ambities wel met onze huidige aanpak?

De afwegingskaders (zie paragraaf 4.1.5 en 4.2.1 t/m 4.2.8) vormen een belangrijk middel voor de monitoring en evaluatie, aangezien deze overzichtelijk onze ambities weergeven. Het gebruikmaken van meetbare indicatoren is een logische stap bij de verdere aanscherping van de omgevingsvisie. De m.e.r. kan hier een bijdrage aan leveren omdat daarin een totaalbeeld wordt geschetst van de huidige stand van zaken (‘milieufoto’) binnen Hattem op de verschillende thema's, zoals landschap, cultuurhistorie, groen, water, verkeer, gezondheid (geluid, luchtkwaliteit) en ecologie. Voor de monitoring is dat relevant omdat dan in de toekomst een goede vergelijking met de uitgangssituatie mogelijk wordt en daarmee de voortgang van het realiseren van de in de omgevingsvisie beschreven ambities. [PM In het MER zal een voorzet worden gedaan voor een monitoringsprogramma.]

We zijn voornemens jaarlijks een voortgangsrapportage op te stellen en de omgevingsvisie zelf ten minste één keer per bestuursperiode te actualiseren. Wij hebben de ambitie ook na vaststelling van de omgevingsvisie een permanente dialoog met de samenleving te onderhouden. We onderzoeken hoe we de actualiseringen hierbij kunnen gebruiken.

Stap richting Omgevingsvisie 2.0
Zoals we in paragraaf 5.4 hebben aangegeven is het op termijn de bedoeling dat al het strategische beleid wordt samengevoegd in de omgevingsvisie. Voorliggende omgevingsvisie versie 1.0 zet daar een eerste stap in. In deze versie hebben we alle verschillende ruimtelijke thema’s met elkaar verbonden en de koppeling gezocht met andere beleidstrajecten en ontwikkelingen. Het uiteindelijke doel is dat de omgevingsvisie de centrale plek voor al het strategisch ruimtelijk beleid wordt. Omdat de omgevingsvisie een ‘levend’ document is, werken we in het kader van de beleidscyclus ook toe naar een steeds verdere integratie.

Handhaving
De Omgevingswet is gebaseerd op vertrouwen. Niettemin is handhaving een onderdeel van het werken in de beleidscyclus, omdat illegale activiteiten moeten worden aangepakt. De omgevingsvisie is echter alleen bindend voor het bestuur. In het omgevingsplan zijn de regels opgenomen die wel bindend zijn voor burgers. Die regels bieden de basis voor handhaving als dat nodig is. Het is op visieniveau wel goed om na te denken over de gevolgen van de sturingsfilosofie (paragraaf 1.2.) en de inrichting van het omgevingsplan die daaruit volgt. Dit heeft namelijk gevolgen voor de inzet op handhaving. Zo betekent het werken met voorwaardelijke verplichtingen (het mag mits aan een aantal voorwaarden voldaan is), dat handhaving naar later naar het traject verschuift.

Bijlage

Links naar websites met documenten en kaarten van bovengemeentelijk beleid

- Nationale Omgevingsvisie; Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2020): https://www.denationaleomgevingsvisie.nl/publicaties/novi-stukken+publicaties/default.aspx

- Provinciale Omgevingsvisie Gaaf Gelderland (Provincie Gelderland 2019): https://gldanders.planoview.nl/planoview/omgevingsplannen/NL.IMRO.9925.SVOmgvisieGG-vst1?s=SACMXDpiAXu_MkWERkE5BD2DwAh7A

- BOVI2050; Blauwe Omgevingsvisie 2050 (Waterschap Vallei en Veluwe 2018): file:///C:/Users/MvanVuurde/Downloads/BOVI2050.pdf

- Regionale Energiestrategie 1.0 Regio Noord-Veluwe (RES-regio Noord-Veluwe 2021): https://energiestrategienv.nl/uploads/637546799608339084_RES-01%20Noord%20Veluwe%20-%20Bestuurlijk%20document.klein.pdf

- Verstedelijkingsstrategie Regio Zwolle: https://regiozwolle.info/verstedelijkingsstrategie